Biblioteca Centrală Regională Hunedoara-Deva

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VIII nr. 26 (380)
joi 22 iunie 1961

ORGAN SĂPTĂMINAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

8 pagini 50 bani

DISCUȚIE DESPRE POEZIE

De vorbă cu DEMOSTENE BOTEZ

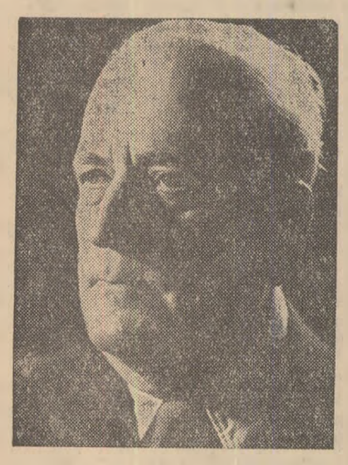

— Ce tendințe distincte credeți că s-au conturat în poezia noastră contemporană?

— Aș vrea să vorbesc în primul rînd de acele tendințe care au fost solicitate de bogăția și grandoarea temelor noi, de dimensiunile epocii pe care o trăim, de concepția nouă, eroică, asupra omului și puterilor sale creatoare. Vreau să mă refer în acest sens în primul rînd la o nouă înflorire a poemului de mari dimensiuni, a stilului poetic de baladă populară, în care eroii sînt proiectanți pe fundalul naturii. Numeroși sînt poeții, maturi și tineri care au reluat poemul în metru popular, izbutind să îmbogățească literatura epocii noastre cu opere de mare suflu epic.

Această reînflorire, mi se pare firească. Mai greu de explicat este faptul că, în ultimii ani, poemele mari apar unora ca o modalitate perimată. Lucrul mi se pare cu atît mai inexplicabil gîndindu-mă la faptul că poeții noștri, înarmați cu ideile marxist-leniniste, izbutiseră acum cîțiva ani să dea poemului mai mult decît un amplu avînt romantic dar și forța de a descrie noul mediu social, ideile, sentimentele caracteristice epocii noastre.

— În afara poemului de dimensiuni întinse care într-adevăr a cunoscut în anii noștri o dezvoltare deosebită, la ce alte modalități lirice noi v-ați putea referi?

— Sînt și stiluri poetice pe care le-aș numi personale, și care în fond, nu sînt altceva decît reflexul personalității, al sensibilității și tonului artistic propriu unui poet. De socialismului. Poezia cuprinde întreg circuitul de preocupări care atestă viața, care generează viață, generozitate umană bine înțeleasă și profitabilă unei cît mai largi umanități. Obiectivele principale ale poeziei sînt fenomenele capitale ale universului sufletesc uman, — omul constructor al socialismului —, fenomenele esențiale ale existenței, ale naturii. Reflectarea lirică a acestor date prin instrumentele evoluate ale cuvintelor, gîndirii și formei trebuie să constituie obiectivele poeziei clasei muncitoare.

Pentru noi, acestea se traduc mai direct, fiind transpunerea în artă, exprimarea poetică, a noului. Să mai subliniem că acest nou rezidă în noțiuni ca: om — etică comunistă a vieții, — noua etică a muncii, noua etică a raporturilor dintre bărbat și femeie — dragostea — concepția despre natură, despre știință, despre istorie.

Acestea trebuie să fie obiectivele principale ale poeziei, bineînțeles trecute toate prin sitele artei adevărate, adică modalități de expresie, vibrație, negare a vetustului, a schematismului, a falsei simplități ce duce la loc comun.

— Există domenii interesante ale realității neinvestigate încă de lirică?

— Oare ce să răspund la întrebarea pusă? „Domenii interesante și neinvestigate încă!!"... de către poezie... Vedeți, repet întrebarea, așa cum un examinat o face ca să cîștige timp. Bineînțeles, nu fenomenul cosmonauticei, nu planetele... Acestea au fost des, dar prea neadîncit, pomenite în poezie. Am salutat marii pași ai științei sovietice, sputnicii, zborul către lună, primul zbor în cosmos, acțiuni de uriașă importanță în mersul înainte al umanității. Dar aceste fenomene sînt încă pentru poezie, sau cunoașterea prin poezie, un climat, un domeniu fabulos...

Anumiți oameni de cultură au afirmat în diferite teoretizări despre reflectarea noilor cuceriri ale științei — drumul de cucerire al cosmosului — că aceste fenomene vor avea darul să revoluționeze arta și chiar că acest proces a și început. Desigur că atingerea fiecărei noi trepte în această direcție se va reflecta în gîndirea, în arta oamenilor. Dar nu știu dacă ar fi just să ne gîndim că psihologia și gîndirea umană vor fi *cu totul* altele. Omul este totuși un produs al existenței iscate pe această planetă și în complexul vieții, de la apariție, pînă azi, ființa umană a cunoscut anumite legi fizice, anumite funcțiuni organice, care au atras după sine și anumite necesități, o întreagă scară de sensibilități și sentimente, legate de condițiile geologice, atmosferice, ale pămîntului... Procesul cuceririi cosmosului care e o chestiune de viitor apropiat (acest viitor pe care omenirea îl așteaptă cu legitimă curiozitate și pasionată intuiție a valorii și adaosului zestrei spiritului uman prin descifrarea legilor universului), va avea darul să ne îmbogățească paleta culorilor noastre spirituale, dar nicidecum să anuleze definitiv modalitățile de gîndire și exprimare prin artă.

Deci este încă multă suprafață a vieții și a pămîntului de investigat, sînt multe domenii interesante în însăși aria activității noastre terestre. Sensibilitatea umană trebuie încă explorată. Unde or fi ascunse aceste zone, aceste domenii neinvestigate încă? Nu e nimic ne-

(Continuare în pag. 4)

De vorbă cu RADU BOUREANU

— Care sînt, după părerea dumneavoastră, obiectivele principale spre care trebuie să se îndrepte poezia noastră de astăzi?

— E ca și cum aș fi întrebat care e drumul ce duce spre fericire. Nu trebuie să ai o pătrundere oedipiană, fiindcă nu mai este pentru nimeni simțită nevoia dezlegării unei asemenea întrebări, care este de mult lămurită pentru toate conștiințele. Obiectivele principale ale poeziei de azi, de la noi — și ar fi logic să fie așa pe tot cuprinsul pămîntului — sînt toate obiectivele de luptă ale

MARCEL CHIRNOAGA — *„Au construit"*
(Din „Expoziția retrospectivă de grafică militantă". — Sala Palatului R.P.R.)

In acest număr:

- **La fîntînile inimii...** de Eusebiu Camilar (pag. 3)
- **Ți-e sufletul...** de Tudor Arghezi (pag. 4)
- **Pe marginea unor filme inspirate de Caragiale** de V. Mîndra (pag. 7)
- **Cîmpie în soare,** schiță de Erskine Caldwell (pag. 8)

Politica de pace a U.R.S.S.

de AUREL BARANGA

S-au împlinit douăzeci de ani de la cea mai monstruoasă agresiune pe care forțele tenebroase ale imperialismului mondial au pus-o la cale și au săvîrșit-o împotriva primei patrii socialiste a lumii, Uniunea Sovietică.

S-au împlinit douăzeci de ani de cînd trei sute de divizii, cea mai monstruoasă mașină de război a istoriei, au cotropit pămîntul primei patrii libere a lumii.

Atacul banditesc, cel mai crîncen și mai mișelesc al istoriei, venea la capătul unei lungi nopți de uneltiri perfide. Timp de douăzeci și ceva de ani au fost crescute, alăptate și îmbuibate forțele fasciste în vederea atingerii unui singur scop, — atacarea Uniunii Sovietice. Atentatul venea însă la capătul unui sfert de veac de lupte titanice duse de Uniunea Sovietică pentru salvgardarea păcii în lume, pentru lichidarea războaielor mișelești.

Să ne aducem aminte: Uniunea Sovietică s-a născut din salvele biruitoare ale Aurorei și din ecoul care a adus omenirii o nouă primăvară: decretul asupra păcii. În toate cancelariile lumii se află documente ce nu pot fi tăinuite și negate, vădind că un sfert de veac, între cele două războaie mondiale, Uniunea Sovietică a dus o luptă fără răgaz pentru atingerea unui singur țel: apărarea păcii în lume, punerea războiului în afara legii. N-a existat efort pe care Uniunea Sovietică să și-l fi cruțat în tot acest timp și nici inițiativă la care să fi renunțat, ideea de socialism fiind sinonimă cu ideea de pace, cu ideea libertății, a democrației și a progresului social.

Istoria recentă, a ultimilor ani ce au premers cel de al doilea război mondial, demonstrează cu limpezime și concret un fapt ce scoate încă o dată la iveală, dacă mai era nevoie, hida față a imperialismului: în timp ce Uniunea Sovietică milita pentru îndepărtarea spectralului chip al războiului, cancelariile occidentale duceau tratative secrete pentru asmuțirea nazismului împotriva Moscovei. În acest joc al tenebrelor, crincen și nesăbuit, a fost atrasă și Romînia, în contra voinței poporului și a intereselor sale vitale. Partidul Comunist din Romînia s-a ridicat ferm în fruntea maselor împotriva planurilor dictaturii militaro-fasciste. Abjecta clică antonesciană, ajutată subteran de așa-zisele partide „istorice" a pregătit însă și dus la capăt afilierea țării noastre la cinica și criminala politică a Axei. În ziua de 21 iunie 1941, hoțește și fără declarații de război, cea mai sinistră și mai barbară hoardă cotropitoare a atacat Uniunea Sovietică. Din prima clipă a săvîrșirii atentatului, agresorul a primit un sever avertisment cu privire la soarta ce-l așteaptă. Vremelnic pămîntul Uniunii Sovietice a fost cotropit și popoarele pașnice ale primului stat proletar au sîngerat din milioane de răni deschise. Dar riposta implacabilă, fără cruțare, pedepsitoare, n-a întîrziat să vină. Bestialii năvălitori și-au lăsat oasele în pămîntul sfînt al Uniunii Sovietice, iar cei care au mai reușit să fugă au fost urmăriți pînă în vizuina lor. Greu și măreț a fost tributul de sînge dat de fiii Uniunii Sovietice întru apărarea patriei lor cotropite. Dar cei ce l-au plătit la porțile Moscovei, pe Don sau pe Nipru nu și-au jertfit viața numai pentru apărarea patriei lor; biruitoarea și glorioasa armată sovietică s-a bătut pentru eliberarea Varșoviei, pentru salvarea monumentelor pragheze, pentru izgonirea hoar-

(Continuare în pag. 5)

PÎINEA

A fost o vreme cînd cea mai mare parte a populației acestei țări „eminamente agricole" cunoștea pîinea numai din auzite. Era timpul mămăligii, evul pelagrei, dată și ea de „bunul Dumnezeu", ca orice blestem: boala copiilor, sifilisul, etc., etc. Majestățile lor și miniștrii majestăților lor, cu statui în piețe și rude îngropate în mausolee costînd cît un oraș, binevoiau a inaugura expoziții agricole unde semănătorismul poetic se întîlnea în bună înțelegere cu idilismul arhitectural.

Acolo sămînța bogată era pusă sub lupă lîngă spicul cît vrabia și cu puțin pap și decor înflorirea țărănimii rumenești devenea vestită pînă în pînzele albe. Bordeiul și ograda cheală, cu puțină fantezie se transformau în locuințe exotice de un pitoresc despre care se spunea că stoarce lacrimi de admirație, nefiind vizitator cu ștaif la gît să nu-și dorească măcar pentru o scurtă perioadă de timp un astfel de cort de pămînt, vestit pentru virtuțile sale: „ține de cald iarna și răcoare vara".

Cu cîteva orchestre cîntînd cu schimbul și vreo douăzeci de lăutari spilcuiți, în jurul ulcelelor de pămînt în care mai dîrdîia vinul scos din beciuri, excelențele binecuvîntau norocul și-al lor și-al lumii care producea belșugul cu sudoare și osteneala brațului. După tăierea panglicilor și toasturi, pîinea imensă, lucrată în vreo brutărie a Domeniilor cu coroană era păzită cu sentinele de vizitatorii în stare s-o ducă acasă și s-o împartă ca la Cina cea de taină. Urma înghesuiala „gloatei", cum i se spunea poporului cu un dispreț ciocoiesc, dornică să-și vadă chipul muncii dincolo de geamurile împodobite cu țiplă.

Unele spectacole de acest fel, ce-l drept, s-au terminat cu împușcături și vreo 11.000 de morți pentru că grîul cerea la rădăcină și puțin sînge omenesc pentru ca pîinea cea albă, jimbla la a cărei vedere flămîndul simțea cum i se revoltă stomacul, să fie mai gustoasă. Mai înspre vremea noastră a apărut și un tractor în standuri, stîrnind curiozitatea publică, pentru că în afara plugului de lemn, pomenit din moși-strămoși, nu se cunoștea un alt instrument cu ajutorul căruia s-ar mai putea întoarce pămîntul după secerat.

Într-un cuvînt, țăranului sărac i se lăsa numai contemplarea trecerii seminței de la starea amorfă a îngropării în pămînt, pînă la starea spirituală a răsăritului în holdă, a așteptării ploii și a culesului. De rest aveau grijă dijmașii și legile bine întocmite de către avocații excelențelor.

Odată cu revoluția, după înfrîngerea unor împotriviri firești la asemenea ocazii, pîinea și-a cîștigat locul firesc pe masa tuturor. Ceea ce era curiozitate altă dată sau un fel de cozonac negru de duminică în fața căruia se făceau trei cruci rituale și se mulțumea unei închipuiri pentru mila sa, a devenit, dintr-o dată obișnuință.

Ziarele din ultimele săptămîni ne aduc vești despre o întrecere legendară: aceea între brațele brutarilor. Chipuri cu scufițe albe, atribute ale igienei, surîd fotografului cu mîna în făină. Ne rafinăm și ne dezmierdăm stomacurile. Stimularea malaxoarelor nu mi se pare un lucru excentric ci, o preocupare profundă, o grijă atentă pentru bunăstare, un îndemn la ridicarea calității în orice domeniu și de la subtilizarea desenului unei perdele și pînă la finețea transparenței unui pahar de apă.

Pîinii nu trebuie să-i lipsească gustul cel mai bun și chipul plăcut, ea trebuie să te îmbie cu arome și să te sărbătorească după trudă; iată cum pe nesimțite facem poezie socială cu brațele într-o copaie, fapt care merită cîteva rînduri avîntate.

Însemnări

de EUGEN BARBU

MAIAKOVSKI

JAURÈS

...Într-o singură
flotă
plutind
înainte
— ca păduri de catarge —
știind încotro,
îi unește pe oameni
Jaurès,
i-aud glasul fierbinte
spre Panthéon
pe strada Souflot.

El
e-n uralele
care urcă spre cer,
e-n steaguri,
e-n oamenii
ce nu-l pot uita:
„Vivent les Soviets!...
À bas la guerre!...
Capitalisme
à bas!..."

Auzi-le,
și printr-un munte ar trece
mînia
și strigătul
mîndrului crez:
„Cine
va spune
că-n șaptesprezece
n-am fost alături
de poporul francez!?"

Lîngă voi
am rămas,
bluze albastre.
Calomniile
vechi
le cunoaștem, ohò!
Să-ntărim,
aliați,
baricadele noastre,
muncitorule
de la Creuzot
și Renault...

În romînește de CICERONE THEODORESCU

INIMĂ VIE

de KONSTANTIN SIMONOV

P. P. SOKOLOV-SKALEA — *„Eliberarea din sclavajul hitlerist"*

După succesul luptelor ofensive din august și septembrie de lîngă Elnea, în fîșia frontului de Vest se statornicise o relativă acalmie. Brigada de tancuri a locotenent-colonelului Klimovici se afla în pădurile de la sud de Elnea; batalionul ei de cercetare ocupa pe limita dinainte, ca o obișnuită unitate de infanterie, un sector de apărare de patru kilometri.

Înainte de război, Klimovici comandase o brigadă de tancuri staționată lîngă Slonim. Din oamenii cu care începuse războiul nu-i mai rămăseseră în unități decît șaptezeci. Unii muriseră în timp ce brigada își croia drum să iasă din încercuire prin pădurile dinspre Sluțk și Bobruisk, alții căzuseră acoperind Moghiliovul, iar cei din urmă fură șterși din controale în august și septembrie chiar aici, lîngă Elnea.

Înaintea luptelor de aici, brigada fu completată jumătate cu tancuri vechi „BT-7", jumătate cu tancuri noi — „T-34", sau, cum începu să le spună curînd toată lumea „treizeci-patruri". Treizeci-patrurile se dovediră a fi mașini de mare clasă și tocmai de aceea, în luptele de lîngă Elnea, tot greul căzu asupra lor.

Fusese și înainte ceea ce se cheamă un „militar sadea" acum însă, cînd serviciul militar devenise din serviciu — război, el îi ocupa toate gîndurile și tot sufletul. Se gîndea numai la brigada lui și la nimic altceva, pentru că altceva nici nu mai avea pe lume. Înainte de război au fost patru oameni în casa lui; trei îi erau dragi, iar față de al patrulea se simțea obligat: trebuia să-i poarte de grijă; primii trei erau: fiicăsa, fiul său și soția sa, iar al patrulea — mama soției. Într-a treia zi de război, toți patru fuseseră uciși de o bombă, într-un automobil, pe șosea, chiar în clipa cînd îi socotise salvați. Cînd i se anunțase vestea, brigada lui de tancuri era în plină luptă, și el nu avusese răgazul nici măcar să asiste la înmormîntarea a ceea ce mai rămăsese dintr-înșii.

N-avea decît treizeci de ani, și dacă cuiva i-ar fi trecut prin cap să-l întrebe: „Da, e adevărat că ți s-a întîmplat un lucru cum nu poate fi ceva mai îngrozitor, dar mai ai înaintea ta o viață de om, e posibil oare ca nimic să nu mai poată înlocui ceea ce ai pierdut? — probabil că atunci în pofida durerii nemăsurate, Klimovici ar fi răspuns cu toată cinstea: „Ba cred că da!" Dar în tot răstimpul acestor luni, **nici unul din acei care-l cunoșteau** glasul dur și-i vedeau expresia de nepătruns a feței nu s-a gîndit să-l întrebe cum are de gînd el, omul care a rămas singur pe lume, să trăiască după război. Și nici el nu se gîndea cum va trăi atunci. El însuși întruchipa războiul, și atîta timp cît războiul dura, afară de cerințele și interesele imediate ale războiului, pentru el acum după pierrea familiei nu mai exista nimeni și nimic.

În seara de 1 octombrie, Klimovici stătea la statul major al brigăzii, într-o izbă strîmbă și murdară pe dinafară, dar frecată pe dinăuntru — era pedant și-i plăcea curățenia — și citea „Noile întîmplări ale bravului soldat Svejk" opera satirică a unui corespondent de front.

Deodată sună telefonul. Păturind ziarul în așa fel încît locul la care ajunsese să fie chiar la îndoitură, ca apoi să nu mai piardă vreme să-l caute, Klimovici ridică receptorul. Era comandantul batalionului de cercetare care-i raportă un lucru deosebit de ciudat: în fața batalionului lor, în spatele frontului nemțesc, începuse un foc susținut de mitraliere, automate și puști, răsunau de asemenea explozii de grenade. Klimovici luă receptorul de la ureche, deschise larg ferestruica și-și încordă

(Continuare în pag. 5)

Contribuţii filologice

„Istoria limbii romîne literare", volumul întîi, de la origini pînă la începutul secolului al XIX-lea, privită unitar, este, fără îndoială, o operă de pionierat. Căci dacă au existat şi pînă acum studii, mai mult sau mai puţin numeroase şi temeinice, consacrate unor anumite aspecte ale limbii romîne literare, deabia cu volumul de faţă avem pentru prima dată o lucrare care urmăreşte sistematic şi istoric evoluţia acestui fenomen. Cartea se deschide — printr-o introducere venită să dezbată problemele teoretice ale limbii literare, originile şi periodizarea, caracterul ei normativ, raporturile dintre aceasta şi „limba literaturii artistice", raporturile dintre istoria limbii şi istoria literaturii, limba şi stilul scriitorilor în cadrul limbii literare. Principiile teoretice sînt adîncite şi explicate practic în cercetarea istorică şi minuţioasă a fenomenului. Partea aceasta, a doua, a lucrării, sprijinită pe un impresionant material faptic, atestă justeţea principiilor teoretice expuse şi ne convinge că autorii n-au plecat de la nişte teze abstracte, apriorice, pe care ar căuta să le ilustreze arbitrar prin diverse fapte întîmplătoare de limbă, ci au pornit de la fenomenul obiectiv, concret, al limbii scrise, care i-a condus în mod firesc la atari principii teoretice. Iată de ce în discuţiile care s-au purtat „pe marginea" originii limbii romîne literare, teza susţinută de autorii prezentului tratat, acad. Al. Rosetti şi Boris Cazacu, sprijinindu-se acum pe un atît de bogat material faptic pare să obţină tot mai mult cîştig de cauză. Dacă datarea şi localizarea primelor monumente de limbă literară sînt cît se poate de convingător susţinute, în ceea ce priveşte cauzele care au dus la apariţia lor, explicaţiile par mai puţin convingătoare. „În privinţa cărţilor bisericeşti, inovaţia de a le traduce în romîneşte nu putea veni de la biserica ortodoxă păstrătoarea tradiţiilor slavoneşti moştenite. În consecinţă, traducerea în romîneşte a cărţilor religioase este un act revoluţionar, pe care numai necesităţile interne nu-l pot explica", se spune la pag. 42–43. „Traducerea acestor cărţi a fost provocată de Reforma lui Luther, răspîndită în Ardeal după 1519, la coloniştii germani (saşi)". Se pare, totuşi, că o schimbare atît de puternică, „revoluţionară" cum o numesc autorii, nu poate fi provocată în primul rînd de Reforma lui Luther, care este un factor extern şi secundar, după părerea noastră. Factorul esenţial şi determinant credem a fi cel intern: stadiul de dezvoltare al societăţii romîneşti din Ardealul acelor vremuri. Reforma lui Luther a fost un stimulent, dar nu o cauză. Fără a intra în amănunte de ordin istoric, amintim un fragment din Dojana Cititorilor, epilog la Tîlcul Evangheliilor, tipărită de Coresi la Braşov, din care reiese limpede caracterul primordial şi determinant al factorului intern: necesitatea de cărţi în limba romînă simţită de preoţii care cunoşteau din ce în ce mai puţin limba slavonă şi de credincioşii care nu înţelegeau de loc această limbă: „...eu diaconu Coresi, deac' am văzut că mai toate limbile au cuvintul lu Dumnezeu în limba loru, numai noi rominii n-avem, şi Hs. zice, Matei 109: «cine ceteşte să înţeleagă» (s.n.) Pavel aspostolu încă scrie la Corintomu, 155, că «întru besearică mai virtos cinci cuvinte cu înţelesulu mieu să grăiescu ca şi alţii să învaţă, decîtu întunearecu de cuvinte neînţelese într-alte limbi». Drept aceia amu scris cumu pututu Treteevanghelul şi Proxiul romînesce. După aceea dacă am văzut jelania a multi preoţi, de tîlcul Evangheliilor cum să poată şi ei propovedui şi a spune oamenilor învăţătura după cetitul Evangheliei (s.n.) aşa am aflat aceste tîlcuire ale Evangheliilor...".

Aceeiaşi ideie o întîlnim şi în Predoslovia de la Evanghelia cu tîlc (1581) în care se spune: „C'amu fostu cuget şi aceasta, ca să fie mai lesne şi mai uşor de cetit şi a înţelege pentru oamenii ceia proştii". Textele acestea din epocă par a pleda pentru ideia că influenţa Reformei luterane s-a exercitat în cadrul unor condiţii interne favorabile, singurele determinante pentru acţiunea de traduceri în limba romînă. Dar, în general, aşa cum spuneam, suportul teoretic al lucrării e solid fundamentat ştiinţific şi observaţia aceasta nu intenţionează decît să nuanţeze formularea autorilor. Pe lîngă problemele teoretice strict legate de istoria limbii romîne literare, cititorul interesat direct, profesorii de limbă şi literatură romînă, studenţii filologi, istoricii şi scriitorii, găsesc în cuprinsul cărţii o adevărată antologie de texte vechi sau mai noi, din veacul XVIII, greu accesibile, alese cu gust artistic şi rafinament de editor.

AL. ROSETTI, B. CAZACU: „Istoria limbii romîne literare"

Autorii urmăresc evoluţia limbii romîne literare de la apariţia ei în traducerile maramureşene (Psaltirea Scheiană, Psaltirea Voroneţeană, Psaltirea Hurmuzachi şi Codicele Voroneţean) cu note pronunţat regionale, şi în sintaxă şi în vocabular, neîndepărtîndu-se mult de originalele maghiare şi slavone, pînă la scrierile beletristice de la începutul veacului al XIX-lea, care, suferind o sensibilă influenţă a limbii ruse şi franceze, în condiţii istorice specifice, determină o nouă etapă, modernă, a evoluţiei ei.

Considerînd limba romînă literară ca un proces în dezvoltare, autorii se apleacă atent asupra istoriei scrisului romînesc urmărind-o, în principiu cronologic, — (deşi uneori succesiunea cronologică nu se respectă cu stricteţe: Mineele de la Rîmnic din veac. 18, fiind tratate înainte de Alexandria, Iancu Văcărescu (n. 1792) e urmat de Conachi (n. 1777), etc.) — în cărţile religioase (textele rotacizante, Coresi, Simion Ştefan, Varlaam, Antim Ivireanu, Mineele de la Rîmnic, Dosoftei, Biblia lui Şerban Cantacuzino etc,); în texte juridice (Pravila lui Vasile Lupu, Pravila lui Matei Basarab); în cărţile populare („Alexandria"); în cronicile moldoveneşti (Ureche, Costin, Neculce, Cantemir), în cele munteneşti (Stolnicul Constantin Cantacuzino, Radu Popescu). Autorii subliniază contribuţia substanţială a limbii vorbite, populare, la formarea limbii artistice şi literare, influenţa turcească şi neogreacă, înainte ca limba romînă literară să treacă spre epoca modernă. Sînt înfăţişate apoi pe larg preocupările reprezentanţilor Şcolii Ardelene: Petru Maior, Samuel Micu, Gheorghe Şincai, Ion Molnar, Paul Iorgovici, Radu Tempea pentru problemele limbii literare, realizîndu-se în alte capitole o excelentă analiză a limbii lui Ion Budai Deleanu din „Ţiganiada" precum şi a limbii scriitorilor moldoveni şi munteni din peroada de tranziţie, poeţii Văcăreşti, Iordache şi Dinicu Golescu, Costache Costachi, în care se arată specificul contribuţiei fiecăruia la dezvoltarea romînei literare.

Studiul monografic al limbii scriitorilor constituie pentru critica şi istoria literară un sprijin preţios şi incontestabil, şi îndeamnă stăruitor către cercetarea stilistică mai accentuată a operei de artă.

Un capitol final sintetizează evoluţia normelor limbii romîne literare pînă la începutul secolului al XIX-lea, din punct de vedere fonetic, morfologic şi sintactic.

Sprijinită pe o bogată bibliografie de specialitate, pe consultarea directă a textelor comentate, pe o analiză subtilă a valorilor stilistice din limba literară, cartea aceasta reprezintă o contribuţie însemnată la cunoaşterea patrimoniului moştenirii noastre literare.

I. D. BĂLAN

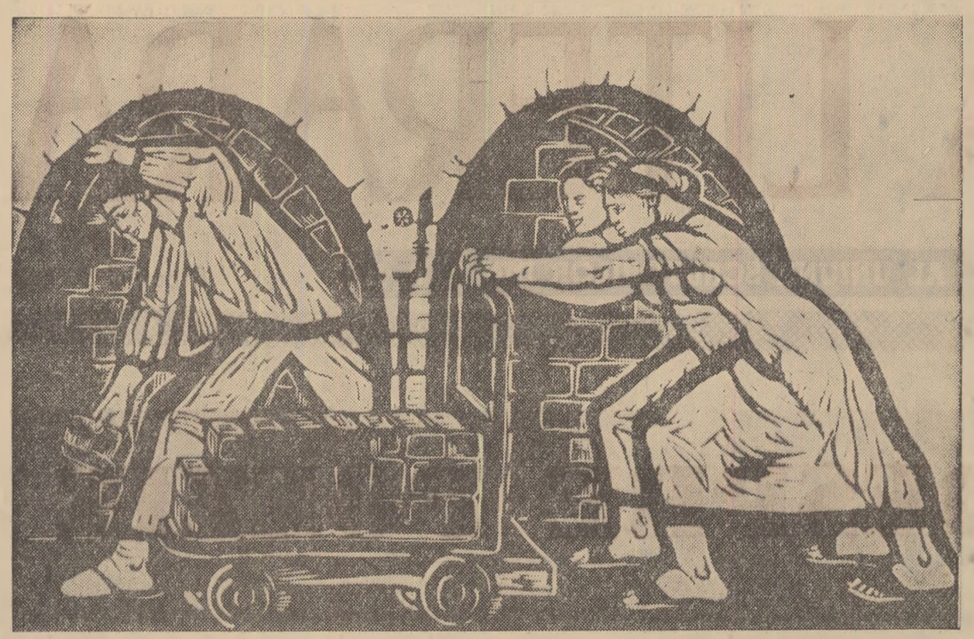

CORNELIA DANEŢ — *„Muncitori la fabrica de şamotă"*

(Din „Expoziţia retrospectivă de grafică militantă". — Sala Palatului R.P.R.)

DE VORBĂ CU DEMOSTENE BOTEZ

(Urmare din pag. 1)

îndată ce un poet reprezintă o personalitate mai puternică, el creează ceea ce s-ar putea numi foarte bine un stil poetic.

Aş putea chiar susţine că fiecare poet îşi are stilul său poetic propriu, care-l defineşte, recunoscut în vocabular, în împerecherile de cuvinte, în ritm, în rimă, în fiecare vers, în sistemul de gîndire. În asta stă doar admirabila varietate a poeziei. Mereu aceeaşi nu ştiu ce esenţă indefinită şi mereu alta, trecută prin mintea şi sufletul fiecărui poet.

Asemenea stiluri poetice s-au conturat multe în poezia noastră contemporană, — pe cît poeţi adevăraţi sînt din cei vechi şi cîţi li s-au adăugat din noile generaţii.

De îndată ce un cititor avizat, recunoaşte autorul unei poezii nesemnate, înseamnă că acel poet are un stil poetic.

— Credeţi că timbrul personal, distinct, este condiţia suficientă a poeziei de calitate?

— Nu. Sînt şi stiluri uşor de recunoscut cărui poet aparţin dar pe care le-aş numi mai degrabă stiluri prozaice, ele neavînd comun cu poezia decît o aproximativă rindulală grafică.

E limpede că vreau să mă refer la inovaţia de dragul inovaţiei. „Stilul" acesta a fost combătut şi de Beniuc în răspunsul său la interviul „Gazetei literare". Cu blîndeţe însă, aş spune, că acel stil eu îl socot un grav cancer al poeziei. Celula versului devine o tumoare care pierde măsura dezvoltării firesti degenerînd în proză şi consideraţiuni ieftine.

Boala aceasta este endemică, — e ca bolile copilăriei sau adolescenţei.

Fiecare generaţie a crezut că a inovat radical poezia, că a descoperit piatra filozofală, turnînd în ea apa chioară a celei mai banale proze, formulată cu emfază, şi pusă în rînduri inegale, care însă, iremediabil, încep cu fiecare rînd de la capăt şi cu literă mare.

I se zice, pretenţios, poezie în vers alb. Cum, în adevăr albul înseamnă, în fond, o lipsă de culoare, cred că s-ar defini mai bine cu expresia quasi-sinonimă în aparenţă: „vers incolor".

Versul alb, cel autentic, e totuşi vers. Are deci un ritm, o mişcare ritmică, uneori simfonică, ce se armonizează şi cuprinde o bogăţie de senzaţii poetice care n-ar putea încăpea în calapoadele versului clasic.

Dar, în „stilul" poetic la care mă gîndesc, caracteristic azi unei părţi a tinerei noastre poezii contemporane, nu poate fi vorba de aşa ceva.

Nu se găseşte în asemenea „poezii" care, din păcate, umplu pagini întregi de reviste, nici măcar materia primă brută, care ar conţine printr-o interioară operă de extracţie, un filon poetic, un grăunte de poezie. Nu e nici grămadă de cărbune care ar conţine un cît de mic diamant.

Boala aceasta loveşte în special pe cei debilitaţi de cursa obositoare după un modernism simplist înţeles. Numai că modernismul acesta era la modă, tot „modernist", acum 40 de ani. Cîţiva tineri poeţi au „inventat" roata şi pretind că ei au inventat-o fiindcă n-au cunoscut-o.

Să nu se spuie nici că versul clasic este neîncăpător pentru bogăţia de idei şi sensaţii a acelor tineri poeţi, fiindcă le-aş aminti de Shakespeare care a putut să toarne într-un sonet, — formă mai rigidă şi mai îngustă, — gîndiri şi sentimente care au înfruntat secole, şi nu aş vrea să obosesc fiinţa acelor tineri poeţi cu sarcina unei glorii mai mari. Şi gîndirea lui Paul Valéry a încăput în vers clasic, şi a lui Baudelaire şi sensibilitatea lui Verlaine şi a întregii galerii de poeţi universali.

E mai bogată simţirea şi torentul de gîndire a acelor tineri decît este a lui Tudor Arghezi? Au ei mai mult de spus şi-i jenează versul clasic? Şi apoi, ritmul şi rima în vers, e în tradiţia noastră populară. Ele fac farmecul deosebit al poeziei noastre populare, ca şi, de altfel, al cîntecelor populare franţuzeşti. Ritm şi rimă sînt corelaţii ale gustului nostru artistic, ale concepţiei noastre de artă.

De cîte milenii oare se scriu poezii? Şi cum se explică oare că de-a lungul lor, versul a avut aceleaşi reguli, că arta versului a avut aceleaşi date? Asta nu înseamnă că ritmul şi rima intră în definiţia poeziei, care ar fi arta de a face versuri, arta de a comunica prin vers, gînduri şi sentimente, altfel greu sau imposibil de transmis?

Dar oare folosirea cu sfinţenie a ritmului şi rimei a însemnat monotonie şi nediferenţiere, şi lipsă de inoire, la sutele şi miile de mari poeţi necontestaţi pe care i-a avut omenirea?

Cine ar putea susţine asta?

Rimă şi ritm în poezia populară romînească, rimă şi ritm în sonetele lui Shakespeare, în poeziile lui Victor Hugo, în Aragon şi Heredia, în Musset şi Heine, în Goethe şi Rilke ş.a.m.d. Dar aceasta a dus la vreun pic de asemănare între ei, la monotonie?

— Care ar fi deci, după dumneavoastră, căile de autentică reîmprospătare a poeziei? Epoca actuală de desăvîrşire a construcţiei socialismului se caracterizează prin dinamism. Acest ritm de viaţă contemporan nu presupune, totuşi, o revoluţionare a mijloacelor lirice?

— Innoirea poeziei stă rareori în adoptarea unei forme noi, iar atunci cînd se întîmplă aşa, ea trebuie să corespundă în cea mai mare măsură conţinutului şi rolului acordat poeziei, — aşa cum este cazul excepţional al lui Malacovski.

Innoirea poeziei stă desigur şi în arta de a valorifica — în cel mai înalt grad, capacitatea de expresie a cuvîntului, a unor noi întovărăşiri de cuvinte, a introducerii unui nou vocabular, de a sfîşui vechi cuvinte sau cuvinte prozaice, dîndu-le un alt colorit, o anumită expresivitate. Innoirea poeziei stă însă mult mai mult într-un nou tabel de valori ai sentimentelor omeneşti, într-o nouă concepţie de viaţă, despre lume, într-un nou mesaj acordat poeziei, într-un nou echilibru între raţiune şi sentiment, în multe alte eşecuri care reflectă progresul omenirii, în părăsirea dogmelor a anchilozării intelectuale, a staticului şi inerţiei...

În asemenea direcţii, nu e poet care să nu năzuiască mereu, o innoire. Altfel ar însemna să renunţe de a mai fi poet. Dar înnoirea nu poate consta în însăşi negarea poeziei.

Oricare ar fi innoirea aceasta, ea trebuie exprimată în cea mai perfectă formă de artă care să transmită, cît mai pură, emoţia dorită, aşa, cum spunea un poet: „ca versul să nu se simtă că e făcut din materie", — poet care de îndată se şi întreba: „Simţi piatra în catedrala din Strassburg"? Cu gîndul la acel stil „inovator" de care vorbeam, referindu-mă la unii tineri poeţi, sînt tentat să răspund: În catedrala lor, nu numai că simt piatra, dar văd aceea cariera din care o extrag.

Poezia e trîmbiţaşul frontului literar. Ea trebuie să fie prin structura şi esenţa ei, mobilizatoare, militantă, capabilă de a înarma sufletele pentru înălţătoarea luptă pentru socialism. A face o altă poezie, fără pulsul ritmului şi sonoritatea rimei, o poezie cu neputinţă de memorat, o poezie bleagă, contemplativă, de notaţii şi atmosferă, este a scoate poezia din rîndul armelor cu care luptăm.

G. D.

Un roman liric al Griviţei luptătoare

De eroicul cartier al grevelor din 1933 pe Cicerone Theodorescu îl leagă multe fire. Şi dacă nu ne înşelăm, unul dintre acestea, poate cel mai trainic, este însăşi descendenţa sa în atîtea rînduri evocată. Cu volumul apărut în cinstea aniversării Partidului, poetul se întoarce încă o dată spre anii copilăriei şi tinereţii, dar nu dintr-un sentimentalism nostalgic şi nici de dragul amintirii. Se întoarce spre a reconstitui o glorioasă traiectorie — drumul ceferiştilor de la ceea ce poezia lui Cicerone Theodorescu numeşte „Faţă de ceară", „Abur în zdrenţe", „Strai de cenuşă", la „Frunte de aur", „Glas de furtună", „Paloş de foc". E vorba de ani de suferinţă şi de crîncenă împotrivire, de sărăcie şi şomaj, de luptă ilegală şi deschisă, ani furtunoşi pe care i-au trăit „copiii cartierului".

Deşi poetul n-a avut în vedere construcţia unui poem epic, volumul se înfăţişează unitar, nu numai tematic, dar şi compoziţional. Există un echilibru şi o simetrie a simbolurilor, o revenire şi o reluare a lor în alte ipostaze, care leagă poeziile între ele ca fragmente ale unui întreg, ca episoade ale unui roman liric. Ar fi greşit însă dacă am înţelege că Cicerone Theodorescu imaginează aici o acţiune, un subiect, în sensul romanului şi deci al poemului aşa-zis de largă respiraţie epică. Faptul că autorul urmăreşte soarta cîtorva eroi (Chitic, Vasile, Culai, etc.), că-i pune să vorbească, realizînd adesea dialoguri foarte vii şi colorate prin limbaj argotic şi dialectal (utilizat cu pondere) nu trebuie să induce în eroare. Operant, în cîmpul artei, rămîne pentru Cicerone Theodorescu tot simbolul, care, după părerea noastră, a obţinut în acest volum o claritate maximă şi o semnificaţie sporită.

Prin mahalaua Grantului de ieri, poetul simţea cum „Vremea geruia nebuna, / Bătînd cu viscol pătimaş" („Ce frig ne-a fost întotdeauna"), vedea cum „de la gară / fum coboară / pînă-n casă: / grea povară / neagră plasă, / peste casă, / peste ţară" („Prin fum"). Cititorul grăbit ar putea crede că ne găsim în faţa unei simple poezii de atmosferă, scăpîndu-i tocmai ceea ce e mai important şi anume, funcţia dublă a imaginii. Desigur, în versurile de mai sus, e vorba şi de iarnă şi de cartierul învăluit de fum de locomotivă, dar valoarea lor simbolică depăşeşte semnificaţia suferinţei produsă de ger şi fum. Cele două elemente se traduc în acest context în primul rînd prin starea de exploatare, de apăsare economică şi morală, pe care o generează capitalismul.

Poezia lui Cicerone Theodorescu din volumul „Copiii cartierului", aruncă scîntei („Scînteia din cărbune"), arde în flăcări de fontă, de ţiţei şi lignit („Zeii de fontă"), („La Răscruci, lîngă uzine"), ascunde vulcani cu cratere eruptive. („Februarie, 33"). Imagistica, mereu polivalentă, sugerează tensiunea psihologică, freamătul masei muncitoreşti, aflată acum într-o perioadă de aflux revoluţionar. Utilizînd o asemenea terminologie metaforică, Cicerone Theodorescu izbuteşte să reconstituie realist viaţa şi luptele ceferiştilor, — şi în acelaşi timp, să-şi lărgească universul poetic, să-l umple de mai multă lumină. Reziduurile ermetice, puţine la număr, care mai persistă rareori în cealaltă culegere recent apărută („De dragoste") sînt aproape cu totul absente în „Copiii cartierului". Se pot semnala unele versuri palide, dar nu incifrate. Efortul poetului s-a îndreptat de data aceasta — şi faptul trebuie subliniat ca foarte important — spre clarificarea imaginii. Să amintim ciclul „Scoate vîlvătaie jarul", cu evocarea chipului tînărului utecist Vasile Roaită şi al greviştilor care înfruntă gloanţele şi dubele poliţiei burgheze; să amintim ciclurile „Crîmpeie de pe ziduri umede" şi „Haina cadrilată", închinate deţinuţilor comunişti şi, în sfîrşit, ciclul final „Tezaur vindecat" cu elementele lui pandantive, care echilibrează întregul volum. Fără să părăsească nici un moment simbolul, Cicerone Theodorescu se exprimă într-un limbaj ce se remarcă nu o dată prin caracterul său firesc. Probabil că îndelunga practică a poetului în domeniul literaturii pentru copii a avut şi ea o parte de contribuţie la realizarea unor poezii ca „Pui de bogdaproste", „La scaldă", sau „Vătafii bucuriei". Pătrunzînd cu fineţe psihologia ucenicului, Cicerone Theodorescu o exteriorizează nuanţat, în formele ei de fiecare zi, în spiritul ei nemulţumit şi interogativ: „Pe Ion îl doare-n gît... / — Ce-nghiţi, mă? / — Răbdări prăjite. / — Rabdă, mă! / —Păi rabd, dar cît?" („Vătafii bucuriei").

CICERONE THEODORESCU: „Copiii cartierului"

Claritatea construcţiei nu provine însă numai din limbaj, ci şi dintr-un anumit ansamblu al simbolurilor, menit să evidenţieze ideea fundamentală a volumului şi anume că: proletariatul condus de Partid a dobîndit victoria în urma unor lupte grele şi îndelungate. Ciclul final, „Tezaur vindecat", creează o simetrie prin contrast, reluînd simbolurile lui „Faţă de ceară", „Abur în zdrenţe", şi „Scrum de cenuşă", în ipostaza lor actuală. Alături de acestea, trebuie să adăugăm şi figura profesorului modest şi cinstit, în trecut, dascăl de ucenici („Profesorul cel tînăr"), azi, aşteptînd ca unul dintre foştii elevi — ajuns ministru — să-i semneze decretul de pensionare. („Catalogul").

„Copiii cartierului" ni se impune, prin urmare, ca o culegere bine închegată din punct de vedere tematic şi compoziţional, motive pentru care am şi numit-o din capul locului roman liric. În cadrul sistemului său de procedee lirice sînt de remarcat şi alte elemente, ca dialogul sau poanta satirică, nelipsită nici de astă data din arsenalul lui Cicerone Theodorescu. Cele aproape 300 pagini ale volumului cumulează de asemeni virtuţile prozodice recunoscute ale meşterului din „Făurari de frumuseţe". De la „Calea Griviţei", poem scris în 1949, la „Copiii cartierului" poetul a străbătut o distanţă considerabilă, în care timp l-a preocupat mereu tema vieţii şi luptei ceferiştilor. O sinteză cuprinzătoare apare cu acest volum însoţit de sugestivele şi totdeauna bine inspiratele desene ale lui Perahim.

Al. SĂNDULESCU

CRONICA literară

NINA CASSIAN:

Sărbătorile zilnice

Cu „Sărbătorile zilnice" Nina Cassian continuă, de fapt, direcţiile lirice pe care le urmărise şi în „Vîrstele anului", excelentul volum din 1957. Regăsim interesul poetei pentru domeniul eticului, patosul aspru, nesentimental, în afirmarea idealurilor contemporane, elogiul înflăcărat al dragostei, forţă telurică şi purificatoare totodată. E vorba, bineînţeles, de o continuare nu în ordinea mecanicului, ci în a creaţiei, care exclude previzibilul. Între 1957 şi 1961 — perioadă în care poeta n-a mai publicat vreun volum de versuri — Nina Cassian a străbătut, pe plan liric, o evoluţie valoroasă şi interesantă.

Se discută destul de mult, în ultima vreme, despre poezia cotidianului, printre cei care ilustrează această orientare fiind, aproape invariabil, amintită şi Nina Cassian. N-ar avea nici un rost să ne angajăm acum într-o dezbatere mai amplă a problemei cotidianului în poezie. Se uită însă prea adesea ca şi în lirica faptului diurn (modalitate cu resurse bogate care nu mai are nevoie de justificări sau argumentări teoretice) e necesară transfigurarea — am spune chiar că, aici, necesitatea transfigurării se resimte mai imperios. Relevarea brută, constatativă a cotidianului din viaţa noastră a dus, printre altele, la acea varietate de proză anemică în versuri, denumită poezie-reportaj. La ea se referea şi Mihai Beniuc, pe un ton justificat polemic, cînd spunea, în cadrul discuţiei despre poezie iniţiată de „Gazeta literară": „Există desigur şi tendinţe de-a găsi, la modul liric, suprema poezie în cotidian, în faptul divers, cu mijloacele exclusive ale versului prozaic, zis liber şi operativ. Rezultatul: fum şi pulbere, menite să acopere măreţia şi eroismul zilelor noastre". Numai surprins în semnificaţiile lui majore, în dinamica lui esenţială, ca purtător al vastelor simboluri contemporane, deci numai depăşindu-se cotidianul poate deveni obiect legitim al poeziei. Dar şi pe această linie apare un pericol: acela al abstractizării excesive. Oricum, e greu să dai reţete, iar rezolvările care conduc spre sfera artei adevărate nu pot fi formulate aprioric, ele nu există decît în faptul de creaţie.

În explorarea zonelor diurne, Nina Cassian pare a fi fost sensibilă la acea tehnică, proprie lui Ritsos, a proiectării obiectului uzual sau faptului mărunt în simbol şi viziune. În măsura în care influenţa e asimilată (dăm termenului semnificaţia sa de transformare a unei substanţe oarecari în substanţă proprie) ea duce la rezultate valoroase — am cita, în acest sens, poemul „Noaptea în sala de şedinţe". Există însă (mai puţin în „Sărbătorile zilnice", mai mult în „Spectacol în aer liber") şi exemple de abstractizare forţată de tipul: „Fericirea nu e o abstracţie; e făcută din pîine / şi haine; din lupte şi culori; din vitamine şi privelişti" („Spectacol în aer liber"). Rămîne însă un fapt, greu de contestat la o analiză atentă a „Sărbătorilor zilnice", că aşa numita poezie a cotidianului nu constituie decît una din direcţiile de manifestare ale personalităţii Ninei Cassian. E poate o părere personală, dar considerăm că nu pe această linie se înscriu izbutirile cele mai autentice ale poetei. Dacă am insistat în legătură cu înclinarea ei spre descoperirea şi potenţarea lirică a universului zilnic, am făcut-o mai mult spre a putea respinge o incipientă prejudecată critică. Pentru că există o tendinţă de a vedea, în Nina Cassian, o poetă aproape exclusiv a cotidianului, ceea ce e fals nu numai pentru creaţia ei mai veche, dar şi pentru cea recentă. O asemenea etichetare ascunde multe valenţe reale ale talentului poetei.

Ne-am opri, în primul rînd, asupra unei coordonate importante în volumul „Sărbătorile zilnice": poezia de idei — aproape totdeauna cu o coloratură etică. Într-adevăr, poeta încearcă să obţină, şi cu rezultate remarcabile în general, — o proiecţie a ideii în planul conştiinţei morale socialiste. Noţiunile folosite reprezintă valori etice specifice contemporaneităţii noastre. Munca (în poezia „Hala") e „contrastul liniştii", al „ezitării", al „umilinţii". Solemnitatea efortului, încordarea, forţa, nu exclud graţia în imaginea desenată de poetă: „gestul se încarcă de forţă / ca pasărea de spaţiu". Ideea simbolică a continuei înălţări a umanului, prin activitatea constructivă, conştientă, descoperă unor cuvinte desemnînd noţiuni geometrice, valenţele etice (direcţie, vertical, unghi) în „Hala mare din Hunedoara", „direcţiile năzuiesc vertical, / iar frîngerea din mijloc a celui ce supraveghează şarja / nu e decît unghiul elanului său / care-l va înălţa şi mai mult". E afirmată, altădată, valoarea cunoaşterii (rîsipire a slăbiciunii, a minciunii): „Nu mă lăsa să-ţi ascund nimic, / să te cruţ, să mă cruţi, să te mint, / ca şi cînd am fi slabi, ca şi cînd / ne-am speria, CUNOSCÎND". Arta trebuie să fie înălţare „pe spirala de oţel a ideii". („Unei prietene"). Luciditatea („Odă lucidităţii") e ca un „bisturiu de platină" cu care se face „chirurgia adevărului". Ea nu e nici „uscăciune", nici „frigiditate", ci, prin cunoaştere, sporeşte intensitatea şi noutatea lumii: „Eu ştiu că dimensiunea ta dă adevărata cunoaştere / aşa cum în unele după-amieze, / cînd exuberanţa luminii a trecut / şi seara ambiguă e încă departe, / totu-i uimitor de precis şi de curat, / uimitor de intens şi de nou"... Bucuria lucidă e superioară celei neînţelese, iar „puterea fără conştiinţă e înceată ca milul". Era cosmică este, pentru omul avîntat între lumi siderale („Astronautică"), o victorie asupra Spaţiului şi Timpului — „care ne delimitează viaţa / ca două săbii albastre"; explorarea universului nu distruge însă valorile fireşti ale existenţei terestre, bucuriile simple: „zăpada, caii, cerul" îşi păstrează intacte frumuseţea pentru ochii „din cari ştiinţa n-a izgonit candoarea". Reflecţia etică ocupă un loc important în poemul „Noaptea în sala de şedinţe". E relevată acea armonie comunistă care se stabileşte între eu şi colectivitate: „... şi spui «eu» cu mîndria unui membru al obştii / un «eu» curat, responsabil, / vindecat de orice maladie a egoismului; cînd te mărturiseşti tovarăşilor tăi, / biografia ta / capătă acoperirea în aur a valorii ei obiective". Poeta face, altădată, un bilanţ al valorilor negative pe care se sprijinea morala burgheză („Inventar"): sînt denumite „Orgoliul, zeul de aur cu ochii verzi", „Indiferenţa", „gnomul Invidiei", „Egoismul, personaj adipos, cu graniţi nesigure", „coropişniţa Ipocriziei", „buldogul Teroarei" etc. Semnificaţiile etice sînt mereu puse în lumină. A fi comunist, înseamnă a fi într-o permanentă ardere interioară (cităm în întregime frumoasa poezie „Portret de comunist"): „Arzi, deci eşti! Ce vîlvătăi, / ce rug superb sînt anii tăi! / Dac-ai pieri şi iar te-ai naşte, / în acest semn te voi cunoaşte: / trecut prin flăcări, pur, subţire, / — şi mistuit în omenire". Elogiul vieţii, al vîrstelor ei, e rostit din perspectiva unei puternice dorinţe de unitate. Nici o experienţă nu trebuie uitată: în „aula solemnă a maturităţii" omul trebuie să pătrundă cu „toate vîrstele" (acesta e şi titlul poemului): „Am luat hotărîrea să nu mă despart niciodată / de copilărie, de adolescenţă, de tinereţe, / ci să-mi trăiesc simultan toate vîrstele". O viziune etică, diferenţiată şi unitară, defineşte universul poetic al Ninei Cassian.

Deşi poate părea ciudat la o poetă care se simte înclinată spre meditaţia lucidă şi care foloseşte, în creaţia ei, atîtea noţiuni abstracte, expresia dragostei la la Nina Cassin, deseori, accentele simplităţii, ale mărturisirii directe. Tonul poate fi uneori patetic, alteori de o violentă senzualitate, alteori de o melancolie limpede, alteori plin de o jucăuşă graţie. — rareori vom întîlni însă artificiul manierist (ceea ce nu se întîmplă totdeauna cînd poeta, dintr-o altă perspectivă, scrie despre dragoste, „monografic" şi încercînd generalizări). Un poem ca „Săruturile" e o exclamaţie metaforică: „Săruturile noastre, sute, mii / sau milioane cîte au fost — / niciodată nu le-am ştiut pe de rost: / fructele mele, veveriţele mele, garoafele mele, / izvoarele mele, cuţitele mele! / Pot să dorm şi să visez pe gura ta, să cînt şi să mor pe gura ta; încă şi încă..." Modalitatea aceasta nu face imposibil, altădată, fiorul delicat, desenul fin din iernaticul „Vitraliu": „...Numărat-am arborii, egalii / pîn-la casa ta!/ Era zăpadă, / falnică, vrăjită, ca-n baladă. / Şi-am bătut în poartă. Lemnul-rece. / Peste tot, Absenţa, ca o nouă / şi totală iarnă. / Mîndrul rege — nicăieri... / Cu mîinile — amîndouă, / Am luat zăpadă şi-am băut / locul alb pe unde n-ai trecut". Imaginile din poeziile de dragoste ale Ninei Cassian au uneori o mişcare de o remarcabilă suavitate. Refuzul iubitului prilejuieşte o notaţie de acest fel: „Nici părul meu — vin subţire — / nu pot să-l torn peste tine". Altădată, iubitul este închipuit cîtind un poem, iar în ochii lui cerneala „trece curată / ca firul de-argint". Dragostea, aşa cum o exprimă Nina Cassian, nu este evaziune din real, ci, dimpotrivă, este înzestrată cu sensul unei proaspete receptivităţi pe care numai o existenţă activă îl poate da: „Sîntem mereu, ba aici, ba acolo, / pe schelele ţării, toate / (...) şi mai strîns ne legăm şi mai mult ne iubim / răspîndiţi în mulţimi, în mulţimi". („În goana trenului").

Reţinem, din noul volum, şi cîteva mărturii poetice despre actul scrisului; e exprimarea unei euforii, a unei bucurii delicate. „Scriind pe-un caiet liniat cu albastru, / parcă aş scrie de-a dreptul pe dungile mării / cu sîrguincioasa caligrafie a unei păsări". Libertatea desfăşurării lirice e un reflex intim al libertăţii în care creează poeta: „Libertatea îmi şuieră în jurul frunţii, solicitîndu-mi părul, răcorindu-mi respiraţia / — astfel parcurg seninul, ordinea lui infinită / scriind pe-un caiet liniat cu albastru". Altădată, scrisul cheamă imagini pline de prospeţimea unor excursii estivale în păduri, cu deliciile culesului de mure: „Sînt plină de cerneală pe mîini, pe buze, / ca şi cînd aş fi mîncat mure" (păcat că metafora e negată inutil sub raport poetic, în versurile următoare: „Şi totuşi, ce departe-am rămas de pădure, / aici, între pagini ursuze" etc.) Ar merita să fie citată, în acelaşi context, şi scurta poezie „Joc de apă". Ideea de fluiditate a actului creator, de firesc şi caldă participare, e sugerată cu mijloace remarcabile: „Picură streaşina, picură vesel şi iute, / Pagina mea e plină de rîsul desgheţului. / Lin ocolesc transparentele stele de apă, / Scriu printre stele şi urma creionului scapără. / Mîna mi-e udă ca o şopîrlă de platină. / Tu, prospeţime!"

Poetă a unor idei morale în care regăsim sensurile majore ale epocii noastre, Nina Cassian are şi înzestrarea lirică a expresiei directe, spontane. Într-adevăr, luciditatea (atîta vreme cît nu devine o prejudecată) „nu sugrumă emoţia", cum spune poeta la un moment dat. „Sărbătorile zilnice", afară de cîteva excepţii, impun această constatare.

Matei CALINESCU

La fîntînile inimii...

Se împlinesc douăzeci şi cinci de ani, din ziua cînd unul din marii binefăcători ai omenirii, Maxim Gorki, şi-a depus făclia, conştiinţa lui de luptător trecînd în lumina cea mare a conştiinţei popoarelor, între eroii pomeniţi cu recunoştinţă şi veneraţie.

Nu vom afla colţ din globul pămîntesc, unde cărţile lui adînci ca inima omenească să nu fi ajuns ca nişte soli binevestitori ai progresului şi păcii, şi nu se află colţ de pămînt, unde acest arhitect al caracterelor să nu-şi fi arătat puterea geniului constructor!

A scrie sau a grăi despre titani, este tot atît de greu ca a încerca să cuprinzi necuprinsul, şi, deci, mai totdeauna încercarea presupune o mare îndrăzneală; totuşi, necuprinsul însuşi, prin miliardele lui de farmece, ne îndeamnă necontenit să îndrăznim!

Omenirea are printre exemplarele de aur oameni meniţi să trăiască de mii de ori mai puternic lucrurile cele mai simple, în faţa cărora alţii nici nu clipesc din geană. Bogăţia interioară a acestor fiinţe excepţionale e atît de adîncă, încît parcă ar fi răsfrînt în inima lor, ca într-un ocean magic, toate elementele vii ale acestei lumi, succesiunile de evenimente din infinitul cosmosului, lanţurile şi înlănţuirile de întîmplări alcătuitoare ale istoriei.

Aşa ne închipuim viaţa interioară a lui Maxim Gorki.

Geniul marelui creator rus s-a călit la şcoala selecţiei teribile, căci a trecut prin toate privaţiunile; a fost lovit pe nedrept, a fost ţinut flămînd; — răii şi famenii veacului i-au băut tinereţea şi au încercat să-l ducă de viu la groapă... Dar după cum aurul nu putrezeşte în pămînt, căci doar în pămînt se naşte, tot aşa inima prea-umanului Maxim Gorki a biruit, răscolind şi repezind de pe ea dîmburile şi ţărîna, şi aducînd la suprafaţa vieţii torente de lumină, minunăţii ale sufletului, străluciri ale virtuţilor, înălţimi pe deasupra cărora evoluează doar şoimii, şi prăpăstii unde pot coborî numai giganţii.

Dacă ar fi să stăruim în a reconstitui portretul nemuritorului, l-am zări numaidecît cu faţa plină de brăzdăturile valurilor şi vînturilor, dar stăpînit de un optimism de puterea soarelui, de o tinereţe fără istovire, dacă tinereţe înseamnă sete nestăvilită de a vedea şi cunoaşte necontenit, respingerea a tot ce indică lipsă de acţiune; — căci, oare, acceptînd pătrunderea inerţiei în viaţa noastră, nu acceptăm pătrunderea primelor faze ale morţii? Voinţă! Acţiune! iată înţelesul vieţii pentru Maxim Gorki, iată formele cele mai elementare ,ale motorului de necuprins, în a cărui mişcare totul îşi are explicaţia, de la firul de iarbă şi de la atom, la neant... Cine şi ce, se poate afirma altfel, decît prin acţiune, ea existînd în toate şi-n toţi, ca semn elementar al prezenţei vieţii? Din vasta operă gorkiană se desprinde adevărul că munca, teribila putere care a ridicat Parthenonul şi a şlefuit jgheab cataractelor Niagarei, trebuie să înnobileze omul, iar Arta nu e decît o formă superioară a muncii! Cită identitate e între turnarea metalelor la înaltele temperaturi ale cuptoarelor, şi turnarea imaginilor, la temperaturile inimii omeneşti! Trecerea prin procesul muncii e o condiţie firească a dezvoltării virtuţilor, e o condiţie a descoperirii propriei puteri, — şi omul care cunoaşte munca se cunoaşte pe sine, ajunge la o superioară conştiinţă despre el şi lume! Munca este unica putere care ne dă echilibrul, conştiinţa valorii şi mîndria!

Aceste consideraţii înşirate precar se desprind din uriaşa operă a lui Maxim Gorki, şi precum e de adevărat că arta este educatoare a mulţimilor, tot atît de adevărat este că ea nu poate fi profesată cinstit, decît de oameni cu înaltă şi neîntinată morală, după exemplul genialului scriitor, care a dispreţuit boema beţiilor nocturne, care a fost vrăjmaşul desfrîului şi lenei, scăderi aparţinînd doar inşilor fără talent. Lumea, cu succesiunile ei necontenite de minunăţii, este ea însăşi un poem al tumultului, şi, deci, opera de artă n-are voie să fie superficială, iar artistul prost, care nu se poate scufunda în fîntînile inimii omeneşti, este imoral, căci săvîrşeşte păcatul slidării prosteşti a Frumosului şi Binelui.

După ce te desparţi de universul gorkian, multă vreme simţi cum freamătă undeva în preajmă o viaţă extraordinară, cum se tot reînfiripă, parcă din noaptea înfiorătoare a atomului, un univers, care-şi redeşteaptă necontenit clopotele de bronz... Acest univers este puternica, nebiruita oglindă magică a chinuitului suflet omenesc, de la apariţia lui în smircul ciclurilor şi pînă la ridicarea verticală spre soare. Oricît de obtuz ar fi cineva la minte, oricît de ostenite ar fi simţămintele cuiva, va tresări măcar o fracţiune de secundă, pătrunzînd în acest imens şi fermecător cosmos, în această vrajă a realităţii! Eroii lui Gorki nu pot fi uitaţi nicicînd, cum nu pot fi uitate fiinţele dievea cele mai scumpe nouă! De la prima pagină simţi cum oamenii se trezesc şi mişună, cum partea de apus a trecutului veac apare ca un munte din ceţuri. Oamenii gorkieni sînt atît de... umani, încît, la închiderea cărţii vei rămîne cu ochii în gol, şi mult timp apoi vei fi stăpînit de nestăvilita pornire de a săruta mîna marelui vrăjitor, descoperitorul fără egal al fîntînilor inimii omeneşti...

Multe din operele lui Maxim Gorki învederează că unul din sensurile superioare ale vieţii este cheltuirea sufletului în folosul aproapelui şi, vai de cei ce nu-şi cheltuiesc cu folos această avuţie, ci o lasă carilor şi vîntului eroziunii! Viaţa lor e întuneric permanent, moartea un înspăimîntător chin! Maxim Gorki şi-a cheltuit toată zestrea morală, după ce a ridicat zbaterile oamenilor simpli pe culmile minţii geniale şi pe

COMEMORAREA LUI MAXIM GORKI

volbura simţămintelor, şi le-a săgetat în lungul talazurilor generaţiilor...

★

După cum mi-am permis să afirm şi cu alt prilej, unii artişti se pot compara în actele lor de creaţie, numai cu natura, care şlefuieşte muntele pînă la proporţiile bobului de urmuz. Energia aceleiaşi naturi nemuritoare, cu care aş asemăna forţa marilor şi excepţionalilor creatori, a şlefuit materia pînă la conştiinţă, pînă la memorie şi sentiment; şi aceeaşi energie în necontenită mişcare, a şlefuit pînă la subţirimea şi gingăşia suspinului, mugetul din erele de odinioară; a întrebuinţat instrumentul fin al picăturii de apă, să macine coloşi de piatră colţuroşi şi diformi, să-i transforme în şesuri cu in şi grîu, — după cum, din noroaiele şi smîrcurile întunecoase, a ales albia rîurilor, cu supleţe amintind dispărutele tîrîtoare gigantice. Ceea ce a fost cîndva larmă continuă, potopită de spaima faunelor colosale, a devenit imn, datorită aceleiaşi puteri a materiei în necontenită şlefuire...

Marii artişti săvîrşesc aceleaşi „minuni", cînd şlefuiesc dramaticul şi colţurosul material uman, şi Maxim Gorki se numără printre exemplarele de aur ale omenirii...

Romanul „Mama", asupra căruia vom stărui în aceste rînduri, este un monument ridicat virtuţilor omului simplu, căci prin contactul cu viaţa ideilor Nilovna e înălţată, în timp atît de scurt, din adîncul întuneric al ignoranţei la lumina cunoşterii şi misiunea propovăduirii... Rar îşi va afla seamăn, în întreaga literatură universală, acest elogiu adus lumii muncitoare, — şi mai rar vom afla în literatura lumii, altă carte care să ne mişte atît...

Nouă, lipsindu-ne scara „miraculoasă" pentru urcarea în teoretizare, nu ne rămîne decît să recurgem la elementele evocării, metoda noastră de predilecţie, şi vom istorisi cum acum un an sau doi, cu prilejul Săptămînii Culturii, ne-a fost hărăzit să dăm autografe pe traducerile din operele clasicilor ruşi, — şi pot mărturisi că am trăit clipe de excepţională înălţare! Mi s-au perindat pe dinainte nespus de mulţi cititori din generaţia tînără, şi aceasta m-a bucurat îndeosebi, însă cu nimic nu se poate asemăna bucuria stîrnită de un şcolar prezentat mie, cu o carte a marelui făuritor de suflete, Maxim Gorki!

Îmi aduc aminte cum încăperile săli „Dalles" aveau parcă ceva din farmecul templelor antice, ceva din solemnitatea monumentelor, şi parcă vizitatorii grăiau mai cald, zîmbetele lor erau mai bune, mîinile mai prietenoase, paşii mai moi, mai înceţi, mai adînci! Acel tot solemn îl creaseră cărţile aşezate pe standurile înalte, şi parcă treceam printr-o pădure de columne, printre nişte propilei ale gîndirii, — parcă urcam printre Propileile din Athena, ascultînd într-un unghi de veac daltele sculptorilor...

La început, mă uitasem la şcolarul meu nedumerit, neştiind ce cuvînt să scriu pe opera nemuritorului, cum să i-l înfăţişez pe Maxim Gorki într-un cuvînt fierbinte ca inima, să-l cuprindă dintr-o privire tot, ca pe-un arbore, din creştet pînă-n rădăcini! Solicitantul s-a îndepărtat şi îndată după aceea am deschis iar cartea mamei Nilovna, şi m-a copleşit ca o ploaie a binecuvîntării...

Sînt încredinţat că solicitantul meu a deschis demult cărţile lui Maxim Gorki, precum se deschid grădinile fermecate, încărcate cu toate roadele şi miracolele firii, şi sînt încredinţat că îndată ce a pătruns în nespus de umanul, în adîncul şi fierbintele farmec gorkian, inima tînărului meu prieten nu se va despărţi niciodată de cei ce a adunat în cea mai genială dintre sinteze bucuriile, nădejdile, aspiraţiile şi toate sacrele idealuri umane...

În ce o priveşte pe mama Nilovna, creaţiunea fără egal, sînt încredinţat că tînărul meu prieten o va iubi nespus, i se va uita mereu în ochii buni şi plini de bucurii! Inima mamei Nilovna i se va strecura în toate lucrurile, în toate acţiunile şi-n toate avînturile, înnobilîndu-le cu setea de mai bine! Cartea lui Maxim Gorki devine fiinţă aievea şi cititorii nu se mai despart nicicînd de această podoabă a popoarelor şi timpurilor...

În afară de uriaşa valoare umană, în afară de frumuseţea lui nepieritoare, romanul „Mama", cel mai iubit în întreaga lume, e ca o coloană de marmură la confluenţa de curente, indicînd calea unei literaturi noi în istoria literaturii universale, literatura realismului-socialist. Deci, Maxim Gorki a avut şi înaltul rol de întemeietor, pe piatra pusă de el ca temelie, zidindu-se astăzi literatura întregului lagăr socialist... Influenţa lui Maxim Gorki, în întreaga lume, este de-a dreptul covîrşitoare, căci opera lui este şi va rămîne dascăl şi mentor pentru toţi cei ce trudesc.

Am văzut mai tîrziu, cînd am început a scrie, că eroii pot fi atît de vii, încît să-i poţi aştepta să răsară din mulţime, să-ţi zîmbească, ca vechi prieteni cu inimile fierbinţi, cu ochii înfrigurati, reflectînd uriaşele pojaruri ale inimilor.

Nilovna, eroina lui Maxim Gorki, este ca un monument de marmură caldă. Inimă alcătuită din toate inimile bune, ea nu poate fi uitată nicicînd. Oare îţi poţi ulta mama, chiar după ce o acoperă bulgării şi generaţiile de frunze? Nicicînd! O porţi în suflet pînă la ani adînci, pînă te supui stingerii de obşte.

Învăţăm toţi de la Nilovna, de la această inimă fierbinte, cum să ne deschidem ochii către înţelesul, către miezul lucrurilor. Eroina lui Maxim Gorki ne urmăreşte necontenit, sfătuindu-ne să îndrăznim! Tot de la ea învăţăm că trebuie să aruncăm la ripă eroii seci, cuvintele pline de apă în loc de sînge fierbinte. Învăţăm că eroii noştri trebuie să aibă inimi fierbinţi ca pămîntul atît de bun şi atît de generos la coptul grîului! Inimile fierbinţi înnobilează lumea, dau ideilor aripi de pajură.

Iar ca ultim cuvînt mărturisim că a scrie şi a grăi despre titani, e peste măsură de greu, şi de multe ori, încercarea presupune o îndrăzneală de neiertat...

Ne am împlinit o datorie faţă de unul din marii luminători ai omenirii, dar aprecierile noastre sînt ca pulberea efemeră în faţa piramidelor, ca raza sărmană de opaiţ în faţa soarelui.

Din orice parte priveşti, titanii sînt la fel de masivi, după cum dovedeşte şi arta lui Michelangelo, şi arta lui Maxim Gorki, şi arta lui Mihail Eminescu! Cine poate pătrunde total, enigma de marmură a Gînditorului? Spre a putea aprecia titanii cît de cît, trebuie să poţi ajunge măcar la glezna lor, sau să poţi ajunge să săruţi cu veneraţie constelaţiile de pe cingătoarea lor.

Eusebiu CAMILAR

I. D. ŞADR — *„Gorki"*

Maxim Gorki într-un grup de scriitori (Johannes Becher, Béla Illés, Germanetto ş. a.)

DOUĂ SCRISORI ALE LUI MAXIM GORKI

Către corespondentul muncitor Sapelov

Scrisoarea dumitale m-a bucurat foarte mult pentru că are un ton viguros şi încrezător. Odată cu această scrisoare am primit şi cartea corespondentului muncitor Jiga, „Gîndurile unor muncitori". E o carte plină de vioiciune. Printre altele, în paginile ei se găseşte discuţia purtată de nişte corespondenţi muncitori în jurul unei probleme foarte importante, după mine şi anume: despre ce trebuie să scrie mai mult corespondenţii muncitori — despre ce e bine sau despre ce e rău? Eu sînt de părere să scrie mai mult despre bine. De ce? Pentru că răul nu e mai rău azi decît a fost totdeauna, în timp ce binele este la noi mai bun, decît a fost vreodată undeva. *Un obiect întunecat mi se pare mai întunecat, pentru că cel luminos a început să strălucească mai tare. Eu nu exagerez realitatea, nu sînt nici orb, nici surd; văd că* majoritatea oamenilor se simt încă numai muncitori şi nu-şi dau bine seama că ei sînt stăpînii deplini ai ţării lor, că fiecare părticică din munca lor, oricît li s-ar părea de neînsemnată, este totuşi o activitate de stat, *o muncă efectuată „pentru sine", nu pentru „alţii"*, şi constituind, totodată, o lecţie pentru poporul muncitor din întreaga lume. *Ştii cum se înţelege pretutindeni această lecţie, se înţelege cu încetul. „Binele nu vine deodată". Fără îndoială că trebuie să declarăm un război necruţător răului, un război care să-l distrugă. După părerea mea, presa sovietică se achită foarte bine de această sarcină şi autocritica ei necruţătoare este la înălţime.*

Adeseori se întîmplă să primesc scrisori din diferite colţuri uitate de ţară, scrisori sosite din văgăunile urşilor, unde oamenii noştri de nădejde muncesc din răsputeri. Ei îmi scriu: „La noi sînt cîteva lucruri bune şi despre ele nu se prea scrie în gazete aşa cum ar trebui; s-ar părea că răul este mai vizibil, mai apăsător". Aşa e, şi totuşi, nu e aşa. E aşa, pentru că răul există şi nu-i aşa pentru că oamenii sînt prost informaţi despre realizările noastre bune din aceşti zece ani. *Şi numărul lor este foarte mare. Am vedea ce s-a realizat, dacă am şti cum să culegem informaţii şi cum să înfăţişăm activitatea uriaşă a Puterii Sovietice.*

Ar trebui să se editeze o revistă de popularizare care să vorbească despre tot ce e nou, despre realizările ştiinţei, ale tehnicii şi ale industriei, despre munca din întreaga ţară, în totalitatea ei. Astfel de „informaţii" ar ridica foarte mult nivelul celor ce muncesc izolaţi în colţuri pierdute de ţară, le-ar da un material minunat, ar trezi în ei mîndria faţă de munca lor, sentiment care alcătuieşte baza oricărei munci.

Să nu dăm informaţii fragmentare, să arătăm în mod consecvent procesul dezvoltării şi al creşterii activităţii de stat în toată plenitudinea ei şi în toate domeniile. Trebuie să facem lucrul acesta. Să vadă oamenii cum creşte pretutindeni, cum creşte an de an ajutorul tovărăşesc şi puterea lor creatoare. Să înţeleagă importanţă muncii lor, care numai în aparenţă e măruntă şi neînsemnată.

Acum ne-am lămurit?

Asta-i tot. Să fii sănătos, tovarăşe Sapelov! Salutări „fraţilor!"

La lucru!

Azi a fost dat publicităţii decretul de trecere a soldaţilor de la activitatea militară la munca paşnică, de la distrugere la refacere.

„Războiul este o pepinieră de eroi". Aşa e, numai că adevăratul erou este muncitorul, a cărui energie a făurit şi făureşte nenumăratele valori materiale şi spirituale ale lumii, valori datorită cărora omenirea se căleşte tot mai mult în lupta cu natura, în lupta pentru stăpînirea forţelor naturii.

Germenii războiului sînt prostia şi lăcomia. Soldaţii ştiu lucrul acesta mai bine decît oricine, ei ştiu cît de stupid şi cît de necruţător e modul în care războiul distruge rezultatele preţioase şi durabile ale muncii omului.

Numai o colaborare armonioasă între toţi cetăţenii cinstiţi ai republicii noastre va asigura patriei o situaţie solidă şi demnă, o situaţie de frunte în lumea aceasta, în care tot ce e frumos şi preţios s-a făurit şi se făureşte prin muncă cinstită şi paşnică.

A venit în sfîrşit vremea cînd putem îndrepta pagubele pe care le-a suferit patria, cînd îi putem vindeca rănile adînci şi sîngerinde, o putem spăla de murdăria unui trecut de secole şi putem transforma o Rusie pe jumătate distrusă într-o ţară în care oamenii să ducă o viaţă îndestulată, să fie liberi, să trăiască chibzuit şi fără greutăţi, în care fiecare să aibă prilejul de a-şi pune în valoare calităţile şi talentele.

Acum sîntem liberi. Sîntem noi înşine stăpîni ai destinelor noastre şi trebuie să înţelegem că totul depinde numai de noi, de voinţa şi de munca noastră.

Şi trebuie să ţinem bine minte că toate minunile s-au înfăptuit datorită muncii îndîrjite şi pline de dragoste a omului.

Nu e deajuns să ne folosim de realizările noastre de pînă acum; trebuie să ştim cum să ne folosim de ele, dar mai înainte de toate, trebuie să învăţăm cum să obţinem altele. Această pricepere ne-o dau două forţe — cunoaşterea şi munca; depinde de voinţa noastră ca să fim stăpîni pe amîndouă.

La lucru, tovarăşi!

Dacă nici acum n-o să ştim să ne orînduim viaţa aşa cum se cuvine, vina o vom purta noi singuri, noi şi nu alţii!

Trăiască munca paşnică închinată binelui tuturor!

Să fim curajoşi şi tari; numai noi putem realiza ceea ce ne lipseşte.

150 de ani de la naşterea lui V. G. BIELINSKI

Un mare precursor

Astăzi ne trebuie fără doar şi poate o critică îndrumătoare, fermă, oameni ca Bielinski de toate calibrele, mergînd chiar pînă la cei pur şi simplu foarte conştiincioşi şi buni cunoscători ai meşteşugului literar" (A. V. Lunacearski). Ceea ce face din V. G. Bielinski un mare precursor al criticii marxiste este uimitoarea sa capacitate de a întreprinde judecăţi estetice, de a stabili meritele şi scăderile unei lucrări literare, valoarea sau non-valoarea ei, cu o siguranţă cel mai adesea infailibilă, nu atît prin mijloacele tradiţionale ale criticii literare, cît prin intermediul analizei ideologice, sociologice şi morale. Aspectul „pur" sociologic, sau „pur" psihologic al celor mai multe pagini semnate de Bielinski, nu trebuie să inducă în eroare pe nimeni, nu trebuie să îndepărteze pe amatorul de analize literare cu caracter „de specialitate" şi să-l îndemne să conchidă, superficial, că *aceasta* nu este critică literară, sau nu este critică în accepţia clasică a cuvîntului, oricît de interesant ar fi textul în alte privinţe. Că Bielinski nu face o critică literară „obişnuită", adică în limitele genului, că scrierile lui distonează izbitor faţă de textele criticii occidentale din vremea lui, e adevărat, dar tocmai aici stă meritul său inovator, revoluţionar, aici trebuie să vedem principalul motiv al gloriei sale.

Oricine a citit o pagină scrisă de Bielinski, şi-a putut da seama de la început de faptul că marele critic rus nu utilizează procedeele consacrate ale analizei de tip estetic, aşa cum s-au încetăţenit ele în critica occidentală, odată, să zicem cu foiletonul lui Sainte-Beuve. Uneori eşti pur şi simplu ispitit să uiţi că ai de a face cu analiza unui text literar, a unui poem, sau a unui roman, întratît de largă este sfera de probleme care-l solicită pe critic. Şi în primul rînd, ceea ce îl interesează sînt tendinţele vieţii sociale. Considerată ca atare, „metoda" lui Bielinski nu este obligatorie, evident că se poate scrie şi altfel, importantă şi necesar-asimilabilă este esenţa acestei metode critice, caracterul organic determinat, istoricește determinat, al întrepătrunderii analizei social-morale cu analiza propriu-zisă estetică. Hotărîtoare e aici ideea că analiza însuşirilor artistice, judecata de valoare etc. sînt cu neputinţă de realizat în afara analizei conţinutului social-politic al operei respective, în afara confruntării tendinţelor principale ale operei de artă respective cu tendinţele vieţii pe care această operă o reflectă. Discutînd de pildă poemul lui Puşkin „Evgheni Oneghin", Bielinski realizează o analiză magistrală, de o mare exactitate istorică, a vieţii ruse, a problemelor şi conflictelor ei de bază; substanţa judecăţii de valoare e asimilată acestei analize. În nici un caz nu putem conchide că judecata de valoare ar lipsi, dimpotrivă, tocmai prin intermediul dezbaterii problemelor sociale şi a măsurii în care ele sînt oglindite în operă, e stabilită marea însemnătate estetică şi naţională a poemului lui Puşkin. Bielinski confruntă permanent tendinţele fundamentale ale vieţii ruse cu opera lui Puşkin şi transformă această confruntare într-un criteriu. Una din sarcinile esenţiale ale criticii noastre marxiste, sarcină care se referă tocmai la confruntarea literaturii cu viaţa actuală, ar putea căpăta un răspuns deosebit de convingător dacă s-ar proceda la o analiză amănunţită şi sistematică a metodei de lucru proprii lui Bielinski; o asemenea analiză, asimilarea concretă şi creatoare a principiilor ce se degajă din articolele lui Bielinski, nu ar implica desigur, însuşirea mecanică a stilului particular marelui critic şi nici renunţarea la diversitatea formulelor critice. Şi de altfel, Bielinski însuşi foloseşte o diversitate de formule. Articolele consacrate lui Puşkin sînt scrise evident într-o manieră deosebită, în cadrul unei alte formule critice, decît, de pildă, cele consacrate lui Lermontov, Gogol, sau Dostoievski. Uneori, ca în analiza romanului lui Lermontov, „Un erou al timpului nostru", domină preocuparea de natură morală şi psihologică faţă de destinul individual, interesul pentru legile caracterului, temperamentului, personalităţii etc., alteori, ca în analiza nuvelisticii lui Gogol, atenţia ne este acaparată de formularea extrem de originală a unor principii de estetică realistă (tipicul, caracterul cunoscut-necunoscut al individualităţii literare, categoria specificului naţional etc.).

Dincolo de diversitatea formulelor întrebuinţate de marele critic rus, lecţia fundamentală este aceasta: că Bielinski cînd se apropia de un scriitor, sau de o operă literară pentru a-i stabili valoarea şi însemnătatea, era conştient că face un act social, un act de răspundere morală deosebită; analiza este impregnată de radiaţiile vieţii, vibrează de intensitatea curenţilor sociali care brăzdau în toate direcţiile personalitatea genialului critic; combustibilul permanent al acestui temperament în continuă fierbere îl constituie realitatea rusă de la mijlocul secolului trecut, necesităţile luptei revoluţionare împotriva autocraţiei ţariste. Bielinski nu se considera numai un specialist, deşi ca specialist, competenţa sa era recunoscută, nu se considera numai un judecător al literaturii (deşi, ca judecător, era, cum am spus aproape infailibil, — probabil că nu s-a înşelat niciodată în materie de aprecieri estetice, n-a considerat niciodată o carte proastă drept bună, sau una bună drept proastă). Infrastructura personalităţii sale, chiar în momentele — de altfel destul de rare — de analiză curat estetică, este a unui revoluţionar, a unui luptător şi filozof, pedagog şi moralist. Condiţiile de astăzi sînt desigur altele; pe vremea lui Bielinski literatura, critica literară, reprezentau aproape unica tribună mai mult sau mai puţin liberă de afirmare a idealurilor democratice şi revoluţionare. Critica literară trebuia în chip necesar să cuprindă *totul*, să se substituie celorlalte mijloace de luptă politică şi filozofică — iar Bielinski a înţeles cel dintîi şi cel mai bine această necesitate. Grandoarea personalităţii sale aici trebuie căutată, dar tot aici îşi au originea şi anumite particularităţi foarte specifice (care nu se pot repeta în condiţii istorice deosebite) ale criticii sale. Ar fi într-adevăr ciudat să pretindem azi fiecărui studiu de critică literară, să fie în acelaşi timp şi un tratat de filozofie, sau de pedagogie, morală ş.a.m.d. Nimeni nu se gîndeşte la aşa ceva. Dar ca un studiu de critică literară să aibă şi un anumit caracter filozofic, să răspundă unor probleme de natură morală care preocupă pe oamenii de azi, sau unor sarcini concrete ale construcţiei socialiste, — acest lucru e întru totul firesc şi necesar. A fi astăzi în continuitatea lui Bielinski înseamnă, pentru un critic literar, mai presus de orice, să fie un om al epocii socialiste, un propagandist al ideilor Revoluţiei, un om viu, care trăieşte intens actualitatea cu problemele ei, şi care consideră literatura un fenomen viu.

Trebuie spus că acela care se bucură astăzi de cea mai glorioasă posteritate ce a încununat vreodată activitatea unui critic literar, se simţea pînă-n rădăcinile fiinţei sale, ale temperamentului său clocotitor, un contemporan activ cu tot ce se petrecea important în vremea sa, că el considera aceasta esenţial pentru acţiunea sa critică. Nu se gîndea cu tot dinadinsul la perspectiva în care trebuie să se situeze în raport cu istoria literară, nici ce părere va avea posteritatea despre felul în care şi-a tratat contemporanii, fie ei oricît de mari. O adîncă principialitate morală şi politică îl călăuzea. Ştia ca nimeni altul că Gogol, contemporanul său, va fi pentru noi marele Gogol, el însuşi contribuise în chipul cel mai entuziast la această reputaţie, era adînc pătruns de sentimentul genialităţii lui Gogol. Dar asta nu l-a împiedicat să scrie acea violentă scrisoare adresată autorului „Sufletelor moarte" (scrisoare de a cărei importanţă vorbeşte Lenin în „Ce-i de făcut?"). Ştia că are dreptate, şi cînd Bielinski ştia că are dreptate nimic nu-l putea opri să şi-o strige. E puţin spus: în toate problemele importante, Bielinski era de partea adevărului. Numele său era numele adevărului însuşi. Cînd Dostoievski ponegreşte memoria lui Bielinski, sentimentul pe care îl încercăm nu este acela că marele scriitor nedreptăţeşte un critic contemporan lui, că păcătuieşte împotriva unui prieten al scrisului său, — cîte cazuri de acestea nu se cunosc! Nu, aceasta nu este banala „nedreptate" făcută de scriitor criticului său, e cu totul altceva, e o nedreptate făcută adevărului. Aceasta este senzaţia. Şi cînd Dostoievski se întoarce din nou cu faţa spre adevăr, dă acea pagină sublimă închinată primei sale întîlniri cu Bielinski.

Avea această capacitate de a fascina spunînd adevărul, de aceea cînd un scriitor, fie el Gogol sau Dostoievski, se „supăra" pe Bielinski însemna că intenţionează să se împace cu minciuna, cu ţarul, sau cu cine ştie ce demnitar. Era semn sigur. Cînd citeşti un articol de Bielinski, încerci senzaţia că vei afla foarte exact adevărul despre opera analizată. Ce altceva i-ar fi putut da lui Tolstoi un sentiment de fericire la lectura articolelor despre Puşkin: „Abia acum l-am înţeles pe poet... Toată vremea m-am simţit de-a-dreptul fericit". Un critic care te face să „înţelegi" ceea ce ai citit. Sîntem mai aproape de definiţia geniului critic, decît s-ar putea crede.

Lucian RAICU

Văd Africa

Culcată pe liane sub secerile lunii,
Proptită-n trupuri negre sub leagăne de funii,
Istoria-i vorbeşte, prin tobele alegre,
Acestei Africi bune, acestei Africi negre.

În cerul lumii, pură, s-a învîrstat columba...
Cîndva zulusul Ciaka, azi numele Lumumba
Cutreieră savane, trezeşte palmierii,
Şi-aud cum, zguduite, fug albele imperii.

Văd Africa trezită nu-n năluciri de dune:
Aud tam-tamul vremii, din fluvii şi păşune.
Şi azi Bula-Matari cu gheara despicată
Se-ndoaie sub surîsul de fildeş şi agată.

Se şterge pata albă de seu acrit în vreme,
Cu vastele-i vapoare, cu suplele-i trireme.
Şi nu vor mai aduce-o pe vînturi alizee
Nici suliţa română, nici băncile yankee!

Victor KERNBACH

DUŞMANII

Prima dată şi-a cumpărat loc de casă în Balta Albă nea Vasile, — Piciorul de porc (i se pusese porecla asta pentru că avea un mers puţin în oisaid). După el, gata, a cumpărat o parcelă alăturată şi nea Gogu — Banilacev (porecla ăstuia se datora unei „moşteniri barosane" care-i căzuse pe cap nu mult înainte de a cumpăra locul. Îi murise singura rudă pe care-o avea pe undeva prin Teleorman şi aceasta îi lăsase moştenire o vacă, un gramofon cu goarnă, o capră, o copae şi o casă dărăpănată. Se zice că s-a învoit cîteva zile, s-a dus în Teleorman, a vîndut toată moştenirea, şi şi-a depus banii la C.E.C.). Cu banii de la moştenire şi-a cumpărat parcela.

Amîndoi erau gărari. Lucrau zece ore la gară şi împreună cu femeile şi cu copiii veneau după ce scăpau de program la loc. Au început să-şi „construiască" case. Bineînţeles din chirpici.

„Duşmănia" dintre aceşti vecini a început din primele zile ale construcţiei. Copiii lui nea Vasile cîteva zile au umblat cu găleţile şi cu ligheanele după bălegar pentru pregătirea pămîntului. Pe cîtă vreme copiii lui nea Gogu, în timpul ăsta scoteau cuiele din scîndurile vechi cumpărate de la binale.

— Voi de ce nu vă duceţi, mă, după bălegar, a întrebat pe unul din copii nea Vasile.

— Păi tata aduce tot bălegarul o dată.

Şi într-adevăr, nea Gogu a adus o căruţă încărcată cu bălegar de la nişte grajduri pe care le cunoştea el.

— Aha, şi mie nu putea să-mi spună!

De aici a început o duşmănie tacită. Mai degrabă o concurenţă, decît duşmănie. Şi-a făcut nea Gogu, după ce-a terminat casa, o stănoagă de porumbei mai înaltă decît coşul casei, nea Vasile şi-a ridicat una mai înaltă decît a lui nea Gogu. A adus nea Vasile două perechi de porumbei codalbi, nea Gogu a făcut ce-a făcut şi a adus două perechi de misirlii. Nea Vasile şi-a legat în lanţ un cîine mare ciobănesc, nea Gogu i-a „rupt gura" cu o corcitură de lup.

Mi-aduc aminte: cînd eram copil şi mergeam cu moş-ajunul la nea Gogu, după ce-i colindam, mă întreba:

— Cîţi covrigi ţi-a dat mă, nen'tu Vasile?

— Doi covrigi!

— Uite, eu îţi dau trei! Nuci ţi-a dat?

— Da, cinci!

— Eu îţi dau şase!

Cel mai mare hap l-a înghiţit însă nea Gogu în 1951. În 1950 s-a dus la băi, la Herculane. Bineînţeles că înainte de-a pleca a trecut pe la nea Vasile.

— Ce mai faci, Vasilică?

— Ce să fac, uite, ud florile astea.

— Eu plec în noaptea asta la Herculane. Am venit să-mi iau rămas bun.

— La Herculane?

Şi cum spun, nea Gogu a plecat în '950 la Herculane. În timpul ăsta nea Vasile s-a tot gîndit cum să i-o întoarcă. Şi-a găsit. În vara lui '951, în faţa porţii lui Nea Vasile s-a oprit o Pobedă cu şah pe ea. A vîrît în portbagaj valiza, s-a urcat lîngă şofer şi i-a spus acestuia:

— Fii bun şi trage în faţa porţii aleia şi claxonează.

Adică în faţa porţii lui nea Gogu. Şoferul s-a conformat. Dar lui nea Vasile i s-a părut că nu claxonează destul de tare. A apăsat el pe claxon, lung de tot. A ieşit la poartă în cămaşă de noapte cu flori, nea Gogu.

— Ce-i Vasile?

— Gogule, am venit să-mi iau rămas bun de la tine. Plec la Tekirghiol... Noroc! Dă-i drumul şofer.

După astea nea Gogu a avut ocazia să i-o plătească şi i-a plătit-o. Dar nici nea Vasile nu s-a lăsat mai prejos. Hazmodie mare a fost în '958. Nea Vasile aude într-o seară bătăi în poartă.

— Care eşti, mă?

— Eu sînt mă, Gogu.

Nea Vasile şi-a luat o haină pe umeri, şi a ieşit.

— Ce vrei să-mi arăţi Gogule?

— Ia uită-te colo sus, pe casa mea.

S-a uitat în sus, dar s-a făcut că nu vede nimic.

— Ce e pe casa ta?

— Păi tu eşti chior, nu vezi? Antenă de televizor.

— Şi?

— Hai şi tu înăuntru, e un program grozav.

— Pentru asta mă chemai? Lasă-mă Gogule, că am de terminat o carte.

A intrat înapoi în casă, dar se ştie: îngîndurat. După o săptămînă şi pe casa lui nea Vasile s-a înălţat o antenă de televizor. Dar culmea, în curtea lui nea Vasile, de la montarea acestei antene, nu mai putea intra nimeni. De ce? A dat drumul la cîine. Şi are un cîine mult mai rău decît a lui nea Gogu. Aşa că nea Gogu n-a putut veni la el să vadă ce fel de televizor şi-a cumpărat „duşmanul" lui. Aşa că a strigat la el peste gard:

— Băi, Vasile, ce televizor ţi-ai luat?

— Unu' mai bun decît al tău.

— Ce marcă e?

— Da' al tău ce marcă e?

— „Record".

— Al meu e „Rubin".

Şi mai şi a fost în '59. În primăvara lui '59, nu ştiu cum s-a făcut dar casa lui nea Vasile a căzut tocmai în perimetrul unde trebuia să se facă un bloc. Aşa că nea Vasile a bătut la poarta lui nea Gogu

— Vecine nu vrei să vii să-mi ajuţi la împachetat?

— Ce împachetezi?

— Păi am primit un apartament în Floreasca.

— Carevasăzică ai primit un apartament în Floreasca... Ne despărţim... Da! Am să-ţi ajut.

Nea Vasile nu s-a lăsat pînă nu l-a adus pe nea Gogu să vadă cum s-a instalat în bloc.

— Vezi, aici e apă caldă, aici apă rece... Ce zici, Gogule, îţi place apartamentul?

— Da, îmi place.

— Lasă-mă, nu fii supărat. Am să pun eu o vorbă bună pentru tine, îşi dă şi ţie un apartament. Am să le spun că eşti băiat bun. Cu mine nu te poţi măsura, dar eşti băiat bun.

Nea Gogu a plecat de la el bosumflat.

„La uite afurisitu' ce mă tachinează..."

Casa lui nea Gogu a intrat în perimetrul altui bloc tocmai în toamnă. Dar a primit apartament în Bulevardul Muncii. L-a chemat şi el pe nea Vasile să-i ajute la împachetat. I-a arătat şi el apartamentul, baia cu apă caldă şi rece...

O bună bucată de vreme nu s-au văzut. Într-o zi a venit nea Gogu la nea Vasile în Floreasca.

— Măi Vasile nu zic că nu-i frumos cartierul ăsta al vostru, dar nu ştiu, parcă-i lipseşte ceva.

Ce-i lipseşte, Gogule?

— Păi lipseşte un stadion „23 August", îi lipseşte un parc cum e-al nostru, un turn de paraşutişti, un teatru în aer liber...

— Mă, dacă stau şi mă gîndesc şi vouă vă lipseşte o sală Floreasca, un Parc Stalin, că-i la doi paşi de noi... Vă lipsesc ştranduri, vara trebuie să vă trambalaţi tocmai pînă în cartierul nostru... Săracii de voi...

Şi-a pus telefon nea Gogu. Cum a aflat gata şi nea Vasile. Să surprinzi o dată o convorbire de-a lor... Că în fiecare zi vorbesc la telefon.

— Alo, Vasile...

— Da.

— Ştii că sub noi s-a deschis un magazin, dar ce magazin, o grozăvie.

— La noi nu s-a deschis, c-avem.

— Şi noi am mai avut, da' am mai deschis unu'.

— Degeaba bă, voi n-aveţi nici un lac pe-acolo... Vii duminică la mine să mergem la pescuit? Ai că ţi-am făcut şi ţie rost de-o undiţă.

— Am nevoie de undiţa ta?

Tot „duşmani" au rămas...

Nicuţă TĂNASE

TUDOR ARGHEZI

Ţi-e sufletul...

De suflet îţi atîrnă cerceii ca pe boltă,
Îţi în verigi şi luna şi soarele şi norii.
Tresari din tot azurul cînd l-au atins cocorii
Şi stelele din spice adie ca o holdă.

Ţi-e sufletul ca marea, în crunta ei putere.
Se zbat corăbii negre, furtuni şi morţi crăieşti
În mîlurile groase dorm umbre şi mistere,
Ca-n fundurile vremii ascunse prin poveşti.

Ţi-e sufletul ca brazda, ca grîul, şi renaşte,
Plugarul şi sudoarea de sînge, boul, plugul,
Nădejdea arăturii bogate către Paşte,
Şi ploaia-noiorată şi nouă şi belşugul.

Ţi-e sufletul ca floarea duminicii sonore,
Mireazma de lumină şi leacul fericit.
Otrăvurile-ascunse în ierburi îi-l ucid.

Dar sufletul ţi-e încă şi mai presus de toate,
Cîte n-ajunge gîndul şi cerul nu le ştie,
Şi sufletul boleşte-n tristeţea că nu poate
Ce nu poate să fie şi nu va fi să fie.

JOCURI ŞI VISE

Dintr-un caiet de însemnări al tovarăşului L., profesor de limba romînă într-un sat din raionul Găieşti, am transcris — cu îngăduinţa dumnealui — cîteva pagini. Tată-le:

17 septembrie. Clasa a V-a A.

— De ce lipseşte Vişan Elena?

— A cumpărat taică-su radio.

— Şi ce-i cu asta?

— Păi cîntă muzică populară şi a rămas să joace în curte. Joacă de mult, de pe la şapte. Sînt şi alte fete.

— Să-i spui să vină mîine la lecţie.

—Îi spui, că de la şcoală mă duc şi eu să joc.

19 septembrie. Peisaj idilic: un băiat se duce cu oile. Ciobănaşul poamanta de ploaie de relon. Vernil.

24 septembrie. Pe Ion a lui Lache, mărunţel şi viu, copiii îl strigă Laica.

— De ce-i spuneţi, mă, aşa?

— Zice că să nu fi trimis în cosmos pe Laica. Mai bine-l puneau pe el în rachetă, că e mic: nu at' nă greu.

— Vrei să pleci în cosmos, Ioane?

— Da' vreau.

— Nu ţi-e frică?

— Da' nu mi-e.

Aşa se obişnuieşte pe aici: „Cum te cheamă?" „Da' Sandu Constantin".

22 noiembre. Avram Gheorghe din a V-a B nu-şi scrie lecţiile. Îl cert, dă din cap c-un gest aparte, parcă a zădărnicie, şi ridică din umeri: „Ştiam eu că nici tu nu înţelegi nimic. Aşa-s eu, năpăstuit de toţi".

— Spune-i maică-ti c-am rugat-o să treacă pe la şcoală.

A doua zi (azi):

— Mama a zis c-are treabă.

— Şi cînd vine?

— Zice că nu vrea.

— Cum adică: nu vrea?

— Aşa.

Iar nu şi-a făcut lecţiile.

— Îţi dau patru, să ştii.

I-am trecut nota în catalog. A început să plîngă. Din nou gestul acela ciudat.

— De ce plingi?

— M-a trimes mama cu vaca. De la cinci dimineaţa. Cînd era să-mi fac lecţiile?

— Nu-i adevărat, tovarăşe profesor! L-am văzut eu cum juca fotbal.

A vorbit Niţu, „piriciosul" clasei. Avram plînge şi mai tare, cu capul vîrît între umeri.

— Hai, Avrame!

— Unde?

— La maică-ta.

E ultima oră. Plecăm cu bicicleta mea: pe Avram l-am pus să se suie la spate, pe portbagaj: e încîntat că merge cu bicicleta.

Maică-sa ridică din umeri.

— Să vin la şcoală? Nu mi-a zis nimic!

— Cum, mamă, n-ai spus tu că să te lase în pace?

Sare să-l bată.

— Dar cu vaca l-aţi trimis?

— Nu, tovarăşe profesor...

Avram pleacă spre fundul curţii, cu paşi tîrşiţi. Întoarce capul şi-i aruncă maică-si o privire. Femeia minte. Plec descurajat.

24 noiembrie. Îl chem pe Avram deoparte:

— Bine, să ştii că te-am crezut: ai fost cu vaca. Să-ţi faci lecţiile de azi înainte şi am să-ţi schimb nota.

Se uită la mine lung, cu mirare, pe urmă ridică din umeri într-un chip deosebit: „Adică ai înţeles ceva? Mă mir".

7 decembrie. Oră la a V-a B. Am întîrziat. Totuşi, cînd am intrat în clasă nu m-a întîmpinat obişnuita dezordine. La catedră, Avram. Văzîndu-mă, a fugit în bancă.

— Ce făceai la catedră. Avrame? Nu răspunde. Vorbeşte Luminiţa:

— Ne spunea poveşti.

— Ce fel de poveşti?

— Cu Făt-frumos. El ne spune poveşti de mult, de cînd eram într-a-ntîia. Azi ne-a zis despre Făt-frumos-bob-de-mazăre.

— Şi ce v-a povestit despre el?

— Că-l bătea maică-sa împărăteasa, şi-l trimetea cu vacile, că erau sărace. Şi-ntr-o noapte Făt-frumos-bob-de-mazăre s-a înţeles cu Zîna cea bună şi au prefăcut toată împărăţia într-o grăunţă de grîu şi Făt-frumos a luat-o în palmă şi a dus-o la colectivă.

— Unde?

— La colectivă. (Luminiţei nu i se pare ciudat). Şi de-atunci Făt-frumos nu s-a mai dus cu vacile.

— Tu ai făcut povestea asta, Avrame?

— Nu.

— Dar cine?

— Am auzit eu odată de Făt-frumos-bob-de-mazăre...

— Aşa zicea, cu colectiva?

— Altfel.

Avram e şi nu e stinjenit. Mai de grabă îi e teamă c-o să-l pedepsesc.

— Dacă scrii povestea pe caiet fără nici o greşeală, îţi dau zece.

— Fără niciuna?

— Fără.

— Păi o scriu. Da'să ne spuneţi şi dumneavoastră o poveste.

— Ţii cu orice preţ? De ce?

— Păi într-o seară i-am spus lui tata: „Tătică, să vezi ce ne-a povestit tovarăşu profesor ăla nou". Da' dumneavoastră nu ne spuseseţi nimic. Ziceam eu aşa, că m-aţi crezut cînd a fost cu vaca. Şi i-am spus una cu Făt-frumos, da' erau întîmplări şi din „Greuceanu" şi din „Harap Alb" şi din „Floarea lumii", şi tocmai la margine m-am încurcat, cînd s-a întors Făt-frumos la tac-su. Şi i-a plăcut lui taica ce poveşti frumoase ne spuneţi.

12 ianuarie: Creştem copii cinstiţi. Anghel Marin nu prea învaţă şi explicaţiile suplimentare pe care i le dau, le înţelege anevoie. Într-o zi s-a dus la cooperativă să cumpere bomboane acre, dar nu-şi amintea cum li se spune:

— Ia daţi-mi şi mie nişte... nişte alimente.

Şi Alimente i-a rămas numele. „Ce mai faci, mă Alimente?" „Iar nu ţi-ai făcut lecţiile, vere Alimente!"

Eram azi la prinz la maică-sa (lau masa acolo). Marin a venit cu o sticluţă de cerneală, împrumutată de la un coleg care şade prin vecini, şi-a umplut stiloul şi a vrut s-o ducă înapoi. Leana nu l-a lăsat: i-a luat sticluţa şi-a turnat în alta, goală, cîteva picături.

— N-o să bage nimeni de seamă.

Marin n-a înţeles în prima clipă ce face maică-sa. Pe urmă l-am văzut pălind şi-a fugit. Leana a umblat după el ca nebună pînă seara tîrziu. L-a găsit ascuns în pod la un prieten al lui, plîngînd.

17 ianuarie. Stoica Maria e palidă. Am trimis-o la dispensar, dar nu e bolnavă. M-am dus să văd unde (şi cum) locuieşte. Au casă nouă: părinţii sînt colectivişti. Două camere: una mare şi luminoasă; cea de-a doua, bucătăria, fără soare. În bucătărie dorm toţi: şase persoane. În odaia bună, mobilă nouă, cumpărată de la Găieşti, aparat de radio, covor de lută, oglinzi, fotografii cu rama de scoici.

— Cine stă aici?

— E camera de oaspeţi.

— Şi pînă vin oaspeţii?

Pînă atunci camera stă goală şi lucrurile din ea îmbătrînesc şi se strică. Iar oaspeţii nu vin. Dealtfel nici nu sînt aşteptaţi. Ziua în care oamenii aceştia se vor hotărî să se mute dintr-o cameră în cealaltă, în propria lor casă, va fi pentru ei o sărbătoare: a respectului de sine, a conştiinţei propriei demnităţi.

Pînă una-alta i-am convins să treacă vechiul pat al copiilor în camera de oaspeţi şi să-i lase să doarmă acolo. În patul nou, cumpărat la Găieşti (nu mai e aşa nou: a început să-i decoloreze soarele) n-a dormit încă nimeni.

26 februarie. I-am rugat pe copii să recite „Imn" de Marcel Breslaşu, dar nu aşa, papagaliceşte, „alb", ci cu suflet. Radu Gheorghiţa încearcă să spună poezia frumos, şi cînd ajunge la cuvîntul „pace" îl lungeşte puţin — aşa, „paace" — cam sentimental. Nuanţa e aproape imperceptibilă, dar uşoara lipsă de naturaleţe, îndulcirea artificială a cuvîntului, e sancţionată imediat de un lung hohot de rîs colectiv la care, stînjenită, participă şi Gheorghiţa. „Auzi, paaace!" Şi copiii o imită dulce, amuzaţi şi nevenindu-le să creadă că unuia dintre ei i-a trecut prin cap să facă pe duiosul. Nimic mai fals decît credinţa unor scriitori pentru copii că cei mici sînt sentimentali. Ah, copilaşii! Se confundă duioşia cu care-şi privesc aceşti scriitori copilăria definitiv apusă, cu o presupusă dulcegărie a copilului.

12 aprilie. N-a plouat de mult şi pămîntul s-a întărit. Pe ţărînă, copiii desenează cu cretă curbele şotronului.

Ora 15. Au uitat şi de şotron şi de ploaie. Stau adunaţi — vreo 70 de copii între 11 şi 14 ani — în faţa difuzorului de peste drum de şcoală. Cîţiva au rămas în picioare, rezemaţi de gard. Cei mai mulţi s-au aşezat pe pămîntul gol — pămîntul nu murdăreşte — şi au încremenit aşa, într-o tăcere nefirească. Azi dimineaţă, primul pămîntean, maiorul sovietic Iuri Gagarin, a plecat şi s-a întors din cosmos. Pulovere albastre decolorate de soare, haine cu mînecile prea scurte, şorţuri cenuşii. Copiii nu se privesc unii pe ceilalţi şi ascultă vrăjiţi, neînţelegînd încă decît esenţialul.

13 aprilie. „Primul zbor în cosmos", compoziţie.

„Eu cînd am auzit că primul om din lume a zburat în cosmos, eu n-am mai putut de bucurie. Dar nu îmi pot închipui cum a putut el sta în cosmos cu acea viteză mare. Bine ar fi să zbor şi eu în cosmos!" (Ion I. Marin, clasa a VI-a).

„Eu m-am gîndit cum a avut el curaj să zboare aşa aproape de lună". (Ion A. Nicolae, clasa a VI-a).

„Cînd am auzit că Iuri Gagarin s-a urcat în satelit şi a ocolit pămîntul, eu am rămas piatră". (Constantin Maria, clasa a V-a A).

„Eu cînd am văzut ziarul cu omul acela, mi-a venit un dor de ducă să merg şi eu acolo. Şi a trecut un fior prin mine. Şi m-am aşezat pe o treaptă şi m-am gîndit cum a putut omul acela îndrăzneţ să facă asta. Şi ziceam: doamne, dacă eram şi eu acolo, muream de frică". (Porojan Gheorghiţa, clasa a V-a A).

„Acest om a avut mare neînfricoşare de inimă, de a plecat cu satelitul. Am auzit că în satelit este un aer de plutesti. Şi Iuri Gagarin plutind în aer a şi scris. Să vedem cum a scris Iuri Gagarin. A ţinut cartea în braţe şi a scris. Aş dori să-l văd şi eu şi să-mi spună şi mie cum arată pămîntul". (Ştefan Gheorghiţa, clasa a V-a B).

Iar Nicolae D. Ion îşi încheie compunerea cu: „Trăiască curajosul nostru om!"

Florin MUGUR

Pagini de jurnal

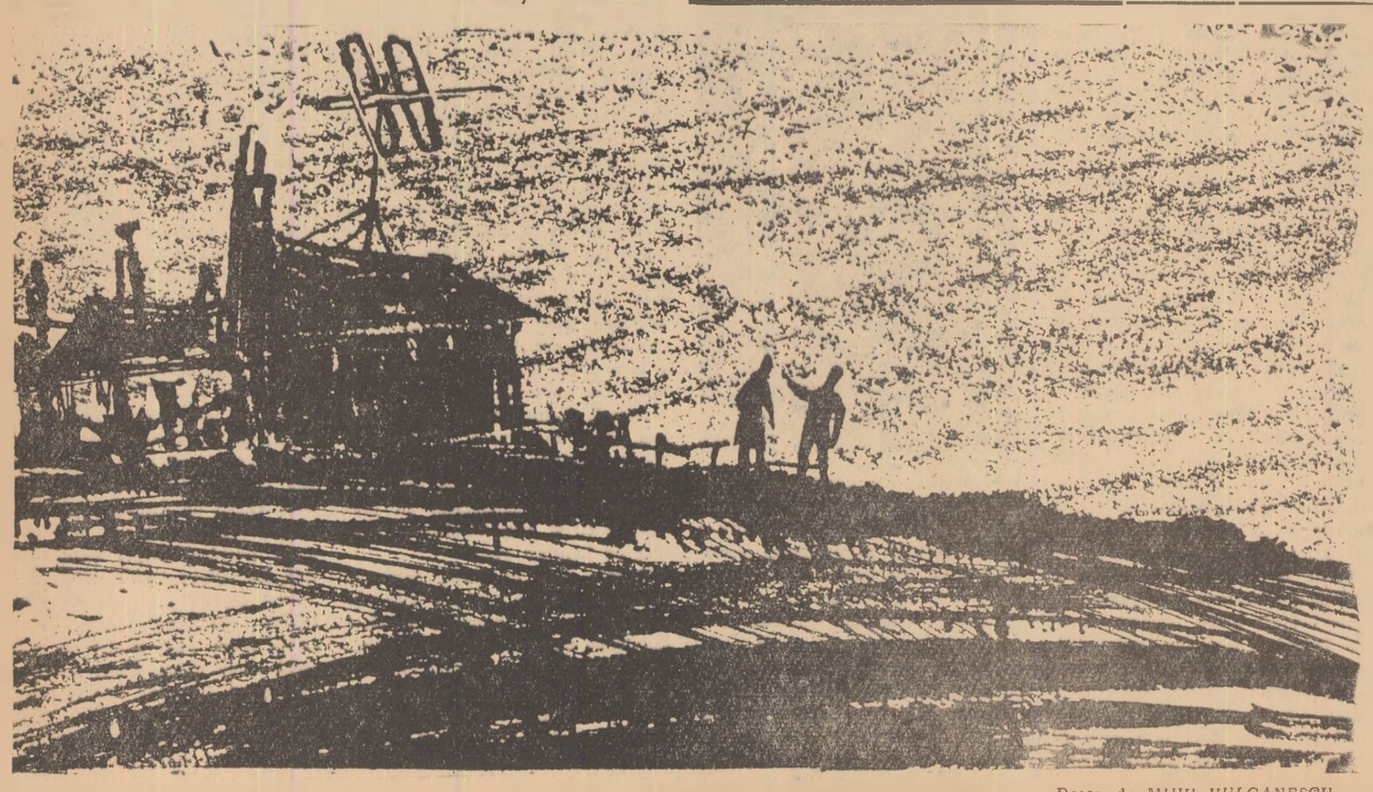

Desen de MIHU VULCANESCU

Imagini din U. R. S. S.

La Iasnaia Poliana, în zona liniştită

Am revăzut, după ani, Poliana luminoasă, cum se transpune pe limba noastră, Iasnaia Poliana. De nicăieri însă nu se ivea această claritate. Cerul era sumbru, zăpada stăruia încă pe drumuri şi alei, scame de ceaţă umedă atîrnau între copacii neobişnuit de înalţi.

De cum te apropii de locul pelerinajului, făptura uriaşului începe a ţi se arăta mai întîi în minte, apoi aevea. Bustul patriarhului străjuieşte înţelept cu barba-i stufoasă şi încîlcită, cu fruntea-i largă şi zbuciumată, meleagurile pe care a hălăduit odată. Privirea îi e întunecată, fără limpezime. E cuprinsă parcă de acea zbatere şi oscilaţie ce a caracterizat viaţa şi opera tolstoiană însăşi, de acea sete profundă de cunoaştere şi mîntuire, şi apoi de căderea în chinuitoare incertitudini şi contraziceri.

Dincolo de bust, încep a se desprinde lîn şerpuitoare alei. Mesteacăni zveltţ, subţiri cu coaja lor fină, mlădioşi ca trestia, se înşiruie des, de o parte şi de alta a drumului. De sub zăpadă şi dintre micile oglinzi ale apelor, se ivesc sfioase cele dintîi fire de iarbă.

Iată şi intrarea, străjuită de două mici turnuri albe ce sugerează — dintru început — simplicitatea întregului domeniu. Se ridică apoi dreaptă şi sigură — aleea ce duce spre casa scrlitorului. O urcăm covîrşiţi de gînduri, surprinşi deodată de o întreagă serie de inscripţii pe care citim: „Zona liniştită!" Misterioasele cuvinte înconjoară, din toate părţile casa ginditorului. Vizitatorii încep a păşi mai încet, mai respectuoşi şi imaginaţia lor e tot mai puternic cuprinsă de freamătul vieţii şi operei tolstoiene. În aceste „zone ale liniştii" a trăit — ani îndelungaţi — chinuita lui inimă şi agera lui minte. În reculegere adîncă, tulburat doar de foşnetul pinilor, de căderea grea a fulgilor mari de zăpadă, de fluierul ascuţit al vînturilor de iarnă. În aceste „zone ale liniştii" a meditat Tolstoi la marile probleme ale vieţii şi morţii, a căutat soluţii, a întins mîna către un liman, apoi către altul, dar n-a găsit nicăieri răspunsul aşteptat. Cînd prietenii şi ţăranii l-au adus pe umerii lor în raclă, după dramatica lui fugă, viaţa i se încheiase fără a fi zărit dezlegările către care năzuia şi fără a-şi fi dat singur seama că marele adevăr se frămînta doar în opera lui literară, nu în meditaţiile lui filozofice sau religioase.

Casa în care locuise Tolstoi ne apare dintr-o dată în faţă, albă şi modestă, cu un singur cat, asemenea conacelor de la noi, sugerînd — într-o măsură — apropierea de casa de la Mircşti a lui Alecsandri. „Zona liniştii" s-a extins şi aici, în interioarele simple şi intime, cu mese de lucru ca de schivnic, populate de numeroase cărţi în toate limbile şi din toate domeniile. Pretutindeni de altfel stăruiesc rafturi de cărţi, ocolind pereţii şi aciuindu-se pînă în ultimul ungher. Portretele lui Lev Nicolaevici, al soţiei, copiilor şi prietenilor, zugrăvite uneori de penelurl renumite ca cel al lui Repin, înviorează — cu suflul artei — interioarele vetuste. Mobila e peste tot simplă, cu scaune fără răzimătoare cite-odată, ca de pildă, cele pe care sta Tolstoi însuşi. La etajul de jos, într-o încăpere de rînd a scris el „Război şi pace". E un contrast emoţionant între scena pe care se afla şi epopeea pe care a creat-o, eternizînd nu numai un război şi o societate, ci un univers uman pe de-a-ntregul. Totul respiră în această încăpere sfioasă, fără strălucire, în ritmul celei mai duioase modestii.

Alături, în fosta şcoală în care singur dăscălea pe copiii satului, a fost organizat un muzeu literar dedicat operei tolstoiene, urmărind pe alocuri — şi procesul său de creaţie, modelele sale din realitate, figuri de prieteni şi eroi, portrete personale. Numeroase ediţii mai vechi şi mai noi, transpunerile în limbi străine printre care şi cele romîneşti care se impun şi prin prezentare tipografică — comunică opera celui despre care Ibrăileanu scria odată că e cel mai profund creator de viaţă din literatura universală.

Părăsim muzeul impresionaţi de vastitatea ecoului tolstoian în întreaga lume, de numărul traducerilor şi al comentariilor care alcătuiesc aproape o întreagă bibliotecă. Ne bucurăm că în curînd va apare şi la noi o cuprinzătoare cercetare a răsunetului lui Tolstoi în Romînia.

Ne îndreptăm în sfîrşit spre mormîntul scriitorului. Aleele se desfăşoară larg printre pinii înalţi, punctate — din loc în loc — de bănci scunde, îmbilnd la reculegere. Pămîntul e însă umed, îmbîcsit de ape şi urme de zăpadă şi nu înlesneşte popasul.

Deodată, pe neaşteptate, într-un mic luminiş, se ivește mormîntul: o simplă movilită de pămînt, dreptunghiulară, învăluită în ramuri proaspete de brad. Nici un semn, alături. Nici măcar numele. Simplicitatea expresivă şi tipică pentru tot mediul dobîndeşte acum valoarea de simbol emoţionant. Cel ce a scris „Război şi pace", „Ana Karenina", „Invierea", cel care a fost lapidat şi excomunicat dintr-o lume care nu l-a putut înţelege, se află aci, lîngă noi, sub brazde fragede de pămînt, înfiorate de primele fire ale ierbii de primăvară.

Al. DIMA

De vorbă cu RADU BOUREANU

(Urmare din pag. 1)

investigat, nimic rămas în umbra indiferenţei. Rămîne însă de văzut cît de adînc s-a mers pe calea acestor laturi noi în poezia contemporaneităţii şi pentru aceasta ne stă în faţă întregul cîmp al poeziei, de la Eliberare pînă azi. Să-l privim şi să vedem cît s-a mers de departe, ce s-a explorat din sufletul omenesc, din noua lui hartă, din datele vieţei noi şi vom vedea ce zone au rămas încă neîndestul de bine investigate, ce laturi noi pot fi descoperite în poezia contemporaneităţii. S-ar putea spune că am căutat prin ocoliş să răspund acestei întrebări pe care şi eu aş pune-o celor ce văd mai departe şi mai adînc.

— În ce măsură poemul de respiraţie poate să-şi propună obiective agitatorice imediate?

— Nesuferind de deformarea profesională a criticului Mihai Novicov, cum spune el însuşi într-un recent articol, fără a mă scuza la rîndu-mi, mă voi referi la Maiakovski. Majoritatea poemelor lui de respiraţie au avut obiective agitatorice, prin excelenţă; rare au fost poemele sale scurte cu funcţiune şi mesaj agitatoric... În schimb — Federico Garcia Lorca sau — Radnóty, au folosit arma poemului scurt, direct, direct ca viteză, ca scop, şi ca efect, rapid. Se poate pretinde că şi în Homer şi în Dante sînt obiective agitatorice. E adevărat că poemul scurt e mai operativ, din cauza psihologiei cititorului modern constrîns de ritmul epocii să caute concentraţia, chiar în dimensiuni, a operei literare, proză sau poezie.

— Ce părere aveţi despre critica poeziei? În ce măsură discuţiile critice surprind modalităţile poetice autentic contemporane? În ce măsură critica ajută la dezvoltarea unei poezii valoroase?

— Iată o întrebare spinoasă. Nu pentru mine, pentru critică; adică în ce sens, ton şi lumină etică se va repercuta răspunsul asupra profilului moral şi profesional al criticii, sau al unei părţi a criticii.

În ce măsură discuţiile critice (adică cronicile) surprind modalităţile poetice autentic contemporane? În ce măsură critica ajută la dezvoltarea unei poezii valoroase?... Pentru că este inclusă în frază expresia măsură, aş putea spune că foarte adesea critica judecă după anumite unităţi de măsură. Aş putea spune că uneori critica nu ajută ci se ajută. De ce, bunăoară, critica, sau anumiţi critici, cu anume notorietate şi competenţă, conducînd secţiile de critică ale revistelor literare, îşi rezervă cronici numai asupra unor volume şi poeţi lăsîndu-i, pe alţii, la exerciţiul penelor tinerilor critici? E normal ca unii tineri critici să-şi facă dinţii, cum se spune, numai pe anumiţi autori, distribuiţi pentru atare scop? Observ la unele zise cronici, o înşiruire de citate din poeme, cu cîteva fraze de legătură şi un final lapidar care ar vrea să lapideze fiinţa poetică a celui ce-i supus acestui exerciţiu. Asta nu e profitabil nici pentru pregătirea şi definirea viitoarei personalităţi a criticului în devenire, nici recenzatului.

Cred că ar fi timpul ca critica să nu judece după unităţi de măsură preferenţiale care îngreuiază receptivitatea şi prin aceasta o împiedică să ajute pe scară largă, integral, la dezvoltarea a cît mai multă poezie valoroasă.

— Ce e nou în poezia noastră din ultima vreme? Se poate vorbi de un aport al tinerilor la dezvoltarea poeziei noi?

— Sînt cuprinse tot mai mult temele majore ale vieţii noastre, ale creşterii noului. În poeme se ridică oraşe, hidrocentrale, se desăvîrşesc gospodării colective, se ridică oameni cu sentimente noi, elevate, crescute de lumina unei etici comuniste.

Ce nu e nou în poezia noastră este polemica dusă pe marginea sau pe tema versului liber, sau alb, sau încorsetat. Şi nici nu rezolvă nimic această stearpă discuţie. În fond ce este versul liber sau alb? Este în aceiaşi măsură vers dacă are un ritm interior care să urce odată cu mareea poeziei autentice. Mi se pare că aşa scriu mulţi poeţi care stau pe o înaltă treaptă de apreciere universală: vezi Nazim Hikmet, Pablo Neruda, Iannis Ritsos, Alberti... etc.

Tinerii! toată dragostea şi aprecierea mea pentru poezia tinerilor... Pentru dispărutul Labiş, pentru caldul şi frămîntatul Nichita Stănescu, pentru Ilie Constantin, Gheorghe Tomozei, pentru Petre Stoica. Întîlneşti în poezia lor prospeţime, îndrăzneală a imaginii, o modernă viziune asupra lumii şi a sentimentelor, o grefare a sensibilităţii lor poetice pe fenomenul noului, o înţelegere a longitudinilor şi latitudinilor acestei geografii spirituale a noului, a vieţii noastre în urcuş şi prefacere.

Şi ca încheiere, cred că nu la modul interviurilor se poate analiza şi sprijini fenomenul poeziei în general şi al poeziei de azi în special. Pe această cale se pot emite desigur unele idei personale, mergînd prin sugestii spre formulări şi teoretizări mai mult sau mai puţin concludente.

Poate că înţelegerea şi ducerea înainte a poeziei de azi reclamă cu totul alt proces. Ar fi locul ca teoreticienii, criticii de cultură în acest sens, criticii de prestigiu şi deschişi, sensibili la poezie, să reflecteze la ceea ce au de făcut.

N. S.

INIMĂ VIE

(Urmare din pag. 1)

auzul. Urechea lui bine antrenată prinse zvonul unei lupte îndepărtate.

— Vin la dumneata. Așteaptă-mă — spuse Klimovici.

Pe liniile dinainte, în pădure, era întuneric și umezeală, căzuse nu de mult un ropot de ploaie. Locotenentul trimis în întîmpinarea lui Klimovici mergea la cîțiva pași înaintea lui; brațele lui strînse pe automat împungeau cu coatele ascuțite foaia de cort udă de ploaie. Trecînd pe lîngă un tanc „BT-7", mascat într-un șanț de tragere, Klimovici se gîndi din nou la ceea ce-l preocupa necontenit în ultima vreme: „De-ar veni mai curînd treizecipatrurile acelea!".

Punctul de observare se găsea chiar la marginea pădurii. De acolo, ziua, se vedea ca-n palmă o fîneață necosită, coborînd în pantă dulce spre pîrîu, și dincolo de el, o altă fîneață urcînd tot așa de dulce spre altă pădure, aceasta din urmă fiind dincolo de nemți. Lîngă pîrîu se zăreau două tancuri arse: un „BT-7" de al nostru și un „T-4" nemțesc. Stăteau acolo, alături, de aproape o lună, nedespărțite, ca doi gemeni.

Deasupra pădurii ocupate de nemți, se înălțau cînd ici, cînd colo, rachete de semnalizare albe și roșii și izbucneau sclipiri de explozii. Focul mitralierelor și puștilor nu mai venea de la un kilometru și jumătate de limita dinainte a apărării nemților, așa cum raportase cu jumătate de oră în urmă comandantul batalionului de cercetare, ci de mult mai aproape. De la punctul de observare pînă la prima linie a nemților erau patru sute de metri, iar schimbul de focuri răsuna acum la vreo cinci sute de metri dincolo de ea, cam acolo unde din datele culese de cercetași, se afla a doua linie a șanțurilor de tragere. nemțești.

Klimovici fu copleșit de aceeași tulburare, care-i cuprinsese pe toți cei aflați la punctul de observare: toți se gîndeau la același lucru, temîndu-se să dea crezare bănuielii lor.

— Ivanov, echipajele pe tancuri! — ordonă Klimovici tînărului comandant al batalionului de cercetare, după ce luă cunoștință de cele observate de acesta în ultima jumătate de oră.

— Am înțeles, echipajele pe tancuri! — spuse Ivanov și nu se putu reține să întrebe: — Adică atacăm ca să le ieșim în întîmpinare, tovarășe locotenent-colonel?

— Asta o să hotărîm văzînd și făcînd. Executarea! — spuse Klimovici și coborî în adăpostul telefonistului să-i facă legătura cu statul major al armatei.

Mai telefonase la armată și înainte de a porni încoace, acum însă venise timpul să raporteze din nou. Nici nu apucă telefonistul să învîrtă odată manivela aparatului, cînd răsună un apel: statul major caută pe comandantul brigăzii.

— Ce vezi dumneata acolo? Raportează! — se auzi glasul comandantului armatei.

Klimovici raportă că vede rachete și explozii, că în spatele liniilor nemțești se duce o luptă și că de la el pînă la locul luptei sînt cam opt sute, nouă sute de metri.

— Vecinul dumitale din stînga raportează același lucru — îl informă comandantul. — Dar lupta se dă în dreapta lui, adică chiar în fața dumitale, pe un front îngust. Cum apreciezi situația și ce ai de gînd să faci?

Klimovici spuse care este părerea lui și a oamenilor din batalionul de cercetare: în sectorul lor își croiește drum prin liniile nemțești o unitate care vrea să iasă prin luptă din încercuirea inamică. El cerea permisiunea de a-și apropia tancurile și a executa o cercetare prin luptă, la stînga și la dreapta sectorului în care se aud zgomotele de luptă din spatele nemților.

Receptorul rămase mut cîteva clipe, apoi comandantul spuse că după informațiile lui, în spatele apropiat al inamicului nu se mai află de mult nici o unitate încercuită. Pe urmă îl făcu atent că este posibil ca totul să nu fie decît o provocare dibace a inamicului, a cărei țintă ar fi mai întîi să ne atragă înainte, iar apoi să ne respingă și să intre pe urmele batalionului în dispozitivul nostru.

— Am în vedere și această posibilitate, tovarășe comandant — spuse Klimovici. — Iau măsuri de prevedere, las în ambuscadă treizecipatrurile.

— Cîte ai acum, unsprezece, nu? îl întrerupse comandantul.

Fiecare treizecipatru era pe atunci o comoară chiar și la nivelul armatelor, și comandantul le știa numărul ca pe degete.

— Da, unsprezece — confirmă Klimovici. — Dar dacă sînt totuși ai noștri, dacă-și croiesc drum, nu-i putem lăsa fără o mînă de ajutor, tovarășe comandant.

Receptorul amuți iarăși, Klimovici auzea la celălalt capăt al firului un zvon de glasuri, dar nu putu distinge ce spun: probabil că comandantul se sfătuia chiar acolo, la aparat, cu un membru al Consiliului militar sau cu șeful statului major.

— Intră în acțiune — răspunse el peste vreun minut. — Raportează la fiecare jumătate de oră.

Klimovici lăsă receptorul și fără să mai piardă vremea începu să se pregătească de atac: puse iarăși mîna pe telefon, vorbi cu comandanții de batalioane. Dădea ordine și dispoziții, iar în fața lui lupta creștea, creștea mereu, mutîndu-se ba în stînga, ba în dreapta, ba răzbătînd înainte, ba retrăgîndu-se înapoi îngrijorător de mult. Nu, asta nu putea fi o provocare; acolo, la opt sute de metri de ei, între prima și a doua linie a pozițiilor nemțești, se zbăteau, mureau, răzbeau înainte, se rostogoleau înapoi tovarăși de-ai lor, înghesuiți din toate părțile și strangulați tot mai mult de cercul de foc al armelor nemțești. Ai fi spus că acolo, între pozițiile fasciste, se zvîrcolește o inimă vie, însîngerată, pe care nemții o înțepau din toate părțile cu săgețile automatelor, o străpungeau cu rafaletele mitralierelor, o sfîrtecau cu salvele aruncătoarelor de mine...

Dacă comandantul ar fi interzis lui Klimovici să sară în ajutorul celor încercuiți, care străbătuseră, cu siguranță sute de kilometri, iar acum se prăpădeau la doi pași de ai lor, ziua aceasta ar fi rămas în amintirea lui Klimovici ca cea mai neagră zi din viața lui ostășească. Dacă i s-ar fi spus dinainte că sărindu-le în ajutor va muri el însuși, el ar fi pornit totuși la luptă fără a șovăi nici o clipă.

Iar cînd această inimă rănită și sfîșiată, din mijlocul pozițiilor nemțești, se avîntă cu un ultim elan însîngerat și răzbătu încă două sute de metri spre prima linie a șanțurilor de tragere vrăjmașe și, concomitent, cele opt tancuri „BT-7", împreună cu cei o sută cincizeci de ostași ai batalionului de cercetare, țîșneau în întîmpinarea ei pe întuneric, luînd în piept pozițiile nemțești, acțiunea aceasta nu mai era un simplu și curajos atac de noapte, ci o irezistibilă și coordonată pornire sufletească a tuturor ostașilor acestui batalion rărit de grele și îndelungi bătălii.

Planul lui Klimovici — de a izbi în dreapta și în stînga fîșiei pe unde încercau să iasă din încercuire ai noștri — se dovedi bun și își arătă roadele din primul minut. Nemții care se concentraseră venind prin șanțurile de tragere și de comunicație spre locul unde presupuneau că se va face ruperea pentru a înfunda cu un dop viu acest loc îngust ca un zid de sticlă, auzind din două părți huruit de tancuri și strigăte de „urra", porniră din nou să se întoarcă la locurile lor din dreapta și din stînga. La vreme de noapte o asemenea repetată deplasare nu se putea să nu iște haos; și acest haos se iscă cu atît mai virtos cu cît pătrunderea din spate și atacul de front erau pentru nemți o surpriză dublă.

Lupta se încheie peste o oră. Mai pîlpîi o vreme ba ici, ba colo. Curînd însă se potoli definitiv și numai undeva departe, în întuneric, ca într-o găleată goală, țăcănără iarăși serii întîrziate de automat. Klimovici pierduse două tancuri care săriseră în aer pe niște mine nemțești, și cincisprezece oameni căzuți sub foc pe ambele maluri ale pîrîului. În schimb, chiar și după datele sumare din timpul nopții, un batalion întreg — mai bine de trei sute de oameni — își făcuse drum prin haosul luptei peste pozițiile nemțești. Și acum, năuci de fericire, rupți și flămînzi, sănătoși și răniți, strîngîndu-și încă armele la piept, ostașii scăpați din încercuire se scurgeau prin șanțurile de tragere în bordeiele tanchiștilor.

Posturile de radio din întreaga lume urmăriseră cum avioane și spărgătoare de gheață din șase țări salvau de pe ghețurile veșnice doisprezece oameni din expediția lui Nobile; ziarele din întreaga lume au descris cum aviatorii salvau pe oamenii de pe „Celiuskin", căzuți prizonieri ai ghețurilor; zeci de milioane de oameni au așteptat cu sufletul la gură vești de la cele trei expediții care au pornit concomitent spre banchiza „Polul Nord" ca să salveze de acolo patru oameni.

Ceea ce s-a petrecut în noaptea aceea în sectorul batalionului de cercetare al brigăzii șaptesprezece de tancuri, nu ocupă însă decît o jumătate de pagină din sinteza operativă a frontului respectiv și nici nu ajunse în rîndurile comunicatului Biroului sovietic de informații. Dar cea mai mare din toate bucuriile accesibile sufletului omenesc, bucuria oamenilor care au putut salva alți oameni nu fu întunecată de fel din această pricină. Și bucuria aceasta a răsunat toată noaptea în inimi, a luminat chipurile și a încălzit strîngerile de mînă în fiecare bordei și adăpost al brigăzii de tancuri a lui Klimovici, pretutindeni unde salvați și salvatori ședeau alături, se îmbrățișau, se sărutau, se întrerupeau unii pe alții, povestind fără șir cum s-a petrecut totul, mîncau pe săturate pîine și cașă și conserve de carne, și adormeau, somn fără vise, pe paturi de campanie, pe lavițe, pe pămîntul tare, pe culcușuri țepoase de ramuri de pin.

Comandantul grupului ieșit din încercuire, comandantul de brigadă Serpilin, fusese rănit în ultima luptă la ambele picioare. Aghiotantul lui și doi pistoleri îl aduseră pe o manta în izba lui Klimovici și-l întinseră pe un pat țărănesc așternut cu o plapumă albastră vătuită. Serpilin stătea culcat, cu spatele sprijinit de două perne înalte și albe, deșirat, murdar, nebărbierit, cu părul cărunt și rar încîlcit, dar cu ținuta regulamentară, cu ordinul „Drapelul Roșu" și medalia „20 de ani ai ARMT — 1" prinse pe piept și cu romburile la locul lor pe petlițele murdare: pe una din petlițe — rombul original doar cu emailul sărit, pe cealaltă — rombul de postav decupat din panglica unei șepci vechi.

Picioarele comandantului, cu pantalonii tăiați deasupra genunchilor, zăceau pe plapuma albastră și sîngerau mereu, înroșind bandajele mînjite cu noroi.

După ce-l întinseră pe pat, pistolerii ieșiră împreună cu ostașul însoțitor al lui Klimovici, care se grăbi să-i scoată din izbă și să le dea ceva de mîncare, iar aghiotantul lui Serpilin — un politruc foarte înalt cu fața suptă — rămase ca un înger păzitor la căpătîiul rănitului și, sprijinindu-se cu coatele de tăblia patului, nu-și lua ochii de la chipul comandantului său.

Klimovici trase un taburet și se așeză lîngă pat.

— Tovarășe comandant de brigadă, am chemat medicul, trebuie să sosească dintr-un minut într-altul. Înainte de a sta de vorbă, permite-ți-ne să vă pansăm.

— Lasă doctorul, locotenent-colonele — spuse Serpilin cu glas înfundat dar puternic, abia mișcîndu-și buzele. — Expediază-mă direct la batalionul medico-sanitar; aici tot n-am să pot fi operat. Dar mai întîi fă-mi legătura cu comandantul armatei. Ai fir direct?

— Am.

— Cine e comandantul vostru?

Klimovici spuse numele comandantului.

— Serghei Filippovici? — întrebă Serpilin, și pe chipul lui chinuit trecu umbra unui surîs.

— Da.

— Am fost colegi la academie. Fă-mi legătura!

Fără nici o obiecție Klimovici puse mîna pe telefon. Oricum tot trebuia să raporteze și el la armată. Și așa era din pricina agitației iscate în tranșee cu vreo zece minute în întîrziere.

— Raportează locotenent-colonelul Klimovici — spuse el cînd auzi glasul comandantului armatei. — În urma luptei purtate, în dispozitivul meu a ajuns un grup de circa trei sute de oameni cu arma în mînă. Comandantul grupului vrea să vă vorbească.

— Dă-mi-l — spuse comandantul armatei și în glasul lui se auzi același tremur de emoție ca într-al lui Klimovici.

Ocolind masa și trăgînd firul de sub picioarele ei, Klimovici aduse aparatul lîngă pat. Serpilin își dădu capul pe spate, zări deasupra sa chipul aghiotantului și-i făcu din ochi un semn pe care acesta îl pricepu îndată: săltă pernele și ajută comandantului de brigadă să se ridice în capul oaselor.

— Tovarășe comandant de armată — spuse rănitul în receptor, dar de data asta nu cu glas înfundat, cum vorbise cu Klimovici, ci tare de tot, din fundul pieptului — raportează comandantul de brigadă Serpilin! Am scos din încercuire și am adus la dipoziția dumneavoastră diviZia o sută șaptezeci și șase de pușcași care mi-a fost încredințată... Te salut, Serghei Filippovici, vorbește Serpilin.

Și abia aici, la aceste ultime cuvinte, vocea lui slăbi, un spasm îi strînse gîtul înăbușind hohotul de plîns ce sta să izbucnească și trupul lui se prăvăli pe o parte, împreună cu ambele perne pe care aghiotantul nu le mai putu reține la vreme. Receptorul căzu jos. În timp ce-l ridica, locotenent-colonelul Klimovici auzi vorbele pe care le spunea comandantul socotind că vorbește tot cu Serpilin.

— Serpilin, care Serpilin?... Tu erai Fiodor Fiodorovici? — răsuna glasul comandantului în receptorul lipit acum de urechea lui Klimovici, pentru că Serpilin zăcea în pat fără cunoștință.

Medicul, care intrase între timp, se și apucă să taie fașele murdare, iar sora rînduia grăbită pe taburetul de lîngă pat seringa și folele pentru injecție.

— De ce taci, Serpilin? Tu ești sau nu? Care Serpilin? De ce nu vorbești? — striga cu glasul întretăiat de emoție comandantul armatei. Iar Klimovici se uita la rănitul leșinat, uitînd că de mult s-ar fi cuvenit să spună comandantului că la telefon se află el, Klimovici, și nu Serpilin.

— Tovarășe comandant — spuse el într-un tîrziu, dezlipindu-și privirea de la Serpilin, căruia medicul îi ștergea brațul cu eter, pregătindu-se să-i facă o injecție. — La aparat locotenent-colonelul Klimovici, am luat eu receptorul pentru că comandantul de brigadă e rănit și și-a pierdut cunoștința.

— Cum arată — întrebă comandantul armatei — înalt, uscățiv, cu părul rar?...

— Chiar așa — răspunse Klimovici fără să se uite la Serpilin, pentru că în mintea lui se întipărise pentru toată viața imaginea lui Serpilin: înalt, uscățiv, cu părul rar. Știa că nu va uita niciodată că unul din romburile lui de pe petlițe și-a pierdut emailul, iar celălalt a fost decupat din panglica de postav a unei șepci vechi, că pe piept avea prins ordinul „Drapelul Roșu" și medalia „20 de ani ai ARMT" și că este un om cu care armata va fi întotdeauna armată, chiar dacă s-ar retras de la graniță tocmai pînă la Elnea — un bărbat la care nu trebuie să te uiți de două ori ca să înțelegi și să nu mai uiți niciodată ce fel de om e.

— El este! — strigă bucuros comandantul armatei. — De unde a răsărit? A fost doar... — Comandantul fu cît pe ce să spună ceea ce nu era de loc necesar să știe și Klimovici. Apoi însă, după o scurtă pauză, spuse că va veni îndată la ei.

— Ai un medic la tine acolo? Ce spune?

— Am tovarășe comandant, îl întreb îndată. Klimovici se întoarse spre medic: — Comandantul armatei vrea să vină încoace, întreabă în ce stare să află rănitul.

Medicul mai stătea aplecat asupra lui Serpilin cu seringa în mînă.

— N-are voie să vină aici — răspunse el spre uimirea lui Klimovici, fără măcar să întoarcă privirea. — O să-i punem numaidecît niște legături și o să-l transportăm la batalionul medico-sanitar, direct pe masa de operație. Fiecare minut e prețios. Raportați comandantului de armată.

— Tovarășe comandant — transmise Klimovici la receptor. Medicul spune că rănitul trebuie transportat imediat la batalionul medico-santiar direct pe masa de operație. — Și în timp ce vorbea auzi cum comandantul oftează adînc direct în receptor și apoi mormăie încet și amar o înjurătură.

— Bine, spune medicului să-l transporte. Mai spune-i că am să vin și eu la batalionul medico-sanitar, poate mai ajung înainte de operație... Sau nu, mai bine nu-i spune; mai știi, ar putea să se emoționeze și să tale anapoda. Spune-i că am să vin la batalionul medico-sanitar îndată după operație. Restul ai să-l raportezi la telefon șefului de stat-major după ce vei expedia pe Serpilin. Eu am terminat.

Peste zece minute aduseră o targă și rănitul fu întins pe ea. Klimovici însoți targa pînă la mașina sanitară. În urma lui ieși și aghiotantul lui Serpilin. Politrucul dădu să urce în mașină după medic și soră. Medicul însă îl opri spunînd că nu mai e loc și nici nu este nevoie să mai vie și el.

— Cum doriți, tovarășe medic militar, eu însă tot am să merg — zise aghiotantul și se urcă pe scara mașinii sanitare.

— Tovarășe locotenent-colonel! protestă medicul.

Dar, spre surpriza medicului, Klimovici dete dreptate aghiotantului. El socotea firească dorința politrucului de a-și însoți comandantul rănit pînă la batalionul medico-sanitar.

— Nu-i nimic, tovarășe politruc, urcă-urcă! O să se mai găsească un locșor. După operație ai să te întorci cu aceeași mașină.

— Asta depinde de ordinul comandantului nostru de brigadă — răspunse politrucul.

— Bineînțeles. Dar dacă ai să te întorci, vino de-a dreptul la mine.

— Tovarășe locotenent-colonel, transmiteți, vă rog, comisarului nostru Smakov că eu am plecat cu comandantul de brigadă! — mai strigă politrucul după ce mașina se urni din loc.

Mașina sanitară se pierdu în depărtare.

După ce se gîndi în treacăt că-l mai văzuse undeva pe politrucul acesta deșirat, Klimovici se întoarse în izba sa, mută telefonul la locul lui și telefona ajutorului pentru problemele administrative rugîndu-l ca de bucurie să nu sară peste cal hrănind peste măsură pe oamenii sleiți de osteneală și foame și de asemenea să nu depășească rația obișnuită de vodcă.

— Ospitalitatea tanchiștilor bucuroși de oaspeți nu poate fi încorsetată! — încercă să glumească ajutorul pentru problemele administrative.

— Ba te rog să o încorsetezi — i-o reteză Klimovici. — Și te mai rog să le pregătești peste noapte o baie bună. Asta da, o să fie într-adevăr ospitalitate de tanchist.

Apoi telefonă comisarului brigăzii și-l întrebă dacă nu se află la el comisarul grupului ieșit din încercuire, Smakov.

— Ba-i aici. A fost rănit la cap de un ricoșet. L-am pansat aici. A stat întins, și-a mai revenit și acum o să-l poftim la masă.

— Bine, dați-i drumul, vin și eu îndată — spuse Klimovici și, după ce dădu dispoziții însoțitorului său pentru eventualitatea că politrucul se va întoarce la ei să înnopteze, ieși din izbă.

Mînați de vînt, pe cer alergau nori grei și cenușii, zdrențuiți; printre ei clipeau palide stelele toamnei. Frontul era învăluit într-o liniște adîncă de parcă n-ar fi fost nici pomeneală de luptă pe acolo.

În romînește de VLADIMIR COGAN

Fragment din romanul „Viii și morții" de Konstantin Simonov

N. TOMSKI — *„Proiect pentru monumentul eliberării Staraiei Rusa de sub ocupația nazistă".*

Politica de pace a U.R.S.S.

(Urmare din pag. 1)

delor naziste de sub zidurile Belgradului, pentru sfărîmarea cătușelor ce paralizau brațele poporului german închis într-o infernală cazarmă, pentru liniștea căminelor londoneze, pentru salvarea Parisului și a vieții corăbierilor americani atacați pe toate oceanele lumii de submarinele lui Doenitz.

Nesfîrșită și veșnică va fi recunoștința poporului nostru față de glorioșii fii ai armatei eliberatoare sovietice și față de poporul frate sovietic care nu și-a cruțat nici o jertfă pentru eliberarea noastră și a atîtor popoare de sub blestematul jug fascist. Răsturnînd dictatura militaro-fascistă și pornind pe făgașul unei vieți noi, Romînia, armata sa, s-a alăturat Uniunii Sovietice, mărețelor sale oștiri în bătălia pentru eliberarea patriei și a luptat pînă la victoria finală împotriva hoardelor brune.

S-au împlinit douăzeci de ani de la atacul mișelesc al monstruoasei mașini hitleriste împotriva primei patrii socialiste. Se știe cum s-a sfîrșit această mizerabilă aventură.

În ziua de 9 mai 1945, ca o încununare a atîtor gigantice eforturi, eroul sergent sovietic Cantaria implanta deasupra Reichstagului eliberatorul steindard sovietic, simbol al izbînzii forțelor vieții împotriva tenebrelor, simbol nepieritor al victoriei. În acea clipă întreaga omenire nutrea o legitimă speranță: asemenea experiențe macabre, dureroase, sfîșietoare, aducînd deasupra lumii jale și dolii, nu se vor mai repeta niciodată. Întreaga omenire privea cu încredere viitorul, năzuind la începerea unei vieți de liniște, de muncă pașnică și încordată pentru refacerea orașelor năruite, a atîtor milioane de cămine deasupra cărora flutura steagul negru al tristeții. N-au trecut de la acea dată însă decît foarte puțini ani și aceleași perfide și oculte forțe ale întunericului, care au provocat cel de-al doilea război, năzuie să-l vadă izbucnit pe al treilea. Aceleași forțe mizerabile, aservite capitalurilor monopoliste și trusturilor de armament speră să realizeze noi fabuloase dividende de pe urma unor hecatombe și mai inspăimîntătoare.

Situația astăzi în lume este însă calitativ deosebită de felul cum arăta harta lumii în ajunul celui de-al doilea război mondial. Uniunea Sovietică nu mai este singură în lume. Planeta noastră cunoaște sistemul socialist mondial, forță uriașă capabilă să țină la respect inițiativele cele mai absurde și mai neobrăzate. Sistemul socialist mondial reprezintă o forță politică, economică și militară în stare să readucă la luciditate inițiativele cele mai irresponsabile.

Consecventă politicii leniniste de pace, în fruntea întregului lagăr socialist, Uniunea Sovietică luptă și astăzi, la fel cum a luptat din prima clipă de cînd a luat ființă cel dintîi stat socialist al lumii, pentru salvgardarea păcii, pentru îndepărtarea spectrului unei noi și pustiitoare conflagrații.

Răsună încă în lume și sînt proaspete în memoria fiecărui locuitor al planetei, ultimele declarații ale lui Nikita Sergheevici Hrușciov după întrevederea sa cu președintele Kenedy. Rămășițele anacronice ale celui de-al doilea război mondial, abcese ce pun în primejdie pacea lumii, trebuie de urgență lichidate. În pofida tuturor celor ce sînt interesați să mențină în lume o situație ambiguă, nedecisă, apă tulbure în care pot pescui amatorii de calamități, în pofida celor ce vor să mențină în lume o stare de echivoc, în pofida și împotriva acestor funeste inițiative, trebuie semnat tratatul de pace cu Germania. Berlinul occidental, acest focar fetid de spionaj, de atitări, de provocări trebuie transformat într-un oraș liber, propunerile tovarășului Hrușciov fiind și în această direcție deosebit de limpezi. Planul dezarmării totale și generale, această mirifică speranță ce încălzește inimile oamenilor de pe toate meridianele și paralelele, făgăduind omenirii un palpabil și concret viitor paradisiac, poate și trebuie să înceapă a deveni o realitate nemijlocită.

Pentru acest viitor de lumină și de nădejde militează în fruntea lagărului păcii Uniunea Sovietică. Republica Populară Romînă este fericită și mîndră că face parte din acest organism mondial, puternic, demn, clăditor de istorie, și că și aduce contribuția ei activă la generoasa cauză, cea mai scumpă a omului, — cauza apărării păcii în lume.

La Congresul al treilea al Partidului Muncitoresc Romîn, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, primul secretar al Partidului Muncitoresc Romîn, a definit politica de pace, de coexistență pașnică, politica neabătută și consecventă, închinată celor mai înalte idealuri ale umanității, pe care o duce astăzi țara noastră.

Și sîntem profund încredințați că împotriva atîtor opoziții înverșunate, această politică, devotată unor idealuri de o strălucită noblețe umană, va izbîndi.

Aurel BARANGA

A. SOFRONOV

Cuvîntul gingaș — frate!...

Unde mă duce soarta, întreb, oprit în drum,
Cînd trag o jumătate din veac cu mine-acum?
Inima mea-n tăcere se-nalță ca pe-o treaptă
Și-mi spune-n împăcare de-a firii lege dreaptă:
— Nu vei vedea din lume întinderile toate,
Pe multe latitudini tu nu vei mai străbate;
Nu toți avea-vor parte de-a ta întîmpinare
Și n-ai să-nvingi întreaga minciună și-ngîmfare
Ei, da, așa-i ... Tu, singur, pe drumul larg deschis
Cu greu îndeplini-vei mărețul nostru vis.
Dar punctul prea devreme-i să-l pui cînd n-ai sfîrșit,
Cînd ai atît de multe de-nvins și-ndeplinit.
...Și inima-ți tresare ca-n seara din Ceylon,
În pacea răspîndită de-al greierilor svon,
Tu simți spre tine-ntinse mîini calde, avîntate
Și-ți stăruie-n ureche cuvîntul nostru: „Frate"!
În limba cingaleză-l rostea mulțimea toată
Și n-ai putut cuprinde-nțelesul lui deodată...
Dar chiar dacă o sută de ani vei împlini
Cuvîntu-acesta-i veșnic pe ordinea de zi.
Și chiar atunci cînd viața mi se va fi sfîrșit
(Ce suferinți sînt încă de-nvins și deslușit?!)
Dar fi-vor, fi-vor oameni pe-ntinderile toate
Ce fericiți rosti-vor, zîmbind, cuvîntul „frate"!
Și cînd dori-va unul pe celălalt să-l vadă
Frontierele vor face în fața lor să cadă,
Cu singura lor armă, cuvîntul — Comunism,
Și-oriunde pe planetă va străluci doar el,
Căci el e viața noastră, unicul nostru țel,
Doar el ne dă tăria, el știe să ne-ndrume
În lupta noastră mare, hotărîtoare-n lume
Iar restul — și-n ogradă dacă mi-a fost sortit —
Un răsărit de soare și încă-un asfințit.

...Iată de ce-n ostrovul din mări îndepărtate,
Cînd m-au primit rostită cuvîntul gingaș — frate!...

În romînește de TAȘCU GHEORGHIU

LEONID MARTINOV

Primăvara

Întîrziase primăvara
și urma schiului albastră
înfiora nemișcătoarea
lumină netedă-a zăpezii
ce nu știam cînd va dispare

Părea că arșița pierise,
pustiu era-mprejur și rece.
Vapoarele porneau să spargă
gheața compactă și să iasă
pe firul apei, dintre sloiuri.

Căldura se urnea din cețuri,
dintre fuioare reci, ușoară.
Era numai un gînd subțire
nezămislit, de primăvară.

Dar
năpădind în valuri bruște
umplu pămîntul dintr-o dată
Intr-o gigantică arenă
april și mai se-amestecară
și merii au fost cai în spume
cabrați de-o forță statuară

Apoi veni deodată vara.

În romînește de CEZAR BALTAG

A. TARTAKOVSKI — *„După eliberarea Kievului"*

La 49 de ani de la moartea lui Caragiale

ULTIMELE LUI GÎNDURI

Caragiale a trecut de la viaţă la nemurire printr-unul din modurile norocoase ale euthanasiei sau ale morţii fără suferinţă, — în urma unei sincope cardiace, în dimineaţa zilei de 22 iunie 1912. N-a lăsat decît „unanime regrete“ şi nici o avere, afară de opera sa, într-o vreme cind ea nu era valorificată. Ca scriitor de mare probitate artistică şi de tot atit de dificilă elaborare, nu avea sertarele biroului înţesate cu manuscrise. Adunindu-i cu greu, din risipite periodice, materialele a două culegeri postume, Abu-Hasan şi Reminiscenţe, ambele apărute în editura Flacăra (1915), Luca I. Caragiale, fiul său mezin, a prezentat o singură inedită — şi aceea neterminată. Lucrul reiese clar din nota finală la Poveste, cu acest cuprins: „Aci se isprăveşte manuscrisul acestei ultime bucăţi literare a lui Caragiale. Despre chipul cum avea să urmeze şi să se încheie povestea, nu s-a găsit nici o însemnare printre hirtiile autorului“ (Abu-Hasan, pag. 95). O singură inedită (după o trudă literară de aproape patruzeci de ani), neisprăvită şi care începe ca orice basm, cu stereotipa introducere: „Au fost odată doi împăraţi“, nu a părut nimănui, ca să spunem aşa, pasionantă. Nu ştim să fi stirnit un singur comentariu la apariţia ei, acum 46 de ani. A fost apoi retipărită de Paul Zarifopol, cu note, şi variante (Opere, II, Nuvele şi schiţe, 1931, „Cultura Naţională“), şi nici de rindul acesta, cu tot aparatul de erudiţie al agerului critic, basmul neisprăvit nu s-a bucurat de nici un ecou. Zarifopol surprinsese printre filele greu descifrabile, proiectul încheierii, care scăpase intiiului editor. Este însă surprinzător faptul că pînă şi Zarifopol, într-una din substanţialele lui introduceri, — în care urmărea relevarea cu deosebire a schiţelor sau nuvelelor semnificative, dar mai puţin cunoscute, — privise cu indispoziţie remarcabila poveste. Aşa, neterminată, fără a fi o capodoperă, cum pretindea criticul Mihail Dragomirescu de la fiecare operă de talent, Poveste ni se pare totuşi grea de înţelesuri şi bogată în sugestii. Tema şi tratarea Povestei, cu un singur element fantastic, clarviziunea (sau vederea la distanţă, prin concentrare afectivă), coboară basmul pe pămînt, îl inzestrează cu dimensiunile realităţii şi actualităţii, ca într-o nuvelă istorică contemporană. Povestirea se intrerupe în momentul cind împărătesei Floarea i-a ieşit de-a-ndoaselea proiectul de căsătorie a fiilor ei. Intenţiile ei politice i-au fost date peste cap de un moment vodevilistic de confuzie în redactarea adreselor pe cele două plicuri care decideau de fericirea împărăteştilor odrasle. Acestea vor face deci o căsătorie din dragoste, iar nu din raţiune politică, cum dorea mama lor. Floarea este femeia forte în căsnicia cu Roşu-mpărat şi tot ea conduce treburile statului cu o energie de fier. Lipsită de scrupule de orice fel, „machiavelică“ avant la lettre, îşi ucide fratele, moştenitor netrebnic al unei alte împărăţii, din interese de stat, ca să-şi lărgească stăpînirea şi să preîntimpine năruirea celui incapabil, în folosul vecinilor lui. Iubită de soţul ei, ea n-are timp de dragoste, ca o voluntară ce se respectă şi ca o frigidă ce se ignoră. Caragiale îi rezervase un final meritat, potrivit justiţiei imanente: asasinarea ei de către nepotul care nu se lasă „epitropisit“ cu tirania.

În al doilea paragraf al inceputului, socrul ei, cu limbă de moarte, schiţase un testament politic: „Ingrijiţi de moştenirea pe care v-o las. Nu uitaţi niciodată că stăpîn este împărăţia, iar împăratul slugă“. Principiul este frumos, pentru că subordonează pe insuşi autocrat, binelui public. În realitate însă, Floarea îl aplică nu din devotament faţă de popor, ci cum ar fi spus Nietzsche, din „voinţa de putere“, adică din voluptatea dominaţiei politice, care face din ea o o asexuată cu copii, dar fără sentimente materne deosebite: o mamă care-i iubeşte ca să-i stăpînească şi pe ei, şi dacă se poate, pînă-ntr-a n spiţă.

Povestea i-a prilejuit lui Caragiale, în notele atelierului său literar, schiţarea unei adevărate filozofii politice, sugestiv redusă la cei doi termeni. Capete şi Coroane. Concluzia? „Din toate invăţăm că mai adesea-i coroana pentru cap, decit capul pentru coroană“. Sau, intr-o variantă: „Povestea asta despre Capete şi Coroane nu se isprăveşte, că nu se poate isprăvi: Totuşi aşa neisprăvită ne invaţă că mai adesea coroana-i pentru cap decit capul pentru coroană“. În aceste lapidare cuvinte era condamnată însăşi sistema monarhică ereditară, caducă prin viţiul constitutiv al eredităţii, nedublată de calităţile exigibile unui şef de stat.

Dacă totuşi Caragiale a putut practic varia în atitudini asupra problemei monarhice, ultimul său cuvînt, de valoare paremiologică, este revelatoriu...

„Modernilor“ le place, de la Journal des Faux-Monnayeurs al lui André Gide încoace, cu o privire indiscretă asupra atelierului scriitoricesc, mărturia autorului despre „devenirile“ pruncului literar pe şantier. O privire atentă asupra manuscrisului caragialian, rămas astăzi în Colecţia Academiei R.P.R., ne satisface şi această curiozitate. Chiar înainte de a se săvîrşi din viaţă, marele scriitor işi păstrase intacte puterea de lucru, scriptura măruntă, aproape indescifrabilă, migala în finisarea frazei şi alegerea cuvintului şi ascuţimea spiritului autocritic.

În marginea textului, cite o însemnare are caracterul unui memento. Verde-mpărat insultă pe mitropolit, la ceremonia inscăunării. Caragiale scrie familiar şi bonom: „Popa întii nu-nţelege“. Un voievod limitrof continuă lupta, după căderea lui Verde-mpărat. Caragiale întreabă scurt: „Numele lui?“ Într-adevăr, voievodul a rămas nebotezat de autor. Un moment inefabil al despărţirii iubiţilor, cu fluturări de năframe, este astfel adnotat ca un reproş amar: „Să spui gros lucrurile cele mai delicate“. Contrarietatea autoritarei împărătese, înaintea iubirilor „nepolitice“ ale băieţilor ei, i s-a părut lui Caragiale prea sumar tratată: „Supărarea şi turburarea cît mai bine accentuale, bien-assez accusées“. O scenă de vis premonitoriu, cind împărăteasa fratricidă e obsedată de cel asasinat, nu-l satisface pe autor: „Mai dezvoltat, ce face pusnicul, ride cu hohot, palatul se dărîmă, năruie asupra lor“. Şi tot aci melomanul dă indicaţiile de tempo: „allergo (sic) agitato, più mosso“, adică mai iute, mai accelerat! Alte greşeli ortografice dezvăluie tensiunea scrisului. O descripţie fugitivă este adnotată: „Seara luminoasă“. Să-i fi părut nesatisfăcătoare? Ştersăturile sint şi ele semnificative, după recomandarea de ordin general: „Cu mare băgare de seamă la tot ce se poate suprima — cît de mult“. Jalea mamei care-şi pierde copilul, încă tînăr, i se pare nedescriptibilă, — ca şi, în Păcat, fericirea dragostei împărtăşite, la seminarist. Acest sentiment al inefabilului cind este vorba de stări sufleteşti-limită trădează poate numai o limită a autorului. Să trecem însă. Caragiale ridiculizează cu acest prilej, într-o şarjă din cele mai interesante, comparaţiile paroxismului psihic cu fenomenele stihiale (cutremur, viscol, trăznet). Şi atunci începe astfel: „Să vă povestesc despre jalea ei... dar se poate cu vorbe arăta atita adîncime? Ori, poate, să fac şi eu ca alţi povestitori?“ Aci a şters nota polemică din text, prin care se răfuia şi cu publicul: „ca alţi povestitori, care am cam aflat că vă încintă“. Desigur, pe public il încinta mai puţin barocul comparaţiilor, decit adîncirea psihologică, analiza stărilor sufleteşti de maximă tensiune. Mai departe, Caragiale justifică sobrietatea sa prin justul principiu conţinutistic, dacă se poate spune. El se defineşte ca un scriitor care „de hatirul povestirii“ caută „intr-adins cuvintele“, iar nu dintre aceia care „de dragul cuvintelor“ născocesc povestirea. Condamnarea formalismului este categorică. Spre a-şi umili adversarii esteţişti, Caragiale îi striveşte cu procedarea cuminte a ciubotarului care „de hatirul ciubotelor“ adună scule, iar nu „de hatirul“ sculelor „s-apucă să lucreze ciubote“! Exemplul este tipic caragialian, deoarece arta literară nu trebuie să uite niciodată, după invăţătura lui, că începe prin meşteşug. Aci introduce Caragiale o altă notă polemică, la care cu generozitate renunţă, ştergind-o: „cismarul adică să fie mai deştept decît povestitorul?“

În marginea unei scene descriptive, marele scriitor îşi mărturiseşte, printr-o comparaţie clasică, drama condiţiei sale: „gîndul fuge ca fulgerul şi vorba se tiriie ca rima“.

Dificultatea scrisului îl îndeamnă, marginal, să se destindă cu o improvizaţie în stil tradiţional, al epocei cu işlic, caftan şi ciubuc, gen Conaki, poate, şi cu o uşoară intenţie licenţioasă: „Of şi of! şi aoleu, / Tare merge pana greu. / Scirţiie, se-mpiedică / Şi cind e la adică, // Se toceşte de prisos, / Fără spor, fără folos. / Doar cerneală-am prăpădit / Şi hirtie-am murdărit. // Cit să-mi bat eu capul, giaba! / Tot nu merge bine treaba / Şi decît m-aş supăra, / Ocări şi înjura, / Toate sunt de geaba, toate, / Dacă pana nu mai poate. / Cit o string şi o silesc, / Şi d-abia pot s-o pornesc“.

Înainte însă de a-şi relua firul povestirii, după digresiunea polemică amintită, Caragiale se opreşte să reflecteze asupra unui alt nărav, dintre cele mai general umane. Şi anume nesatisfacţia funciară a omului. Providenţa i-a „dat odată de toate din destul cu ridicata“, iar el „tot cintăreşte cu mărunţişul“. Omul „sec“ mai aleargă şi prin vecini după cintarele altora, adică se mai lasă influenţat şi de criterii străine în aprecierea destinului său. De aci un alt izvor de nemulţumiri. Ce rezultă pentru Caragiale, din această indoită eroare omenească? O concluzie optimistă şi anume aceea că pesimismul nu este intemeiat obiectiv pe destinul omului, ci se reazemă subiectiv pe o proprie optică greşită a fericirii, agravată prin confruntarea cu falsele dioptrii eudemonologice ale semenilor. Paremiile lui Caragiale, prin caracterul lor empiric afirmă predilecţia sa recentă pentru stilul basmului oriental, chiar dacă prin realismul ei, cea din urmă a lui Poveste s-a îndepărtat de făgaşul Halimalei şi al inţeleptului hoge Nastratin. In Poveste ar fi poate exagerat să trimbiţăm testamentul literar şi politic al lui Caragiale, cu majuscule iperbolice. Mai obtuz ar fi insă de a nu recunoaşte că ultima lui Poveste il exprimă întreg pe artist, cu scrupulele, temerile şi infringerile lui, pe ginditorul literar, politic şi filozofic, care s-a rostit sintetic printr-un mesaj de profund umanism, al unui adevărat mare clasic realist.

Şerban CIOCULESCU

Eminescu şi arguţia junimistă

Plecarea lui Eminescu din Iaşi, în octombrie 1877, neajutorat de junimişti şi prigonit de liberalii care-l tîrîseră calomniator în faţa judecătorului de instrucţie pentru o aritmetică de clasa a III-a elementară, rătăcită, convenea conservatorilor. Sosirea poetului la Bucureşti trebuia să consolideze frontul de presă opoziţionistă, încă nu ameliora cu nimic condiţiile de trai ale „luceafărului“. Maiorescu însuşi vestea la 4 noiembrie 1877 pe comilitonii din Iaşi că „Eminescu continuă a muri de foame“ (I. E. Torouţiu, St. şi doc. lit., I, p. 8—9), iar sarcasticul Vasile Pogor încondeia peste două săptămîni, pe hîrtie specială cu iniţiale reliefate în email, un răspuns de inumanitate tipic moşierească pe seama mizeriei lui Eminescu şi Slavici:

„Am rîs mult de chimera ce urmăreşti în privinţa celor 600 franci ai lui Slavici şi Eminescu.

Ai dori ca în Romînia, unde toate stau ca frunza pe apă! numa Slavici şi Eminescu să fie scutiţi de fluctuaţiunile mării şi de spuma talazurilor. Vis încîntător şi prea quietistu, pe care însă mă voi încerca de a-l realisa dacă se poate, înse fără mare speranţă de succes...“ (Tînărul scriitor an. 6/1957), nr. 1, p. 95).

Viaţa lui Eminescu în redacţia Timpului a fost, cum se ştie, un calvar. Exploatat intelectualiceşte de partidul moşierimii, Eminescu se autocaracterizează făcînd o paralelă cu mizeria strivitoare a muncitorilor din fabrici în regimul capitalist:

„Simt că nu mai pot, mă simt ca un secat moraliceşte şi că mi-ar trebui un lung repaos ca să-mi vin în fire. Şi cu toate acestea, ca lucrătorii cei de rînd din fabrici, un asemenea repaos nu-l pot avea nicăeri şi la nimeni. Sunt strivit, nu mă regăsesc şi nu mă mai recunosc.

Aştept telegramele „Havas“ ca să scriu de meserie, scrie-mi-ar numele pe mormînt şi n-aş mai fi ajuns să trăiesc“.

Prietenii apropiaţi, printre care Samson Bodnărescu, cu care Eminescu chiar locuise în două rînduri şi pe care-l urmase la conducerea Bibliotecii Centrale Universitare din Iaşi, părăsiseră şi ei capitala Moldovei.

Bodnărescu, lovit de aceleaşi canalii politicianiste, trecuse la Liceul „Anastase Başotă“ din Pomîrla. Aflînd despre viaţa grea a poetului din scrisorile primite personal sau din epistolele trimise de Veronica Micle către Eugenia Bodnărescu, soţia sa, din cele ce auzea de la junimiştii încă nerupţi de Iaşi şi din cele ce se convingea cu proprii săi ochi în rarele popasuri bucureştene, el încearcă să smulgă pe Eminescu din tantalica strivire gazetărească de la Timpul. Gîndi că procedează practic adresîndu-se deferent şi direct lui Maiorescu ca să-l desărcineze pe Eminescu din postul de redactor şi să-l aducă profesor la institutul Başotă. Bodnărescu urma, ca director, să-i creeze poetului condiţii lesnicioase de viaţă şi de creaţie.

El se sfătui iniţial cu I. Ianov, care, în calitate de efor, putea să satisfacă neîntîrziat avizul lui Maiorescu, în cazul cînd acesta ar fi consimţit să-l elibereze pe Eminescu din salahoria Timpului. Chemarea lui Bodnărescu vibrează de prietenie înţelegătoare şi preţuitoare, pe cît de ocrotitoare pentru Eminescu şi o transcriem după scrisoarea autografă inedită păstrată în colecţiile Bibliotecii Academiei R.P.R. — Secţia Manuscrise sub cota S:59(7)/XI:

STIMABILE D-LE MAIORESCU

Cred, că prin amicul nostru Eminescu va fi un post de profesor la Pomîrla bine ocupat şi de aceea Vă rog, primo, să îl faceţi pe el să se hotărască pentru aceasta, secundo, să-i ajutaţi spre a-l ocupa.

Ştiu că mă aflu astăzi aice în Pomîrla numai prin binevoitoarea D-Voastre recomandaţie şi, mulţumindu-Vă, Vă rog puneţi-l şi pe Eminescu la Pomîrla.

Eu am cerut pentru anul viitor şcolar doi profesori şi anume: unul de limbele clasice şi altul de Matematice.

Eminescu va fi un bun profesor de istoria universală; mai tîrziu va putea preda filozofia şi în clasele inferioare latina, chiar acum.

Intîlnindu-mă cu Ianov şi pomenindu-mi el de Eminescu, eu l l-am cerut numaidecît. Fiţi D-Voastre bun şi interveniţi pe lîngă Pogor, Ianov şi Suţu, căci sunt sigur, că astfel va fi Eminescu în Pomîrla.

Salutîndu-Vă, Vă rog a primi şi a arăta şi din partea soţiei mele complimente Doa(m)nei şi Liviei.

N. B. Dacă va fi nevoie a mă consulta în oarecare privinţă, adresa mea este: Dorohoi pentru Pomîrla.

Al D-Voastre ca tot deauna
S. BODNĂRESCU

Maiorescu a păstrat scrisoarea. Dar sînt motive să credem că nu i-a împărtăşit lui Eminescu conţinutul ei, căci, în contrazicere cu cele mai multe piese din epistolarul său, n-a adnotat-o. Astfel nefericitul poet nu putu beneficia nici de această dată de o viaţă ordonată şi tihnită, de care s-ar fi pasionat spre folosul creaţiei poetice, cum se pasionase şi de problemele de învăţămînt ca revizor şcolar peste judeţele Iaşi şi Vaslui, ca profesor suplinitor în Iaşi şi în strădania de a elabora manuale.

Numai cu cîteva săptămîni înainte de intervenţia lui Bodnărescu, Eminescu, la 18 martie 1881, îşi destăinuia, într-o scrisoare patetică adresată, la Ipoteşti, tatălui său, saturaţia în privinţa muncii de semiproletar la Timpul în perioada pregătirii demagogice a proclamării regatului romîn:

„m-a apucat proclamarea regatului pe dinainte şi-n asemenea împrejurări noi negustorii de gogoşi şi de braşoave, adică noi gazetarii suntem foarte ocupaţi... negustoria asta pe lîngă că n-aduce nimic, nici nu te îngăduie să închizi o zi două dugheana şi să mai iei lumea-n cap, ci-n toate zilele trebuie omul să-şi bată capul ca să afle minciuni nouă“, încheind scîrbit despre viaţa de gazetar la comanda conservatorilor: „mi-e acru sufletul de cerneală şi de condeiu“.

Dacă Maiorescu ar fi dat urmare însufleţitei iniţiative a lui Bodnărescu şi Ianov, încuviinţînd numirea lui Eminescu ca profesor la Pomîrla, acolo, departe de Sybarisul politic burghez al celor ce „vînează doar cîştigul fără muncă“, traiul poetului în cercul familiei prietenului său, pe care l-a vizitat în multe rînduri, ar fi îmbogăţit tezaurul poeziei cu noi capodopere în anii de vîrf ai maturităţii lui artistice.

Ca şi în multe alte prilejuri, junimiştii au dovedit şi la această răscruce de drum pentru Eminescu: neînţelegere, ingratitudine, egoism de club, practica oportunismului meschin.

Augustin Z. N. POP

NOTE

CITITUL CU GLAS TARE

Se citesc la radio, de către interpreţi nenumiţi de speaker, versuri vechi şi noi, însa unele într-un mod care face rău autorului şi auditorului. De altfel şi proza e supusă citeodată aceluiaşi tratament. „Luceafărul“ (in 23 aprilie) s-a spus cu o vădită frica de vers, ca şi cum fenomenul versificării ar constitui o vină. Interpretul pare a gîndi: „Ştim că Eminescu este un mare poet, dar s-a lăsat, naiv, pradă dăunătorului artificiu şi zace închis după gratiile prozodiei, pe care hai să le rup eu ca să-l scap“. Deci: „Şi pas... (pauză lungă) cu pas... (pauză şi mai lungă) pe urma ei (nici o pauză) / Alunecă-n odaie / Ţesind... (pauză foarte lungă, pentru a-i da timp să ţese) cu recile-i scîntei... (pauză de perplexitate faţă de paradox: scîntei reci...) / O mreajă de... (pauză insinuînd că ar urma un cuvînt cheie, atotlămuritor, definitiv) văpaie“. Sînt multe strofe, din diverşi poeţi, ale căror cuvinte au fost numărate ca mai sus în citeva „momente poetice“ din ultima vreme. Această deversificare a poeziei, însoţită adesea şi de contrazicerea punctuaţiei originale, e un viciu de suprafaţă, simptom însă al unuia adînc. Intîi supără auzul, apoi simţirea şi înţelegerea. Versurile cutărei poezii adevărate sînt unităţi cu ritm şi viteză precise, cu pauzele cuprinse ca în zidul unei clădiri ferestrele şi uşile, ce nu se pot căsca oricît şi muta oricum. Găsim versuri, chiar strofe, care, rostite cu pauze nejustificate se sfarmă: „Nu e păcat / Ca să se lepede / Clipa cea repede / Ce ni s-a dat?“ Aci se vede uşor cum sensul determină forma rapidei strofe în care s-a topit şi cum desmembrarea strofei printr-o lectură falsă care i-ar distanţa absurd versurile trebuie să strice sensului ei, nemairămînînd la sfîrşit decît indiferenta umbră abstractă şi ecoul declamaţiei vitrege. In poezia autentică faptul şi felul versificării spun ceva, nu ornează ceva (Maiakovski nu-şi frîngea versurile de florile mărului), ca şi „fraza“ prozei mari; tot aşa punctuaţia riguroasă a unor Eminescu sau Caragiale. Deci nu e de trecut peste ele la voia întîmplării, ca peste capricii formale scriitoriceşti cărora le substitui eventual capricii actoriceşti. Pentru poet modul său de exprimare e firesc. Circulă legenda că Ovidiu mînca bătaie de la tatăl său fiindcă, de mic, cum deschidea gura ieşeau din ea numai hexametri din ea. E nefiresc prin urmare să-i prozaizezi versurile mature în numele „firescului“, ceea ce a avut loc tot în „momentul poetic“ din 23 aprilie. Poetului nu numai că-i „vine“ să scrie în versuri sau intr-o proză vie, pe măsura conţinutului, dar şi munceşte — uneori foarte dur (Eminescu spre exemplu; iar Creangă şi Flaubert se ştie că-şi încercau proza citindu-şi-o tare). Dar dacă unii interpreţi, ignorînd caracterul firesc şi necesar al expresiei poetice ca atare (ceea ce dovedeşte printre altele nepătrunderea dialecticii stricte dintre conţinut şi formă), caută mai mult sau mai puţin voit, să servească „naturaleţea“ prin dizolvarea expresiei „artificiale“, alţii dimpotrivă, pe aceleaşi temei fals dar nesupăraţi de modul „extranatural“ al expresiei poetice, transformă prin lectură totul în ceva de-a binelea artificial, străin de viaţă, cum nu e poezia. Ultimii declamă ca nişte iniţiaţi în cine ştie ce mistere, arborează un soi de alean emfatic inexistent. Aşa s-au citit acum trei, patru săptămîni, într-o emisiune radiofonică închinată primăverii, versuri din Alecsandri şi Topîrceanu — voioase, uşor umoristice, uşor melancolice — cu un ton de elegie sfîşietoare. Observăm în prima categorie de interpretări înlăturarea aproape totală a autorului, iar în a doua înlocuirea lui arbitrară cu o himeră. Li se opune interpretarea din care poezia iese aşa cum e, cu tot ce are specific, fiind simţită, gîndită şi spusă potrivit ei, deci cu reală naturaleţă. Pilda cea mai limpede şi perfectă o dă Mihail Sadoveanu citind versurile lui Eminescu sau propria-i proză. La lectura prozei mă voi referi în acelaşi sens dar pe scurt, lipsindu-mi date proaspete. E frecventă înscenarea povestirilor, teatralizarea lor; apar actori diferiţi în pasajele dialogate, sau dacă citeşte unul singur se chinuie, în dialog, să-şi schimbe vocea. Se merge la o excesivă independenţă, anarhică, a dialogului faţă de context, adică e nesocotit autorul care nu întîmplător a conceput o povestire şi nu o scenă dramatică. Efectul şochează neplăcut, asemănător transpunerii unei piese pentru pian de Chopin la vioară (muzicanţii neinspiraţi au făcut-o). Dialogul nu trebuie să sară eterogen din povestire, unde e şi el povestit, împletit cu restul. Personajele diferite trebuie sugerate prin nuanţări tot de povestitor, care (mai vizibil, mai puţin vizibil) e şi el un personaj, caracterizat prin felul cum le înfăţişează el pe celelalte, iar dacă-l extirpi laşi un sistem planetar fără soare.

Tudor TOPA

Sinaia — spre Cota 1400 — Foto MARIANA ALEXANDRESCU

Pe marginea volumului

„MERIDIANE LITERARE“ de I. VITNER

Dacă linia de orientare a unui critic e exprimată de situarea lui pe una din poziţiile fundamentale ale filozofiei şi esteticii contemporane (materialism filozofic marxist sau idealism metafizic), este incontestabil că în interpretarea fenomenului literar criteriul de apreciere al operelor este determinat de valoarea conţinutului ideologic indisolubil legat de exigenţele realizării artistice superioare. Dezvăluirea filiaţiei ideilor în dezvoltarea istorică a literaturii universale, dezbaterea lor în lumina legilor dialectice, ca şi modalităţile de argumentare în spiritul creaţiei realiste din trecut şi de azi, definesc caracterul exegezei critice de formaţie ştiinţific-revoluţionară.

Această observaţie încearcă să surprindă într-o constatare generală. semnificaţia şi esenţa tematică a studiilor grupate de criticul şi istoricul literar I. Vitner în volumul intitulat sugestiv: „Meridiane literare“, care dovedesc amploarea preocupărilor şi extensiunea lecturii autorului în cîmpul literaturii universale. Căci ceea ce apropie — în diversitatea lor — opere şi creatori deosebiţi, prin epoca şi stilul creaţiei lor (Lu Sin, Verhaeren, Thomas Mann, Cernişevski, Bielinski, Marx) e permanenta sesizare a opoziţiei dintre pasivitate şi combativitate, schiţînd o fermă pledoarie, bazată pe largi ilustraţii de istorie literară, pentru realism şi militantism în artă. Acest aspect ne propunem să-l relevăm în rîndurile de faţă, căci autorul însuşi pare a-i acorda prioritate, considerîndu-l ca sarcină principală a cărţii sale. In acest sens, nu este inutil de observat că studiile de istorie literară din prezentul volum se îmbină cu valorificarea ideilor progresist-revoluţionare în dezvoltarea gîndirii critice, surprinzînd în acelaşi timp modalităţile diverse de exprimare a diferitelor arte şi luînd poziţie împotriva adversarilor metodei de creaţie a proletariatului în artă şi literatură — realismul socialist.

Vitner cultivă documentul istoric-literar în aceeaşi măsură cu discuţia teoretică şi demonstraţia logică. Locul său în problemele literaturii e la intersecţia dintre istoricul literar şi criticul cu accentuate preocupări de estetică. Avînd ştiinţa împletirii generalului cu analiza detaliului, el utilizează datele bio-bibliografice într-o continuă alternanţă cu momentul istoric şi perspectiva evoluţiei ulterioare a fenomenului literar, atingînd contemporaneitatea. Vizibilă e această preocupare în caracterizarea minuţioasă pe care o face ideilor literare ale democraţilor ruşi revoluţionari — reprezentanţi ai celei mai avansate gîndiri estetice premarxiste (Bielinski, Cernişevski). Aci, îndeosebi, se desemnează două obiective ale cercetătorului: sesizarea specificului gîndirii materialiste a criticilor ruşi menţionaţi în opoziţie cu critica europeană occidentală şi înrîurirea lor asupra personalităţii lui Gherea.

Am insistat asupra privirii atente şi valorificator-critice, pe care autorul o acordă acestor gînditori sociali, care presimt ideea revoluţionară, pentru că ea include caracterul „militant“ al artei, ca un fir roşu al întregii dezbateri asupra rolului artei, accentuat îndeosebi în combaterea variatelor forme ale idealismului estetic contemporan. Vitner relevă deviaţiile ideologice ale revizionismului în problemele artei, dezvăluind rădăcinile idealiste ale teoriei reprezentanţilor săi. („Pentru realismul socialist“). In afirmaţia lui J. Vidmar că „tendinţa ideologică nu influenţează în nici un fel asupra valorii artistice a unei opere“, în încercarea aceluiaşi pseudo-marxist de a acredita ideea că „gîndirea nu are în artă decît o importanţă secundară“ şi în tendinţa de a situa opera literară pe poziţia unui vag umanism („Literatura trebuie să exprime sentimentele permanente ale umanităţii“) criticul romîn relevă abandonarea de către revizionişti a conţinutului revoluţionar al esteticii marxist-leniniste, alunecarea pe linia idealismului estetic, camuflat îndărătul unor formule improprii gîndirii marxiste şi înşelătoare, diversioniste.

Cu aceeaşi acuitate logică, sînt combătute şi alte manifestări ale revizionismului în estetică. Formula fals-ştiinţifică a lui Lefebvre în acţiunea de discreditare a analizei materialist-dialectice la baza creaţiei şi rolului militant-social al artei; încercarea de a descoperi un nou realism în „reacţiunea eului individual“ faţă de „vidul spiritual al momentului“ — concretizată în romanul francez al unor scriitori ca: Robbe-Grillet, N. Sarraute, Michel Butor ş.a. — îmbină tendinţa agnosticistă cu idealismul subiectiv. In relaţia dintre eul uman şi obiectele lumii înconjurătoare, noul „realism“ preconizează „dictatura obiectelor asupra conştiinţei dominate de iraţional“ şi se demonstrează a fi un foarte autentic antirealism. Combătînd izolaţionismul individualist al artistului şi denigrarea valorii realismului socialist, considerat de Lefebvre ca un „neoclasicism“ fără valoare, Vitner aduce o reală contribuţie la lămurirea unor aspecte pregnante ale artei contemporane. Căci, după propria-i concluzie, originalitatea nu poate încălca drepturile reprezentării realiste a vieţii, iar contemporaneitatea e inepuizabilul izvor de originalitate în creaţia artistică.

Spiritul militant care străbate eseurile despre literatura universală e prezent şi în caracterizarea creaţiei originale a scriitorilor noştri contemporani.

Astfel, analiza poeziei lui Mihai Beniuc („Imaginea dinamică“) efectuată în perspectiva valorii ei dinamice şi expresive, îi oferă prilejul de a combate interpretarea psihologico-metafizică a lirismului. Poezia lirică îşi dezvăluie esenţa ei adevărată în raport cu conceptul de mişcare, cu funcţia ei de a reda viaţa animată de năzuinţele de luptă şi de revolta maselor în mişcare — modul strălucit realizat în arta permanent innoită a poetului ce-şi dovedeşte veşnica tinereţe a vibraţiei sale revoluţionare.

Cu aceeaşi inţelegere a trăsăturilor esenţiale, desprinde Vitner şi specificul creaţiei artistice a Ninei Cassian, caracterizat prin îmbinarea lirismului sugestiv cu luciditatea introspecţiei poetice. („Lirism şi luciditate“). Poeta, care a dat un nou conţinut elegiei („Vîrstele anului“), anulează vechea prejudecată maioresciană a divorţului între raţiune şi lirism. Marcînd o individualitate care se afirmă în epoca împlinirii marilor libertăţi umane, ea sesizează esenţa liricii contemporane, în contradicţia dintre puternica aspiraţie a individului spre infinit şi etern — şi imposibilitatea realizării ei decît în obiectul finit şi efemer. Rezolvarea dramei „eros“-ului în poezia Ninei Cassian implică luciditatea calmă şi reţinută, care asigură înţelegerea fenomenului esenţial pe linia subiectivităţii lirice, prin intermediul imaginii artistice temerare şi nuanţate.

Pentru fiecare poet supus examenului critic, autorul reuşeşte să definească calitatea dominantă a operei şi valoarea specifică. Poezia lui Cicerone Theodorescu e caracterizată ca un „elogiu al purităţii“, care în realitate devine elogiul eticii noii vieţi prin identitatea dintre fondul ideologic-moral al artistului şi spiritualitatea socialistă. Epitetul acordat, susţinut de argumentarea logică şi analiza estetică, e în genere adecvat, corespunzător personalităţii artistice considerate. In „Critic şi poet“, poezia lui M. Breslaşu e definită pe linia valorificării sensului criticii în creaţia poetică, spiritul critic fiind privit ca „ipostază majoră a lirismului contemporan“, străbătut de puternicele ecouri ale problemelor actualităţii, care departe de a crea o „distanţare“ de realitate, asigură operei poetice o autentică finalitate combativă. Semnificaţia etică în lirica Veronicăi Porumbacu e redată de dramatismul răzvrătirii violente împotriva nedreptăţii, din care se desprinde ideea „titanismului“ acţiunii umane, — simbolul forţei eroice a luptei închinate forţelor binelui — în versuri de o reală graţie şi gingăşie feminină.

Dar cu toate că fermitatea ideologică şi analitică a studiilor prezente nu se pot contesta în lucrarea de faţă, e loc pentru unele rezerve cu privire la tehnica construcţiei acestor eseuri. Incercarea de a rezolva — în foarte puţine pagini — probleme legate de opera unui număr impresionant de creatori, atrage riscul lipsei de adîncire în tratarea lor. Abordarea pe o singură latură a operei unui scriitor duce în mod inevitabil la o reducere a complexităţii problematice, a bogăţiei elementelor ce definesc creaţia lui artistică.

Ceea ce nu împiedică, totuşi, ca volumul „Meridiane literare“ să constituie o contribuţie reală la precizarea unor aspecte esenţiale ale fenomenului literar, care solicită atenţia şi interesul cititorului.

Mircea MANCAŞ

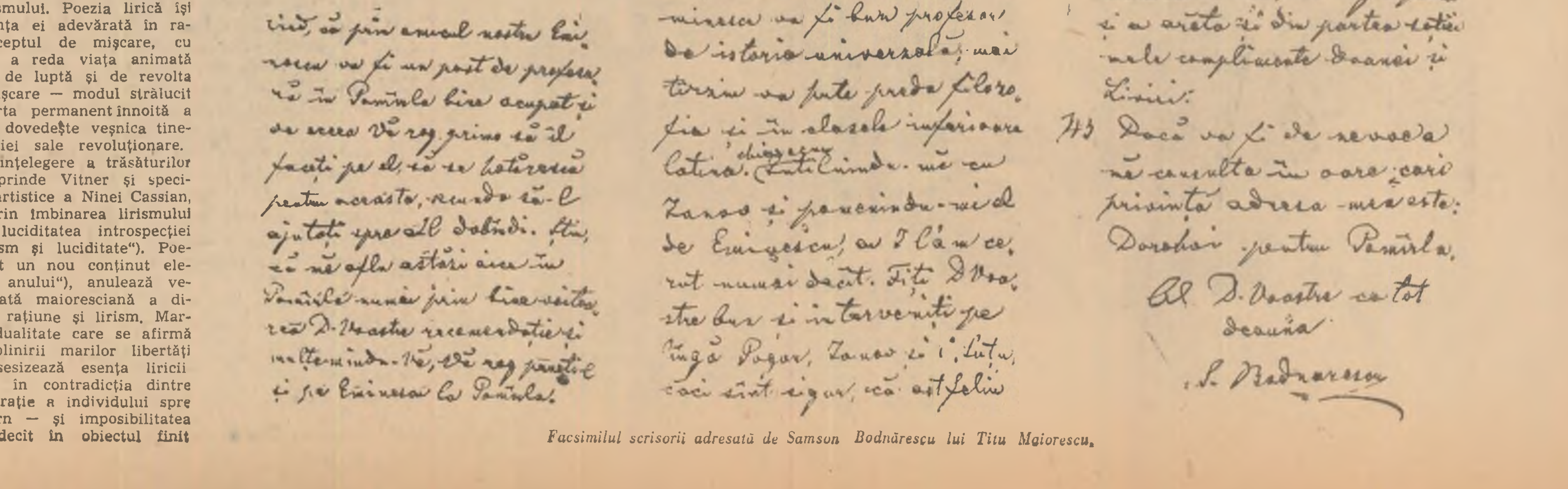

Stimabile Dle Maiorescu,
Cred, că prin amicul nostru Eminescu va fi un post de profesor la Pomîrla bine ocupat şi de aceea Vă rog, primo să îl faceţi pe el, să se hotărască pentru aceasta, secundo să-l ajutaţi spre al dobîndi. Ştiu că mă aflu astăzi aice în Pomîrla numai prin binevoitoarea D-Voastre recomandaţie şi multumindu-Vă, Vă rog puneţi-l şi pe Eminescu la Pomîrla.
Eu am cerut pentru anul viitor şcolar doi profesori şi anume unul de limbele clasice şi unul de Matematice. Eminescu va fi bun profesor de istoria universală, mai tîrziu va pute preda filozofia şi în clasele inferioare latina. chiar acum Intîlnindu-mă cu Ianov şi pomenindu-mi el de Eminescu, eu l'am cerut numaidecît. Fiţi D-voastre bun şi interveniţi pe lîngă Pogor, Ianov şi Suţu, căci sînt sigur, că astfelin
va fi Eminescu în Pomîrla.
Salutîndu-Vă, Vă rog a primi şi a arăta şi din partea soţiei mele complimente Doamnei şi Liviei.
NB Dacă va fi de nevoie a mă consulta în oare care privinţă adresa mea este: Dorohoi pentru Pomîrla.
Al D-Voastre ca tot deauna
S. Bodnărescu

Facsimilul scrisorii adresată de Samson Bodnărescu lui Titu Maiorescu.

SPIRIT CONTEMPORAN ŞI ATITUDINE CREATOARE

In cadrul unei discuții desfășurate în paginile „Gazetei literare" privind dezvoltarea actorilor tineri a fost numită și definită, între altele, o trăsătură fundamentală a tinerei generații de actori: marea disponibilitate și receptivitate față de nou, capacitatea nelimitată de a înțelege și de a-și însuși stilul contemporan de interpretare. Firește, e o calitate virtuală a actorului tînăr care nu se va dezvălui în orice condiții, care va trebui cultivată permanent într-un climat favorabil tendințelor novatoare, menit să înviorеze viața noastră teatrală.

In același timp, este de neconceput ca un stil de joc să se impună prin simpla și pasiva acumulare a tineretului în teatre și nici exclusiv prin voința și strădania unor regizori sau directori artistici. Tînărul actor trebuie să adopte atitudinea activă a artistului conștient de virtuțile sale dar și de misiunea sa profesională, să impună și să-și impună, dacă realmente crede în ea, concepția sa de interpretare, asaltînd rutina, reprimîndu-și spaima idolatră față de tradiții împietrite, comunicînd constructiv (nici slugarnic, nici rebel) cu toate generațiile de actori, în vederea angajării colective pe drumul trainic al artei teatrale contemporane. De aici și în acest fel începe formarea personalității, descoperirea căilor artistice proprii, cucerirea originalității și prestigiului scenic.

Experiența stagiunii actuale confirmă aprecierile care s-au făcut cu privire la actorii tineri în cadrul discuției din presă, precum și necesitatea întăririi atitudinii active atît din partea noilor generații actoricești cît și din partea colectivelor teatrale și a îndrumătorilor artistici, pentru sprijinirea și promovarea acelui stil de interpretare care este al epocii noastre, al artei realist-socialiste, pentru formarea unor personalități artistice noi.

Repertoriul acestei stagiuni a oferit tinerilor actori multiple și diverse posibilități de afirmare, înființarea unor teatre noi și reprofilarea altora au determinat într-o măsură revizuirea compoziției colectivelor, asigurîndu-se o mai bună distribuire a tinerilor în spectacole, turneele întreprinse în țara noastră de către teatre renumite (Teatrul „Vahtangov" din Moscova, „Piccolo Teatro" din Milano, Teatrul „Pușkin" din Leningrad, Teatrul „Maiakovski" din Moscova) au prilejuit contacte utile și fructuoase cu felurite stiluri și concepții în arta interpretativă.

Actori tineri în actuala stagiune

Bineînțeles, un rol important în folosirea și îndrumarea noii generații actoricești l-au jucat regizorii, cărora li se datoresc multe din succesele și insuccesele tinerilor interpreți talentați (singurii pe care, evident, îi avem în vedere).

Dacă actori înzestrați au început să-și contureze o personalitate scenică, un stil de joc personal, obținînd creații remarcabile, un merit incontestabil le revine și regizorilor care i-au îndrumat; iar dacă alți actori, de asemeni înzestrați, au fost abandonați în „rezervă", lăsați să pastișeze pe maeștri ori să se autopastișeze, complăcîndu-se într-un manierism în orice caz precoce, o vină incontestabilă le revine și regizorilor care nu i-au îndrumat sau, în deficit de răspundere, i-au îndrumat greșit. Dar în ambele cazuri principalul merit și, respectiv, principala vină aparțin, după părerea noastră, actorilor respectivi. Și aceasta nu numai pentru că se întîmplă uneori ca în același spectacol, deci sub îndrumarea aceluiași regizor, tineri actori deopotrivă de talentați să-și creeze la niveluri calitative diferite rolurile, ci mai ales pentru că alături de talent un cuvînt decisiv îl au conștiința profesională și etica actorului, capacitatea sa de a înțelege și de a se integra stilului propus de regizor.

Un exemplu concludent în acest sens ni-l oferă participarea a doi tineri actori de real talent la spectacolul cu „Burghezul gentilom" (Teatrul de Comedie). Este vorba de Val Plătăreanu (Cleante) și de Aurel Cioranu (Couvielle). Val Plătăreanu s-a încadrat de la început stilului contemporan în care regizorul a intenționat să-și realizeze spectacolul, interpretîndu-și partitura convins de necesitatea unei atitudini personale față de rol. Comicul personajului fiind mai puțin violent decît al celorlalte, actorul nu s-a adresat, cum se procedează de obicei, efectelor exterioare care ar fi putut „îngroșa" hazul tînărului amorez, ci a recurs la mijloacele parodiei subtile, supunînd unei critici „din interior" atît sentimentalismul desuet caracteristic epocii, cît și stilul de joc sentimental-declamatoriu. Se vede și se simte că actorul își parodiază personajul, rîde într-ascuns de el, de superficialitatea și naivitatea lui, ca și de anacronismul tipului ca atare. Gesturile, mimica, intonația sînt denunțate de însuși interpret ca fiind artificiale, ridicole, depășite. Actorul joacă „la rece", cu tirul ironiei îndreptat în permanență către personaj, ridiculizîndu-l. In rolul servitorului lui Cleante însă, Aurel Cioranu — altminteri bun actor de comedie — uzează și abuzează de mijloacele comicului exterior, într-o gesticulație prea largă și prea sprintenă, încorsetat vizibil de „adevărul" rolului și luîndu-și prea în serios personajul. Nu ne-am gîndit nici o clipă să-l învinuim pe tînărul actor că ar juca fals ori nesatisfăcător, dar distonanța dintre stilul interpretării sale și cel al interpretării lui Val Plătăreanu — care, repetăm, a fost pe linia directoare a spectacolului — e frapantă. Observația o facem tocmai pentru că într-un spectacol conceput în spirit contemporan, îndeosebi actorul tînăr trebuie să se simtă „la largul său", contribuind creator la evidențierea acestui spirit.

★

Sînt cazuri în care actorilor tineri li se încredințează roluri importante în spectacole care au la bază texte de o factură deosebită, cum ar fi, de pildă, poemele dramatice. Dificultatea interpretării provine aici din absența unor date interioare ale personajelor, urmărite de autori într-o desfășurare biografică strictă. Neaflîndu-și personajul într-un conflict central bine definit, actorul descoperă cu greutate axul dramatic al rolului, mulțumindu-se cu o expunere epică în limitele textului. O bună îndrumare regizorală și o atentă cercetare a rolului din punctul de vedere al resurselor dramatice pe care le deține sau, eventual, o recreare a personajului pe criteriul exigențelor scenei, îl absolvă pe tînărul actor de această, s-o numim, criză de interpretare. E ceea ce au reușit să realizeze tinerele actrițe Silvia Popovici (Sora din „Cînd scapătă luna" — Teatrul Național I. L. Caragiale) și Tatiana Iekel (Caterina din „Marele fluviu își adună apele" — Teatrul pentru tineret și copii). Silvia Popovici și-a nuanțat interior personajul, redimensionîndu-l sub raport psihologic, i-a oferit propria personalitate ca mod de exprimare scenică, trăind cu o mare profunzime a simțămintelor, pe un registru interpretativ personal, stările de spirit diferite al personajului creat.

Tatiana Iekel, deservită de un text monoton, a încercat să-și profileze personajul cu mijloace proprii orientîndu-se (inspirat!) către jocul nuanțat al gestului și mimicii. (Adîncirea psihologică a rolului era practic reținută de lipsa oricărui contur interior al personajului).

Vom observa că atitudinea activă, creatoare, a tînărului actor în interpretarea rolului nu constituie întotdeauna un rezultat, un dar al personalității sale artistice, ci, de multe ori, o condiție a descoperirii și afirmării acestei personalități.

Asupra altor aspecte ale activității actorilor tineri în stagiunea 1960—1961 ne vom opri într-un articol viitor.

Dumitru SOLOMON

NIKOLAI TOVSTONOGOV

ALEKSANDR VOLODIN

DMITRI UGRIUMOV

Portrete de NIKOLAI AKIMOV

N. P. AKIMOV

Gînduri despre frumos

(Introducere în estetică și invers)

N. P. Akimov, artist al poporului al U.R.S.S.; primul regizor al Teatrului de Comedie din Leningrad, se află într-o vizită în țara noastră.
Cu acest prilej, publicăm cîteva pagini din cunoscutele sale eseuri satirice, al căror umor specific este atît de prețuit. Stilul aparent solemn al acestor compoziții ironice este propriu punctului de vedere satiric al lui Akimov, realizatorul atîtor spectacole inegalabile de comedie.

NIKOLAI AKIMOV
autoportret

Cred că oamenii de artă, din țări deosebite, au numeroase interese comune. Una din problemele asupra căreia sînt, fără îndoială, de acord oamenii de artă romîni și sovietici, este extrema nebulozitate a principiilor și termenilor esteticii.

Rezolvarea acestei probleme însemnate poate fi posibilă numai în cazul unor eforturi comune. Autorul opului de față își aduce aportul modest în respectivul domeniu, propunînd colegilor săi de breaslă să dezvolte și să continue inițiativa sa.

1. — Dacă alături de „științele exacte", s-ar delimita sectorul „științelor inexacte", primul loc l-ar ocupa, pe drept cuvînt, estetica.

2. — Dificultatea prețuirii artei constă în aceea că aprecierea bazată pe propriul gust este un lucru inadmisibil (Subiectivism!); aprecierea bazată pe gustul altuia e necinstită (Lipsa personalității!), iar opinia care afirmă lipsa de gust a autorului față de artă e un lucru necuviincios.

3. — În artă proiectele nu coincid niciodată cu rezultatele. Planificarea realizărilor viitoare este tot atît de dificilă ca încercarea unui nou-născut de a-și scrie întîi memoriile, conform cărora să trăiască ulterior.

4. — „O hrană monotonă devine curînd intolerabilă; ea coboară apetitul și capacitatea de absorbție a tuturor substanțelor hrănitoare..." „este necesară, prin urmare, grija pentru varietatea meniului, pentru corecta prelucrare culinară a hranei și, de asemenea, pentru condițiile în care hrana se îngurgitează". Din „Cartea de bucate" (Moscova, 1954, pag. 23).

Ce sfat prețios pentru edituri, reviste și secretariatele literare ale teatrelor!

5. — Alfabetizarea unanimă și prețul scăzut al recuzitelor de papetărie au determinat apariția grafomanilor. Singurul mijloc de luptă împotriva acestora ar fi complicarea tehnicii scrisului. Acceptarea versurilor să se facă cu condiția cioplirii lor în granit, de către poeți. În ceea ce-i privește pe autorii dramatici debutanți, să li se ceară ca textul pieselor să fie săpat în lemn de chiparos.

Chiar și simpla înlocuire a hîrtiei cu lîna pură i-ar îndepărta pe mulți nechemați de la crearea „literaturii".

6. — Urarea unei mai mari adîncimi pe care ne-o facem neîncetat unul celuilalt nu e totdeauna binevenită. Nu trebuie să strigi „mai adînc, mai adînc" celui care se îneacă.

7. — Proiectul artistului nu trebuie să fie prea general. De pildă, avînd de gînd să descrii un rezervor de apă e mai bine să te fixezi de la început — va fi vorba de un ocean sau de o baie?

8. — Cînd florile vor trece din mîinile grădinarilor în ale esteticienilor, vom afla în sfîrșit care din ele sînt frumoase și care nu, pe solul căror tradiții și influențe s-au dezvoltat unele sau celelalte specii, și de ce florile de hîrtie sînt preferabile celor vii.

9. — Aprinzînd o candelă în fața chipului contemporanului nostru nu-l vom lumina așa cum se cuvine.

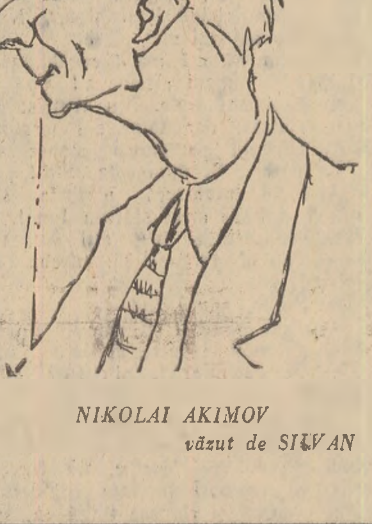

NIKOLAI AKIMOV
văzut de SILVAN

CARNET cinematografic

Am supraviețuit morții mele

Un zid gros înconjoară cîmpul și barăcile. Obiectivul aparatului urcă pe înălțimea peretelui pînă la gardul de sîrmă ghimpată. Deasupra un cer vînăt, alt sinistru zid de năruire a speranțelor. Intre aceste hotare ale morții șirurile nesfîrșite de deținuți: fețe livide, supte de foame și teroare. Apoi răcnetele supraveghetorilor, grosolănia arogantă a ofițerilor SS, lătratul amenințător al cîinilor menit să curme orice gest de protest... Noaptea, în timpul alarmelor declanșate pe neașteptate de naziști, mulțimea hăituită fuge fantomatic, luminată ici colo de farurile reflectoarelor, lăsînd pe cîmp cadavre. Nenumărate scene de umilire a omului! Imbrăcat în veșmintele vărgate, obligat să se supună tuturor pretențiilor sălbatice, deținutul acceptă îngrozitoare înjosiri ale demnității ca să trăiască. Tot ceea ce abisul instinctelor ascundea a fost scos la iveală de fasciști în lagărele de concentrare. Dar și resurse uriașe de rezistență în fața terorii, de nădejde și curaj s-au ivit în teribilele împrejurări. Timp al tragicului și al eroicului!

Nu. Deocamdată nu se poate face un joc al imaginilor cu un asemenea material. Nu este loc aici pentru arabescul formelor, pentru îmbinarea expresivă de culori, pentru conducerea ingenioasă a intrigii. Detaliul estetic este anihilat de cumplita zguduire sufletească pe care priveliștea o provoacă. Vechile spaime și năluci trăiesc undeva subteran în fiecare martor și participant la recentul cataclism mondial și, cuprins de indignare în fața atrocităților, nimeni n-are răgazul unei contemplări senine.

Cît timp se păstrează în limitele documentarului, filmul „Am supraviețuit morții mele" are un efect copleșitor. Adică se reconstituie autentic tocmai aspectele vieții de lagăr menționate mai sus, cu mizeria și grandoarea născută în această mizerie. In special momentele eroice, de solidaritate și generozitate revoluționară, exemple ale atitudinii comuniștilor (grupul politic ilegal care conduce lupta) apar concludente în film. Memorabilă este scena morții cîntărețului evreu, ucis bestial de hitleriști.

E bine să amintească și pe această cale monstruoasele crime ale fascismului, ca vigilența popoarelor să rămînă trează. De la un moment dat însă tribulațiile boxerului ceh se substituie relatării de documentar adecvată aici, dînd o turnură prea spectaculoasă acțiunii. Ca și cum regizorul (Vojtech Jasny) ar fi vrut să adauge peste dramaticele situații reale un subiect captivant, o dinamică bine gradată a episoadelor. Atunci lucrurile nu se potrivesc cum trebuie, căci ceea ce răscolește într-adevăr inimile este tot imaginea brută, directă, necizelată a soartei omului azvîrlit în infernul fascist.

S. DAMIAN

Avionul pleacă la ora 9

Eroina noului film sovietic (produs de Studioul „Dovjenko" din Kiev) străbate drumul dificil de la conștiința inutilității sale pînă la sentimentul împlinirii majore pe plan etic și social. Trecutul Liubei a inclus momente dramatice: orfană de război, mamă la 18 ani (părăsită de tatăl copilului), în sfîrșit, femeie de serviciu într-o familie oarecare. Acum, în film, Liuba este ospătară la o cantină și își împarte timpul liber între mica Lenocika, fiica ei, și plimbările cu Serghei pe care i se pare că-l iubește.

Ritmul cotidian al muncii în uzină (unde lucrează destul de prost Serghei) se zdruncină odată cu sosirea echipei de montori conduși de inginerul Iuri Dolina.

Filmul urmărește nașterea noii iubiri a Liubei care înseamnă pentru ea redobîndirea încrederii în forțele sale, renașterea personalității ei interesante și complexe. Iuri știe să descopere trăsăturile prețioase ale caracterului Liubei, știe să-i insufle curaj și interes pentru învățătură și artă, reușește să cucerească atașamentul Lenei, fiica ei.

Artista S. Sergheicikova a creat în rolul Liubei o eroină sobră, cu o intensă viață interioară sub aparența asurățății. Momentele nodale care punctează criza ei psihologică sînt create printr-un joc puternic interiorizat. Beția Liubei la nunta Klavei, cînd îi devine clară tactica defensivă a lui Serghei, evidențiază talentul dramatic al artistei.

O certă reușită a filmului o constituie și personajul inginerului. Iuri Dolina (A. Fedorinov) nu este numai un specialist apreciat, ci și o personalitate umană atrăgătoare. Scenariul (G. Kusmirenko), regia (I. Lisenko) și desigur actorul, reușesc să creeze figura intelectualului comunist, evitînd schema, subliniind individualitatea pregnantă a eroului.

O apariție impresionantă este Lena, școlărița, fiica Liubei. Cu o înfățișare departe de copiii fotogenici din reclame, mica artistă creează un personaj înzestrat cu o profundă sensibilitate, care știe să aprecieze oamenii, desigur, intuitiv, la justa lor valoare. Mai puțin convingător apare Serghei care se transformă precipitat, devenind deodată fruntaș, renunțînd la băutură, și îndrăgostindu-se fierbinte și sincer de Liuba.

Subliniem calitatea dialogului (concis, dramatic) și a sunetului. Vocile artiștilor sună apropiat, parcă în imediata vecinătate a spectatorului. Filmul se reține pentru căldura și înțelegerea psihologică cu care urmărește un destin dramatic, pentru modul în care evidențiază rolul stimulator al colectivității sovietice.

Cristina LUCIAN

Cerasella

Valurile mării spală nisipul pe care se plimbă femei frumoase, băieți bine făcuți. Toți, evident, în costume de baie. Din cînd în cînd cineva cîntă o melodie, melodii plăcute pe care am dori să le reauzim, se mai spune un spirit (puține, din păcate), iar unele imagini invită la bună dispoziție.

Cam așa ar putea fi rezumată comedioara italiană „Cerasella", un divertisment pe care realizatorii fără pretenții l-au filmat fără pretenții. A ieșit un film care amuză într-o oarecare măsură, cu o tînără interpretă principală care joacă bine. Nu cunosc antecedentele cinematografice ale interpretei, dar rolul Cerasellei capătă relief, mai ales, datorită interpretării. Nici ceilalți tineri interpreți nu se comportă rău.

Comedioara este însă scăldată într-un sos indigest cu un bogătaș cumsecade și un fiu, băiat frumos, plus o fată săracă și una care ar dori să devină bogată. Totul se termină cu bine, în sală se face lumină iar Gloria Cristian continuă să cînte o melodie sprintenă.

Un singur cuvînt despre realizarea tehnică a filmului: onestă.

S. B.

PE MARGINEA UNOR FILME INSPIRATE DE CARAGIALE

(I)

Arta filmului ni se pare că necesită o tainică inițiere pe care semnatarul acestor rînduri, nu o deține. Privim deseori cu o blamabilă invidie modul dezinvolt în care cîțiva dintre cronicarii cinematografici rezolvă grave și fundamentale dileme artistice formulînd concluzii peremptorii cu un surîs, o aluzie „tehnică" și — eventual — un calambur. In ceea ce ne privește nu ne trece prin gînd să supunem unei analize de specialitate filmele de care va fi vorba în rîndurile ce urmează. Nu despre cinematografie vom discuta ci despre înțelesul unor întîlniri recente ale operei lui Caragiale cu ultima — în ordinea apariției — dintre cele șapte arte. Mai limpede spus, vom însăila aci cîteva observații despre natura și semnificațiile operei marelui nostru scriitor, observații prilejuite de „ecranizarea" unor pagini care-i aparțin. Cu această ocazie vom vorbi — dar cu o explicabilă sfială — și despre nemurire.

★

Fără a ne pretinde așadar specialiști în materie, credem că cei doi regizori (Gh. Nagy și Aurel Miheles) care semnează ultimele trei pelicule inspirate de Caragiale, se află la noi, printre cei mai maturi mînuitori ai tehnicii filmului. Cuplul regizoral în cauză a izbutit să compună opere cinematografice de o remarcabilă unicitate organică. Cursivitatea imaginilor, comicul susținut, fantezia grefată pe unele elemente de epocă atrag atenția asupra înzestrării autorilor filmului. La acestea se adaugă — în egală măsură — meritele operatorilor și — desigur — cele ale unui mare număr de actori-interpreți, dintre care cîțiva (Gr. Vasiliu-Birlic, Al. Giugaru, Niky Atanasiu, Vasilica Tastaman, Mircea Constantinescu, Ion Lucian, Alexandru Lungu și încă alții) au înscris — pe linia intențiilor regizorale — momente de o certă valoare. Dacă am putea să facem, detașați de alte considerente, o apreciere a „filmelor Caragiale" nu ne îndoim că ele nu s-ar clasifica printre realizările codașe în raport cu celelalte producții recente. Dar dacă, lucru pe deplin firesc, le-am raporta la opera autorului „Scrisorii pierdute"? In acest caz am observa că problemele devin cu mult mai complicate, așa cum și sînt ele de fapt.

După părerea noastră, talentații autori ai „filmelor Caragiale" au subapreciat natura complexă a scrierilor celui mai mare dramaturg și prozator romîn. Complicînd lucrurile la suprafața lor, ei au simplificat sensurile capodoperelor de care s-au apropiat.

Pentru a-și realiza obiectivul propus, cei doi tineri regizori au întreprins o susținută operă de documentare, din păcate unilaterală. Infățișarea caselor și a străzilor, particularitățile costumelor și autenticitatea frizurilor, savoarea limbajului nestratificat încă și excentricitatea firmelor, nimic din toate acestea — și încă alte nenumărate amănunte — n-au scăpat entuziasmului arhivistic al realizatorilor celor trei filme. Cu greu s-ar putea reproșa vreo inadvertență în reconstituirea unor vechi berării, sau în refacerea circulației din „Bucureștii de altădată". Dar acumulînd tone de culoare și supralicitînd (printr-o muncă desigur impresionantă) un anume pitoresc de epocă, a fost trecută într-un plan secund (sau într-un fals plan) autenticitatea problematicii și — implicit — virulența satirei. Aci s-a produs reapariția unei confuzii mai vechi și care — ca să fim drepți — nu s-a manifestat inițial în cinematografie.

Ideea potrivit căreia farmecul operei lui Caragiale stă mai cu seamă în alchimia limbajului ca și în suculența imaginilor evocatorii ale unui timp îmbrăcat în rochii Malakoff a jucat un trist rol în istoria spectacolelor caragialiene, începînd nu multă vreme după premiera absolută a pieselor marelui scriitor și continuînd apoi decenii de-a rîndul. Evidențierea laturii bufe a comediilor aparține — de-altfel — în unele cazuri chiar primelor montări. Autorul „Scrisorii" a murit, visînd o soartă mai bună — de pildă — rolului lui Dandanache, personaj de sinteză, pe care-l considera o „bucățică de concerto obligato pentru care aștept de atîta vac un virtuoso..." (1912). Oricum, prea adesea, substanța acidă (dar și explozivă!) a comediilor și a prozei satirice, a fost, atît în comentariile scenice ale regizorilor cît și în studiile de critică literară, nesocotită sau — pur și simplu — ignorată. Deosebit de frecventă a fost un timp încercarea de a eluda critica socială a replicilor caragialești, dar aceste tentative, au întîmpinat — în primul rînd — ostilitatea textelor scriitorului și s-au demonetizat relativ repede. In schimb, încă la începutul secolului a căpătat curs oficial teza care limita caracterul polemic al satirei lui Caragiale la ridiculizarea anacronismului unor tipuri și a unor moravuri. Cu alte cuvinte la cîțiva ani după prima apariție a scrierilor marelui nostru clasic modern, burghezia se considera separată de Cațavencu și Farfuridi printr-un imaginar decalaj de timp. Critici încruntați au susținut teoretic acest punct de vedere și Ibrăileanu chiar — mai avansat față de alți colegi de breaslă — vedea în opera lui Caragiale o critică a „liberalismului", circumscriind la trecutul mai mult ca perfect întregul conflict.

In realitate, directorul „Moftului romîn" a redactat un vast și dramatic inventar caracterologic, explorînd pe variate versante psihice structura morală a straturilor burgheziei și micii burghezii. In acest insectar cu savante alambicuri figurează șiretul Trahanache și umilul Lefter Popescu, protipendada sătulă și clientela sa electorală care în lipsă de „Five o' clock" bea, în ziua de leafă, o tizană festivă la Iordache. Ura și sarcasmul se însoțesc în orchestrația operei cu rictusul disprețuitor.

Cultivarea repertoriului caragialian exclusiv în lumina ridiculizării unei lumi apuse a dus între cele două războaie la confundarea amalgamată a șarjei adresată „onestității" lui Dandanache cu bîlbîiala tradițională a personajului și efectul hilariant al macferlanului său de călătorie. Intr-o montare festivă a „Momentelor" (1942), Lache și Mache apăreau ca imagini din vechi stampe prăfuite pe care un reflector insistent le însuflețea cîteva clipe, pentru a le lăsa apoi să se întoarcă într-o veselă lume a umbrelor.

După Eliberare caracterul critic al operei lui Caragiale a fost însă pus de către cercetători în adevărata sa lumină. S-a demonstrat cu limpezime longevitatea personajelor din comedii și schițe, personaje care mai puteau fi întîlnite la adunările maniste din anii luptei noastre pentru cucerirea puterii. A fost de peste un deceniu, clarificat în studii și articole sensul mai adînc și mai amplu al satirei lui Caragiale, adresată nu numai cititorilor „Vocii Patriotului Național", ci îndreptată împotriva tarelor unei clase și ale unui sistem social văzut în întregimea lui. De aci au decurs și pentru arta spectacolului sarcini deosebit de serioase. Dezvăluirea sensului adînc antiburghez al operei lui Caragiale se poate cu greu împăca cu balastul pitorescului de epocă, moștenit — cu ponderea sa nejustificată — din montările mai vechi. Este inacceptabilă reprezentarea satirelor lui Caragiale, ca și cum ele ar aparține substanțial unui alt secol. Cînd războiul dramatic cu orînduirea burgheză este proaspăt în mintea contemporanilor noștri, nu ne este îngăduit să stăruim în a ne amuza de ornamentele exterioare ale operei lui Caragiale. Ceea ce ne așteaptă dincolo de zvonul dispărut al cuvintelor merită pe deplin osteneala noastră.

Bineînțeles pentru cei care trăiesc astăzi la noi, lumea lui Caragiale aparține iremediabil trecutului. Dar această lume este stigmatizată în creațiile scriitorului și denunțată fără rezerve. Chiar și în „D-ale Carnavalului" figurile cadrilului satiric sînt conservate într-o efervescentă soluție corosivă. Apa de trandafiri n-a fost — niciodată — pe placul lui „nenea Iancu".

V. MINDRA

Imagini din filmele „D'ale carnavalului" și „Telegrame"

ERSKINE CALDWELL

Cîmpie în soare

După mai bine de o oră, o adiere ușoară pătrunse, în sfîrșit, prin ferestrele deschise agitînd ușor perdelele albe. Myrthe Lewis plecă brusc de lîngă fereastră prin care contempla absentă depărtările pustii fără un copac, și se aruncă pe pat. Oricît își îngropa ochii în cuvertură, vedea mereu tremurînd în valuri, aburii de căldură.

Ajuns la ultimul șanț al discului, fonograful se învîrtea în același loc. Aparatul fusese întors complet, iar acul era nou și ascuțit. Ai fi zis că mugește un saxofon înfundat: uah uu uah... Uah uu uah... Uah uu uah... Gemetele umpleau casa pînă în cel mai depărtat colțișor. Se prelingeau ca un ulei pe sub uși, printre fibrele dușumelii, printre crăpături. Sunetele ce se revărsau prin ferestrele deschise pluteau deasupra cîmpului în soare, o întindere nesfîrșite, goală și netedă, apoi erau strivite de căldură pe pămîntul argilos și tare.

Myrthe căută să înnăbușe zgomotul, dar nu era lucru ușor. Își strînse capul între mîini. Zgomotul era pătrunzător ca lovitura de cuțit a unei dureri ascuțite. O străpungea pe Myrthe apoi ieșea pe fereastră, iar acolo părea că se amestecă cu valurile de căldură care urcau în zigzag în sus, tot mai sus, pînă-n depărtările cerului albastru.

Cineva bătea la ușa din față, dar Myrthe nu auzea decît răcnetul dureros al fonografului. Începu să se rostogolească dintr-un capăt la celălalt al patului, strîngîndu-și mereu capul între mîini. În zadar încerca să-și stăpînească plînsul; nu se putea opri, oricît se străduia.

Fonograful ajunse la capăt. Acul zgîria și ultimul geamăt al saxofonului fu doar un oftat care o făcu să plîngă și mai tare.

Înainte ca ultimul sunet să se fi stins, bătăile la ușa din față încetară. În timp ce ea se rostogolea dintr-o parte în alta, strîngîndu-și capul între mîini, ușa camerei se deschise și intră Sid. O privi o vreme pe Myrthe înainte de a închide ușa în urma lui. Înaintă cîțiva pași

— Myrthe! strigă el rotindu-și privirile prin cameră ca să fie sigur că nu mai era altcineva acolo.

Ea nu părea să-l fi auzit și continuă să se arunce și să se rostogolească dintr-o parte în alta a patului. Se pornise pe un plîns isteric și rochia ei albă era udă și mototolită.

Sid alergă lîngă pat, îngenunche lîngă ea și încercă să-i îndepărteze mîinile de cap. Ea nu observă prezența lui Sid decît atunci cînd îi simți mîinile.

— Cine e? strigă ea uimită, înghițindu-și hohotele de plîns și încercînd să se libereze.

— Cine e? repetă ea.

Nu mai plîngea, dar hohotise atît de îndelung pînă atunci încît nu se putuse opri dintr-o dată. Înainte de a apuca Sid să-i răspundă, o podidi din nou plînsul.

— Eu sînt, Sid, spuse el scuturîndu-o ușor. Myrthe, eu sînt, Sid. Ce ai? Ce s-a întîmplat?

Soarele o lovea în plină față, razele-i arzătoare ce pătrundeau prin fereastra de lîngă pat o orbeau și nu putea să deosebească nimic. Cînd recunoscu vocea lui Sid, se mai liniști; nu mai tremura, doar un fior o mai trecea din cînd în cînd.

Myrthe întredeschise ochii. Văzîndu-l pe Sid, se aruncă în brațele lui și îl strînse cu toată puterea. Cît timp nu începuse să plîngă, Sid nu încercase să o facă să vorbească. O ținea în brațele lui, îi mîngîia părul și se străduia s-o liniștească cu toată duioșia de care era în stare. Ea se agățase de el cu disperare.

Un automobil trecu prin fața casei ca un bolid, la cincisprezece metri de ei, pe șoseaua de ciment înfierbîntată, și vibrația aerului făcu să se cutremure casa. Mașina mergea cu o sută douăzeci pe oră.

Mult timp după ce zgomotul mașinii se stinse, Myrthe deschise ochii și-i ridică spre Sid. El îi zîmbi mîngîindu-i părul negru și des și dîndu-i la o parte cu degetele lui noduroase și aspre, șuvițele căzute pe frunte.

— Bună ziua, Sid — spuse ea cu un zîmbet de ușurare. Nu te-am mai văzut de mult.

El scutură capul și întoarse obrazul fetei către al său. Myrthe încercă o clipă să-și întoarcă fața, dar el îi ținu cu putere obrazul și ea nu se mai împotrivi cînd el începu s-o sărute. Închise ochii și nu-i mai deschise decît cînd simți buzele lui Sid îndepărtîndu-se de ale sale. Îl privi în față.

— De ce plîngeai, Myrthe?

— Nu plîngeam, Sid.

— Și acum mai plîngi încă, puțin.

Ea se așeză pe pat și-și șterse lacrimile prelinse pe față. Își aruncă părul pe spate și încercă să zîmbească. Sid se ridică și se așeză lîngă ea pe marginea patului. Cu spatele la el, ea îi mîngîia cu vîrful degetelor pumnul strîns. El îi apucă mîna și o ținu într-a sa.

— Nu mai e nimeni aici, nu-i așa? întrebă el, cercetînd încă o dată camera cu privirea.

— Nu, spuse ea. Nu e nimeni.

— Ce nu merge? Ce s-a întîmplat?

— Nimic Sid, spuse ea zîmbind, cu privirile pierdute în depărtare. Nu s-a întîmplat nimic.

— Atunci de ce plîngeai, Myrthe?

Myrthe întoarse capul și privi fonograful de pe masă. Se oprise de cîtva timp, dar ea văzu acul înfipt în ultimul șanț al discului. Se ridică, se duse pînă la masă și închise capacul

— Nu vrei să-mi spui de ce, Myrthe? insistă Sid.

— N-am nimic ce să-ți spun, răspunse ea scuturîndu-și capul. Te asigur că nu-i nimic. Există cîțiva ani sînt, probabil, stupidă. Asta-i tot.

Sid se ridică, se apropie de fereastră și dădu la o parte perdeaua albă. Pînă departe, cît puteai cuprinde cu ochii, pămîntul era neted, fără un copac. Căldura verii se unduia în straturi, unul peste altul, și aerul era la fel de nemișcat ca și pămîntul ce-l acoperea.

— Vroiai ceva? întrebă Myrthe, și întrebarea ei îl făcu să tresară.

Sid se întoarse și se îndreptă către Myrthe, care stătea lîngă ușa ce dădea în prăvălie. Chiar în clipa cînd ajunse lîngă ea, Myrthe îi întoarse spatele și trecu dincolo. El o urmă.

— Mă duceam în oraș și m-am oprit să iau un pachet de țigări, spuse el după un răstimp. Am bătut destul de mult în ușă, dar dumneata nu răspundeai.

— Știu, spuse ea. Pesemne că dormeam. Și izbucni în rîs, înainte ca el să poată răspunde. Sid puse o monedă pe masă, și ea îi dădu un pachet de țigări și restul.

— Aș bea și un pahar, spuse el deschizînd pachetul de țigări.

Myrthe scoase o sticlă cu bere din frigider și o destupă. Sid refuză paharul dînd din cap.

— Ascultă Sid, uită toate astea! îl rugă ea aplecîndu-se spre el peste masă. Vrei, Sid?

El sorbi cîteva înghițituri dintr-o suflare.

— De ce aș uita, chiar de aș putea?

Myrthe se așeză pe masă.

— Nu i-ar ajuta nimănui dacă ți-ai aminti, spuse ea fără să ridice ochii.

El mai bău puțină bere.

— Și de ce nu te-ai duce să te stabilești la oraș? întrebă el. Ai reușit la fel de bine ca și aici, dacă nu chiar mai bine. Toți oamenii care se opresc aici ar fi clienții dumitale în oraș, Myrthe. Ai mai mulți prieteni decît îți închipui dumneata. Clienții obișnuiți or să meargă să te caute oriunde te-ai instala. Și cunosc eu mulți în oraș, care vor prefera să vie la dumneata mai curînd decît oriunde în altă parte.

— Ești chiar sigur, Sid? întrebă ea rîzînd.

Fără să aștepte răspunsul, ea sări de pe masă, și se duse la ușa de intrare. Aici se opri și privi dincolo de șoseaua cealaltă, albă. Acolo, uniformitatea cîmpiei era întreruptă de un șir de pini și stejari ce se întindeau de-a lungul unui rîu. Alt copac nu mai era de la un capăt la celălalt al orizontului.

— De altfel aici nu ești în siguranță, spuse Sid care venise în spatele ei. Nu-mi face plăcere să-ți spun asta de fiecare dată cînd te văd, dar ăsta-i adevărul.

— Nu mi-e frică, spuse Myrthe. Niciodată nu mi-a fost frică Sid. Și apoi, de ce m-aș teme?

Privea mereu cîmpia în soare; trecerea unui alt automobil cu o viteză de o sută douăzeci pe oră, sau mai mult, nici nu-i atrase privirile.

— Ascultă Myrthe, spune Sid întorcînd-o puțin, nu ar fi același lucru dacă ai fi mai bătrînă, dar nu ai nici douăzeci și cinci de ani, nu-i așa? Asta schimbă totul.

Ea se întoarse mai mult spre el și, o clipă, Sid crezu că avea să se pornească din nou pe plîns. Încerca să-și înghită lacrimile mușcîndu-și ușor buzele

— Îți jur că nu voi lăsa pe altcineva să te ia de nevastă, Myrthe, spuse el, și vocea-i tremura. Și va trebui să te duci să stai în oraș ca să fii în siguranță, dacă nu...

Myrthe se apropie de el și el crezu, după expresia chipului ei, că va spune ceva, dar ea se mulțumi să-și lipească capul de pieptul lui.

— Unde te duci, Sid? întrebă ea. Ce aveai de gînd să faci cînd te-ai oprit aici?

— Trebuia să mă întîlnesc cu cineva în oraș, spuse el. Am o mică treabă de aranjat.

Ea se dădu un pas înapoi, îndepărtîndu-se de el.

— Ce fac bărbații în oraș, Sid? întrebă ea. Știi, oamenii care trec cîteodată pe aici ca să cumpere țigări sau să bea bere.

El se dădu puțin îndărăt ca s-o poată vedea mai bine. Reușise să-și stăpînească lacrimile.

— Nu cine știe ce, spuse el. Nu fac mare lucru, cred. Myrthe traversă sala în fugă și se opri în spatele mesei.

— Minți, Sid Temple! țipă ea. Sid Temple, știi bine că minți! Sid o prinse înainte ca ea să poată fugi din cameră.

— Ascultă, Myrthe, spuse el zgîlțîind-o. Trebuie să părăsești locul ăsta. Altfel, ai să înnebunești. Asta nu-i viață pentru dumneata să stai tot timpul aici, singură și să vegetezi vînzînd băuturi și țigări. N-am să te las să stai aici.

— N-am să mă mărit cu dumneata și nici cu nimeni altcineva! țipă ea. Am să mor înainte. Am vrut să mă mărit odată, dar totul s-a terminat. Toți bărbații pe care-i cunosc sînt niște porci... Și dumneata, Sid!

Amîndoi întoarseră privirile spre ușa de intrare unde stăteau Jim Lyon, Jack Randlett și încă alți doi, trei.

— Ce se întîmplă? întrebă Jim întrînd.

— Nimic, spuse Sid.

— Te-a plictisit Myrthe? întrebă Jim, punîndu-se între ei doi.

— De ce m-ar fi plictisit? spuse ea rîzînd.

Jack Randlett și ceilalți intrară și ei. Fiecare dintre ei îl privi întîi pe Sid și apoi pe Myrthe. Ea traversă sala și se opri în fața frigiderului. Jim o urmă și rămase lîngă ea, sprijinindu-se de masă. Sid se așeză pe un scaun.

— Ce doriți să beți azi? întrebă Myrthe zîmbind

Nimeni nu răspunse.

— Hai, îndrăzniți, spuse ea. Ce fei, Jim? Cred că de data asta vei fi obligat să comanzi pentru toată lumea.

— Orice, spuse Jim.

— Bere?

— Nu, spuse el, clătinînd capul. Fără bere astăzi. Dă-mi un sifon. Myrthe scoase cîteva sticle din răcitor și le puse pe masă. În timp ce ea le destupa, Jim se așeză pe masă ca s-o poată vedea mai bine.

— Nu cumva Sid Temple s-a legat de dumneata? șopti el.

— Nicidecum! răspunse ea rîzînd. Am avut doar o mică discuție. N-a fost absolut nimic.

— Îmi pare bine, în orice caz, că am avut astăzi treabă în oraș, spuse el. Altfel n-aș fi trecut pe aici. Myrthe îl fixă pe Jim și privirile lor se întîlniră.

— Și zi, mergeai în oraș cu treburi? spuse ea.

— Da, răspunse el. Vrem să turnăm un baraj de ciment de-a curmezișul rîului, aici, la noi, ca să facem un rezervor de pește. O să avem pește tot timpul. Cum arunci undița în apă, cum scoți unul.

Desen de TIA PELTZ

Myrthe se așeză pe masă.

— Și vrei să cred că te duci în oraș ca să cumperi douăzeci de sac de ciment?

— Chiar așa, făcu el, numai că ne vor trebui cam vreo douăzeci și cinci.

Myrthe se întoarse și-i privi pe Jack Randlett.

— Și dumneata cu ce treburi te duci în oraș, Jack?

Jack părea că nu știe ce să spună în primul moment. Myrthe nu-l întrebase încă niciodată pentru ce se duce în oraș și era prea uimit ca să răspundă.

— Să-ți cumperi o pereche de pantofi? întrebă Myrthe.

— Ei bine, nu știu, spuse el șovăind Găsești că am nevoie de o pereche nouă?

Toată lumea izbucni în rîs și, fără să înțeleagă despre ce e vorba, Jack începu să se bîlbîie și să roșească.

Myrthe își schimbă deodată expresia; îi străpunse cu privirea pe Jack, pe Jim și pe ceilalți.

— Ești un mincinos, Jim! Și dumneata ești un mincinos, Jack Randlett, Sări jos de pe masă.

— Toți sînteți niște mincinoși! Vă duceți în oraș, ca să vă petreceți seara în strada Saint-Mary!

În cameră nu se auzi nici cel mai mic zgomot, nici cea mai mică mișcare. Bărbații se uitară unii la alții, apoi toți ochii se întoarseră spre Myrthe.

— Nu știam că ești atît de bine informată în ce privește strada Saint-Mary, spuse Jim. De unde știai ce...?

— Taci din gură, Jim! îl întrerupse Jack Randlett. Expresia chipului lui Myrthe îi înspăimînta pe toți.

— Treceți toți pe aici, cheltuiți cîțiva bănuți înainte de a merge în oraș, unde pretindeți că aveți cîte o treabă de aranjat; și vă închipuiți că am să vă cred! Cînd ieșiți de aici, vă duceți drept în strada Saint-Mary să beți alcool și să întîlniți fetele care vă așteaptă la fereastră După aceea vă întoarceți aici, beți limonadă și încercați să-mi înșirați minciuni. Toți faceți așa... și cei însurați și cei neînsurați. Credeți că puteți să intrați aici, să cumpărați un pachet de țigări și să mă faceți să cred minciunile voastre. Dar eu nu le cred. Nu le-am crezut niciodată. Sînteți toți niște porci... toți cîți sînteți! Am fost logodită cu unul dintre voi — nu unul din cei ce sînt aici, ci unul de teapa voastră — și în tot timpul cît am fost logodiți, mergea mereu în oraș și-și petrecea nopțile în strada Saint-Mary. Și a doua zi se întorcea și credea că eu nu știu nimic De ce n-aș fi știut? Vă închipuiți că dacă nu vă văd în strada Saint-Mary, nu știu că vă duceți acolo. N-aveți decît, continuați, credeți tot ce vreți, dar nu sperați să mă faceți și pe mine să cred.

Sid traversă sala și se apropie de masa pe care ședea Myrthe. Veni foarte aproape de ea și o privi drept în ochi.

— Te-am cerut de nevastă, Myrthe, spuse el, și am să te cer din nou. Spune-le lui Jack, Jim și celorlalți să plece ca să-ți pot vorbi.

— Sînt clienții mei, spuse Myrthe. De ce vrei să-i dau afară?

— Pentru că îți spun eu s-o faci. Myrthe izbucni în rîs.

— Aici e un local respectabil pe șosea, nu o cîrciumă ordinară. Oamenii pot intra și ieși cînd vor, și încă ziua în amiaza mare. Sînt unii care-și fac o părere destul de ciudată despre casa mea!

Sid se întoarse și-i spuse ceva lui Jack Randlett și ieșiră cu toții. Curînd Myrthe auzi un automobil demarînd și după ce se îndepărtă, Sid intră din nou înăuntru.

— Închide ușa din față, Myrthe, ca să te poți culca să te odihnești puțin, spuse Sid luînd-o de braț. Ai nevoie de odihnă. Căldura asta nesuferită de afară, în mijlocul cîmpiei în soare ar putea da gata pe oricine.

Ea își liberă brațul dintr-o zmucitură și îl împinse pe Sid deoparte.

— Ești caraghioasă, Myrthe, spuse el. Dacă individul cu care ai fost logodită era un porc, nu înseamnă că toți trebuie să fie la fel. Știi și tu asta, Myrthe, trebuie s-o știi.

— Ai face mai bine să te duci în oraș, așa cum aveai de gînd, după treburi! spuse ea în bătaie de joc.

— Nu toată lumea e așa cum crezi tu, Myrthe. În orice caz eu nu-s așa.

— Ești un mincinos, Sid. Știi bine că ești un mincinos.

— Mă cunoști de aproape cinci ani, Myrthe. În tot timpul ăsta, știi foarte bine că am fost întotdeauna exact așa cum sînt acum.

— Puțin îmi pasă cum ai fost! Nu vreau să am nimic de-a face cu dumneata

Fugi din sală trîntind ușa în urma ei.

Sid se îndreptă spre ușa de intrare și făcu un pas afară. Soarele îl izbea drept în față, dar el nici nu-și dădea seama. Cîteva automobile trecură în mare viteză pe șoseaua de ciment încins, dar el nici nu le auzi. După ce se învîrti o vreme pe loc, se așeză pe scara mașinii sale cu capul între mîini.

Cînd ridică capul clipind din ochi în soarele arzător, auzi fonograful lui Myrthe care începuse iar să cînte. Nu știa cum se cheamă placa, dar era singura pe care o punea ea întotdeauna: „Uah hu uah... uah hu uah... uah hu uah...“

Ședea mai departe pe scara mașinii ascultînd muzica și se întreba dacă să plece fără să mai încerce s-o vadă pe Myrthe înainte de a se întoarce din oraș, sau dacă să intre în casă și să-i mai vorbească odată.

Prin ferestrele deschise fonograful se auzea parcă mai tare acum, ca și cum aparatul ar fi fost aranjat să cînte la maximum. O mașină trecu ca un bolid, dar zgomotul ei fu înghițit de mugetul asurzitor ce venea din casă.

Sid se ridică în picioare dintr-o săritură și escaladă treptele de la intrare. Ușa camerei lui Myrthe era încă închisă; o deschise încet, fără zgomot, și pătrunse în cameră.

Se aștepta s-o găsească culcată de-a curmezișul patului, rostogolindu-se și aruncîndu-se dintr-o parte în cealaltă, așa cum o găsise mai devreme. Era sigur că se pornise din nou pe plîns.

Cînd intră în cameră, o văzu pe Myrthe întinsă pe pat nemișcată. Fonograful urla atît de tare, încît nici nu putea să vadă prea bine.

Alergă spre pat și o văzu pe Myrthe întinsă pe spate, cu ochii închiși, iar în mîna cu degetele desfăcute ținea revolverul. Pe obraz nu se vedea nici o lacrimă.

Se aplecă spre ea, o strigă, încercă să-i vorbească. Fonograful nu se mai oprea, umplînd casa cu răgetele lui asurzitoare. Cînd o apucă de umeri, Myrthe deschise pleoapele și-i privi drept în ochi. Pe buze îi tremura un zîmbet ușor, care stărui și după ce ochii i se închiseră la loc.

După aceasta, ea nu mai reacționă în nici un fel.

Fonograful ajunsese la ultimul șanț al discului. Aparatul continua să meargă, acul zgîria puțin și aceleași sunete se repetau la nesfîrșit.

„Uah hu uah... uah hu uah... uah hu uah...“

Sid se ridică dintr-o dată în picioare și mătură fonograful cu o lovitură de pumn. Aparatul zbură prin cameră și se izbi de perete. Se învîrtea mereu cu un sforăit înfundat, dar acul nu mai atingea șanțul discului.

Sid se duse la fereastră, trase perdelele și privi cîmpia în soare. Căldura era mai înăbușitoare ca oricînd, și lui i se părea că fiecare val ce se ridica în straturi suprapuse ducea cu sine zgomotul fonografului lui Myrthe repetînd la nesfîrșit ultimul șanț al discului.

În romînește, de S. STANESCU

CONTRAPUNCT

U. R. S. S.

De curînd a apărut, sub îngrijirea filialei din Moscova a Uniunii Scriitorilor, o culegere intitulată „Literatura și contemporaneitatea“, cuprinzînd cele mai importante articole ale criticilor moscoviți publicate în perioada 1959—1960, în paginile publicațiilor literare. Multe dintre ele au apărut revăzute și completate de autori. Sînt publicate articole de V. Scerbin, I. Anisimov, G. Lomidze, V. Ozerov, V. Baskakov ș. a.

★

A apărut în editura „Tînăra Gardă“ traducerea în limba rusă a romanului lui Al. I. Ștefănescu „Să nu fugi singur prin ploaie“.

R. D. Germană

Premiul Lessing pentru cele mai reușite lucrări literare în 1960—1961 a fost decernat de către Ministerul Culturii din R.D.G. dramaturgului Tedde Zinner, pentru piesa „Ce-ar fi fost dacă...“, și dramaturgului Ervin Strittmatter pentru piesa „Logodnica olandeză“. Printre laureați se mai numără dr. Hans Koch, cunoscut autor al unor studii literare, precum și Elisabeth Hauptmann, o remarcabilă traducătoare a multor opere dramatice clasice.

Anglia

Ziarul londonez „Times“ publică scrisoarea lui Graham Green în legătură cu evenimentele din Laos.

„Războiul acesta este o povară grea pe conștiința noastră, chiar dacă ei ne-a fost impus de aliatul nostru. — scrie autorul „Americanului liniștit“. Eu am trăit patru ani în Vietnam și am fost martorul nefericit al activității agenților secreți americani, care tindeau să scindeze țara...

Fără voie îți amintești de războiul civil din Spania, numai că de data aceasta rolul Germaniei și Italiei și-l asumă America... Aș vrea să sper că de astădată Anglia nu-și va urma politica ei cu două sensuri și nu va începe să dea ajutor forțelor reacțiunii“.

R. P. Bulgaria

„Sărbătoarea poeziei“ se numește noua culegere care va ieși de sub tipar la Sofia, cu ocazia zilei poeziei din acest an. Culegerea va cuprinde cele mai bune creații ale poeților bulgari publicate în ultimul timp; precum și cele mai actuale articole critice referitoare la poezia bulgară. Un loc de seamă îl va ocupa, de asemenea, literatura memorialistică închinată celor mai de seamă poeți ai Bulgariei.

Ghana

Literatura pentru copii se găsește în Ghana abia la începuturile ei, dar necesitatea unei astfel de literaturi crește pe zi ce trece. De aceea fiecare nouă carte pentru copii stîrnește un mare interes în țară.

Presa ghaneză se ocupă cu un viu interes de noua carte „Bătatul din Ashanti“ a scritoarei Akoswa Abbes. Nuvela înfățișează viața din trecut a unui bătat din regiunea centrală a Ghanei. Copilul trece prin multe încercări în familie și în școala unde este supus prigoanei din partea profesorilor colonialiști.

Brazilia

În coloanele săptămînalului „Novas Rumos“, scriitorul brazilian Milton Pedrosa a informat pe cititori că în prezent el lucrează la romanul „Anul 1935“, consacrat evenimentelor unei dintre perioadele cele mai dramatice din viața Braziliei — lupta armată a alianței de eliberare națională împotriva dictaturii reacționare. „Tînd — arată Milton Pedrosa, — ca romanul să fie o expresie a întregii mele experiențe scriitoricești și a experienței unui om legat de lupta poporului nostru.“

Scriitorul mai lucrează la piesa „Diavolul este prietenul meu“, precum și la nuvela „Secretul îngrozitor“. După cum scrie Pedrosa, nuvela aceasta este dictată de dorința de a înfățișa „istoria vieții unui muncitor care s-a consacrat luptei pentru apărarea intereselor tovarășilor săi“.

R. P. Ungară

În editura „Magnet“ a apărut o culegere de nuvele ale tînărului scriitor, în vîrstă doar de 20 ani, András Tabak, intitulată „Sună sirena“. Dînd o înaltă apreciere acestui eveniment literar, criticul Pál Pandi scrie în ziarul „Népszabadság“: „Pentru a reda cu veridicitate viața clasei muncitoare, scriitorul trebuie să stea neabătut pe pozițiile marxismului. Tocmai din această cauză se citește cu interes culegerea de nuvele a lui András Tabak. Nuvelele sale sînt scrise de pe poziția unei profunde cunoașteri a vieții muncitorilor și cu o înaltă măiestrie artistică. Scriitorul mînuiește cu siguranță compoziția nuvelei, scoțînd în evidență psihologia umană, făcîndu-i mai ales pe eroii săi să se exprime simplu, clar și colorat“.

Crearea unui ciclu de povestiri închinate muncitorului zilelor noastre constituie un eveniment de seamă în literatura maghiară, talentul tînărului nuvelist constituind o mare speranță.

Danemarca

Între sindicatul lucrătorilor teatrali din Danemarca și administrația organizațiilor de stat ale radioului și televiziunii a izbucnit un conflict în legătură cu refuzul administrației de a satisface revendicările sindicatului privitoare la majorarea salariilor. Actorii danezi au hotărît să boicoteze radioul și televiziunea. Sindicatul danez s-a adresat Uniunii internationale a lucrătorilor teatrali cu rugămintea de a nu permite transmiterea în Danemarca a emisiunilor din alte țări.

ACEST CAPITOL TREBUIE ÎNCHEIAT!

Scriu aceste rînduri la cîteva ore după ce am auzit discursurile rostite de Willy Brandt, primarul Berlinului occidental, și de Ernst Lemmer, unul din miniștrii cabinetului Adenauer. Conținutul și tonul acestor discursuri mi-au creat senzația că nu mă aflu în 1961, într-o zi senină de iunie, ci în urmă cu 20 de ani cînd la Sportpalast, într-o dimineață ploioasă, Hitler anunța că Germania a atacat Uniunea Sovietică.

Coincidența a făcut ca manifestările revanșarde din vestul Berlinului să aibă loc tot într-o duminică, după cum în 1941, tot într-o zi de sfîrșit de săptămînă, la 22 iunie, berlinezii aflau că zorii acelei dimineți au fost murdărite de cea mai grea crimă a imperialismului german, agresiunea împotriva Uniunii Sovietice.

Dar paralela între iunie 41 și iunie 61 se oprește aici. Privesc noile clădiri care se înalță în Berlinul nostru democrat. Citesc în ziarul de dimineață știrile despre întrecerea socialistă. Ieri după masă m-am plimbat cu barca. Era atîta liniște. Privind în jurul meu la băieții și fetele care se plimbau aici, dintre care mulți nici nu erau născuți la 22 iunie 1941, realizam pe viu ideea că Germania a cunoscut cea mai importantă cotitură din istoria ei, prin nașterea Republicii Democrate Germane. De aceea nu ne mai sperie isteria, practicată dincolo de Brandenburger-Tor. Asemenea discursuri, noi, cei care sîntem astăzi mai în vîrstă, am mai auzit. Ele s-au terminat însă cu șiruri nesfîrșite de morminte, armata hitleristă pierzînd pe frontul din răsărit cel puțin 10 milioane de oameni. Iată prețul pe care a trebuit să-l plătim pentru discursurile führerului. De aceea, simbătă și duminică, cu toate că s-au cheltuit sume imense de bani, că au fost invitați nenumărați ziariști occidentali, întrunirile revanșarde patronate de Adenauer și Brandt și care s-au bucurat de binecuvîntarea puterilor occidentale nu au stîrnit interesul așteptat. Vest-berlinezii au preferat să-și petreacă weekendul în locuri cît mai îndepărtate de zgomotoșii scutieri ai războinicului octogenar de la Bonn.

Acești scutieri au bani (și încă în monedă forte), arme (și se și gîndesc la cele atomice), bande organizate de provocatori (din care nu lipsesc foștii SS-iști) plus, faimosul „clopot al libertății“ primit în dar de la Dwight Eisenhower și instalat în Berlinul occidental. Ce simbol nimerit pentru occidentul capitalist care își depune spre păstrare „libertatea“ în mîinile naziștilor de astăzi și de ieri.

CORESPONDENȚA DIN BERLIN

Dar noi dorim o altfel de libertate, cea pe care am cîștigat-o în marea familie frățească a țărilor socialiste Despre această familie l-am văzut și l-am auzit vorbind la televiziune pe Nikita Hrușciov, în discursul care s-a transmis direct din Moscova la Berlin.

Mai sînt 6 luni pînă la sfîrșitul anului, dată pînă la care, după cum a subliniat șeful guvernului sovietic, este necesar să se încheie definitiv capitolul celui de-al doilea război mondial. Nu cred că pot fi găsite multe analogii în istorie, cînd, după 20 de ani de la începerea unui război și la 16 ani de la terminarea lui, învinsul și învingătorii să nu fi semnat tratatul de pace. Țara noastră este gata să semneze un asemenea tratat, căci este vorba de un tratat de pace. Dar Adenauer și aliații săi occidentali refuză, cel puțin pînă acum, să se așeze la masa tratativelor. Guvernul sovietic a propus mai multe soluții care vă sînt desigur cunoscute din ultimul memorandum și din declarația lui N. S. Hrușciov.

Analiza profundă a situației internaționale făcută cu claritate de șeful guvernului sovietic a stîrnit un asemenea ecou în rîndurile opiniei publice internaționale, încît propaganda occidentală s-a văzut nevoită să pună în linie de bătaie cele mai grele forțe ale sale, începînd cu Dean Rusk și terminînd cu Adenauer. Dar în 1961 nu mai poate fi repetat veșnicul „nu“ al defunctului Dulles și al bunului său prieten Konrad Adenauer. Politica nu-ului în problema germană i se pare ridicolă chiar și unui ziarist de la „Washington Post“ care la întrebarea: „ce arme posedă Occidentul în problema germană?“ scria că a bate monedă pe ideea reunificării ca o contrapropunere la orice propunere sovietică, nu constituie un răspuns eficient deoarece „nimeni în Occident nu crede că reunificarea este de actualitate“. În continuarea analizei se trece la problema frontierelor, (atît de scumpă cancelarului vest-german încît a onorat prin prezența sa o întrunire revanșardă la Hanovra) și se arată că ea nu este de natură să întărească poziția occidentală deoarece nimeni nu crede că linia Oder—Neisse va putea fi schimbată. În concluzia articolului, „Washington Post“ arată că poziția occidentală de amenințări împotriva R.D. Germane nu găsește sprijin. Asemenea aprecieri dovedind o oarecare luciditate nu sînt prea numeroase în presa americană și vest-germană pe care am citit-o aici.

Influența opiniei publice s-a făcut însă simțită în unele cancelarii occidentale, fapt reflectat de cîteva ziare engleze. Am citit articole vădind o atitudine mai flexibilă în „Observer“ și „Reynold News“ și în articolul feldmareșalului Montgomery care, după cum spunea un ziarist vest-german a stîrnit nemulțumire la Bonn deoarece a scris în „Sunday Times“: „R. D. Germană există și nu este logic ca puterile NATO să refuze să recunoască existența ei“. Este tocmai ceea ce îl îngrozește în cea mai mare măsură pe cancelarul vest-german care preferă războiul rece tratatului de pace, ocupația străină, garanților dezvoltării pașnice și democratice a Germaniei, focarul de incordare din Berlinul occidental, creării unui oraș liber și demilitarizat.

Dar acum, la 20 de ani de la deslănțuirea agresiunii naziste, nu se mai pune problema dacă va fi semnat tratatul de pace, ci de către cine va fi semnat acest tratat. Pentru noi, cei din Berlin, pentru toți germanii, aceasta este singura cale pentru a închide un capitol trist din istoria zbuciumată a țării noastre. Existența R. D. Germane, în cadrul marii familii a statelor socialiste în frunte cu puternica Uniune Sovietică, constituie garanția că un asemenea capitol nu se va mai repeta.

Werner SCHMIDT

Volumul „Nopți înfrigurate“ de Aurel Mihale, apărut recent în U.R.S.S.

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor șef), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor șef adjunct), MIHAIL PETROVEANU (redactor șef adjunct), CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 12.74.26; 11.39.36. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10. Telefon 18.63.99 ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Întreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25.